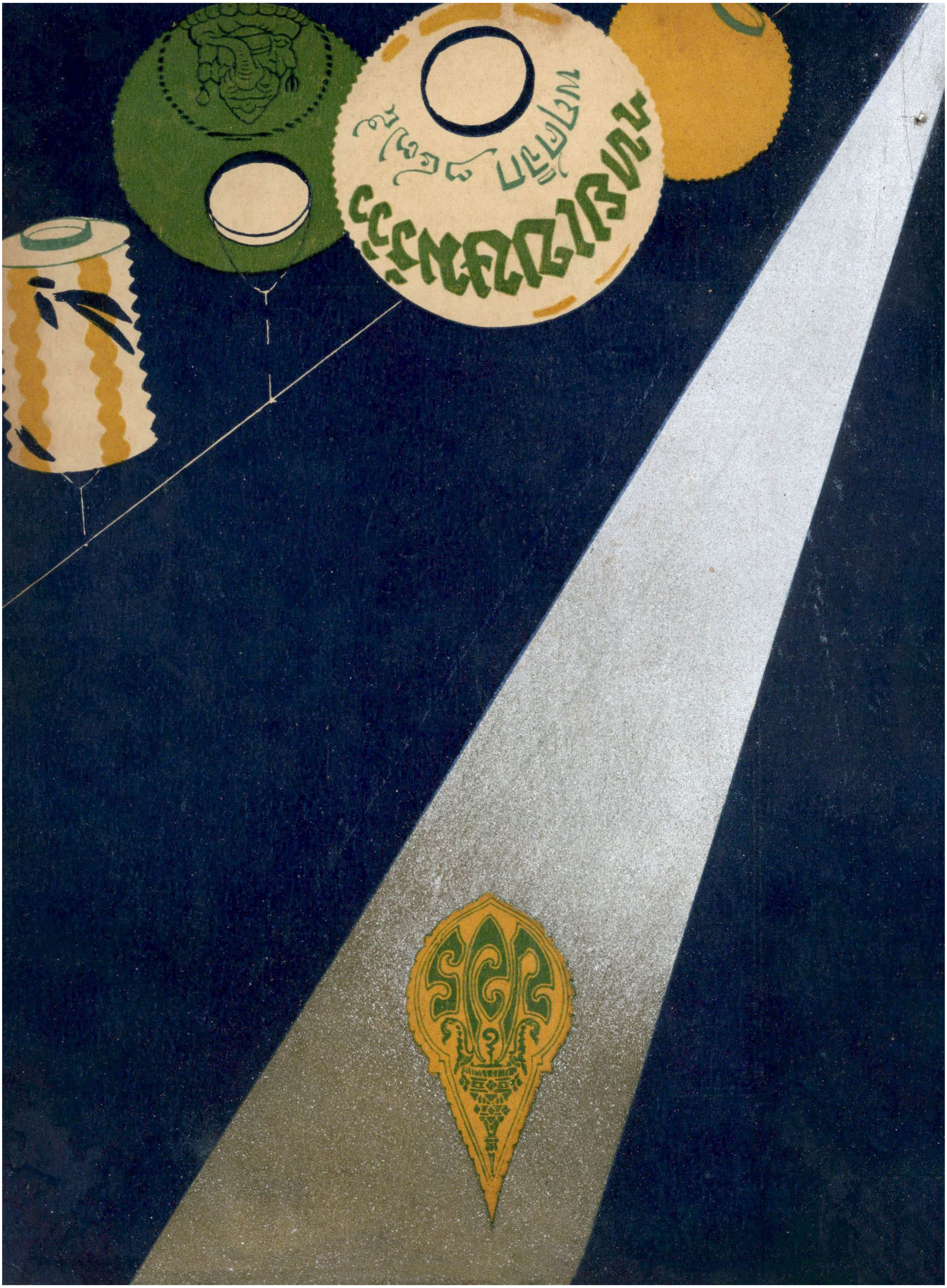

ساحل پیلیام
ساحل پیلیام

สุคนธโอสถ ตรามัง

ยอดแห่งยาหอมแก้ลมทั้งหลาย

บัญชีเรื่อง

(ปีที่ ๙ เล่ม ๗ วันที่ ๑๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๗๕)

สารธรรมบรรยาย . . . . อุบลวรรณ . . . . หน้า ๕๐๙

นิทานบุญของอินเดีย . . . พรรธนะแพทย์ . . . „ ๕๑๒

คู่ครอง . . . . . มรกต . . . . . „ ๕๑๘

เรื่องน่าเบื่อ . . . . . ศารทูล . . . . . „ ๕๓๐

ดีไหม? . . . . . สมโพธิ์ . . . . . „ ๕๔๓

เรื่องอะไร ๆ ก็ได้ . . . . ดินสอ . . . . . „ ๕๕๑

ผลของการปลอบโยน . . . อัตถากร . . . . „ ๕๖๔

เนย . . . . . อยุธ เอกจันทร์ . . . „ ๕๖๗

การบังคับบัญชา. . . . . นักเรียนใหม่ . . . . „ ๕๗๕

ใครจริง . . . . . ทิดคุ่ย . . . . . „ ๕๘๘

สารธรรมบรรยาย

ถวายพระพรชัยมงคล

อินทรวิเชียรฉันท์ ๑๑

ดลพฤศจิกมา— สะและวาระเวียนตรง
ที่แปดประจวบมง— คลราชพิธีศรี
สมโภชเฉลิมพรรษ— ศุภวัฒน์สวัสดี
โดยปวงประการมี ประลุมาณคราควร
ข้าบาท “อุบลวรรณ” สหพรรคเชิญชวน
ชาวไทยเขษมมวล มนะมุ่งสมานฉันท์
ซ้องสาธุการค้อม สิระน้อมและพร้อมกัน
บังคมบรมธรร— มิกนาถนราดูล
บีนปกพสกสัต— ตมรัชช์วรางกูร
จักรีบดีศูรย์ พระกษัตริย์สยามินทร์
ขวบน้ีคะนึงรัฏ— ฐประวัติณแดนดิน
มีเหตุพิเศษจิน— ตนะจำจะนำแจง
เพื่อเผยเฉลยสุน— ทรคุณกรุณแรง
เสษฐ์ธรรมธสำแดง ผลเด่นประเด็นดี
ขออ้างพระพุทธ์ภา— สิต “สารธรรม” มี
มาในพระบาลี ระบุหลักประจักษ์ธรรม์

สารญฺจ สารโต ญตฺวา อสารญฺจ อสารโต
เต สารํ อธิคจฺฉนฺติ สมฺมาสงฺกปฺปโคจรา.

มาณวกฉันท์ ๙

บณฑิตผู้ รูพิเคราะห์ชอบ
ดำริระบอบ นิจจนิรันดร์
ทราบนยะหลัก ลักษณะอัน
ดีเหมาะและสรรพ์ สิ่งนิรสาร
โดยพิเคราะห์เห็น เป็นดุจนั้น
ถูกคติมั่น แม่นอนุมาน
ย่อมจะประสพ พบศุภฐาน
สาระประการ กิจจประสงค์

วสันตดิลกฉันท์ ๑๔

สมเด็จพระบาทบรมขัต— ติยปัจจุบันองค์
เอกเยี่ยมพระญาณสุขุมทรง วิเคราะห์ทราบสภาพผอง
ใดฐานะสาระและอสาร อนุมานณมูลมอง
ใดคุณอดุณและจะสนอง ผลเนื้องสถานไหน
เกี่ยวกาละเทศนิยมะถ้วน เหมาะและควรประการไร
เกี่ยวรัฏฐ์พิพัฒน์พิพิธไพ บุลพูนจรูญพล
อ้างอาทิการณะประกาศ คณะราษฎร์ประชาชน
ครอบงำกระทำธุระสกล กิจแปรและแก้ไข
เทิดธรรมนูญณกรณี— ยวิธีจรูงไทย
ชาตินามสยามภพคระไล ประลุสันติมั่นคง

ใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาท เพราะพระราชกรุณทรง
มีมั่นนิรันตรประสงค์ หิตสุขประสพสยาม
โปรดยอมและพร้อมพระอนุมัติ นิติญัตติยอมตาม
นานาประศาสนะณนาม นรนำและดำเนิร
น่าบีติมิกมลคา— รวสาธุสรรเสริญ
น่านึกระลึกพระคุณเกิน พจิกล่าวประกอบฉันท์
ควรรู้พระภูริพลญา— ณพิจารณาอัน
ชอบสาระฐานะคติธรร— มพระองค์ธส่งเสริม
สมพุทธพจน์บทนิพันธ์ นยะสรรแสดงเดิม
เป็นราชกิตติและเฉลิม ยศบารมีบูรณ์
โอกาสพระราชวรพิธี ขณะน้ำคะนึงมูล
มงคลสุผลบวรพูน ฉะเพาะเบื้องพระบาทบงสุ์
อัญเชิญประชุมสกลวัต— ฤพระรัตนตรัยองค์
พุทธ์ธัมมะสำอริยสง— ฆพิเศษพิสัยสรรพ์
โปรดเสริมประสาทพรประสิทธิ์ จตุพิธประการอัน
อ้างอิฏฐผลชนอนันต์ มนะปรารถนาหมาย
พึงมีทวีณบทรัช อุปบัติบขัดคลาย
สำราญสรีรวรกาย และพระราชหทัยเนื่อง
จุ่งรัฏฐ์ประศาสน์ทะนุประสพ สุขครบเจริญเรือง
รุ่งโรจน์ประโยชน์คุณประเทือง ลุประเทศไผทเทอญ.

ขอเดชะ

ข้าพระพุทธเจ้า อุบลวรรณ
ในนามคณะไทยเขษม.

ประเพณีของอินเดีย

พรรธนะเพาทย์

พิธีบูชาสังกฎะ

[วิษณุผู้คุ้มครอง คือ พระเป็นเจ้าสำคัญองค์ ๑ ใน ๓ องค์ของชาวฮินดู เรียกกันว่า สังกฎะนารายณ์ก็มี พิธีบูชาพระเป็นเจ้าองค์นี้ปฏิบัติกันทุกวันอังคาร ข้างขึ้นเดือน ๕ ถึงเดือน ๑๒ ผลของการบูชาที่หวังกันก็คือเพื่อให้พ้นบรรดาภัยทุกชะนิด ซึ่งประเชิญหน้าอยู่แล้ว หรือที่จะบังเกิดขึ้นต่อไป สตรีผู้บูชาต้องกระทำพิธียากลำบากอยู่บ้าง คือ ต้องสอดแขนใต้เข่า แล้วชูมือประณมเสมอหน้า อาการเช่นนี้บางทีจะหมายว่าเป็นเครื่องหมายแห่งภัยหรือความลำบากนั่นเอง ในวันบูชานั้น สตรีผู้บูชาก็จำต้องทำภัคตกฤตย์ด้วยอาการสอดแขนใต้เข่าประณมมือเสมอหน้าด้วย อาหารที่กินก็คือ เข้าที่เข้าพิธีแล้ว และผักหรือปลาอีก ๖ ชิ้น ผักหรือปลา ๖ ชิ้นจะกินได้ฉะเพาะสตรีที่ไม่เป็นม่ายเท่านั้น]

นิยาย

ของขวัญของโยคี

กษัตริย์องค์หนึ่งมีมเหสี ๓ คน ล้วนแต่ไร้โอรสธิดาทั้งนั้น เหตุที่ไร้ผู้สืบสายโลหิตนั่นแหละทำให้พระองค์หมดความสำราญในหทัย อะไรอื่นพระองค์ย่อมบริบูรณ์แล้วทุกอย่าง แต่ประชาชนในรัฐไม่พอใจในการที่พระร่มโพธิทองไร้รัชชทายาท แม้แต่ชายเข็ญใจผู้มีหน้าที่เก็บกวาดขยะเยื่อในลานพระราชวังก็หลีกเลี่ยงไม่อยากเห็นพระพักตร์เช้า

แผ่นดินในเวลาเช้า เพราะเกรงว่าในเวลาต่อไปในวันนั้นเขาเองก็จะหมดความสุข. วันหนึ่งก่อนอรุณ ชายเข็ญใจปลุกภริยาขึ้นว่า “ลุกขึ้นหุงหาเข้าให้ข้าได้กินอิ่มก่อน ไปกวาดวังสักมื้อเถอะน่า ข้าเห็นหน้าพระราชาในเวลาเช้าแล้ว กินเข้าไม่ลงคอตลอดวัน ให้ข้ากินเสียอิ่มสักมื้อเถอะ ก่อนได้เห็นหน้าบูดบึ้งถมึงทึงนั้น”

พอเสร็จอาหารกิจมื้อเช้าแล้ว ชายเข็ญใจไปทำงานตามหน้าที่ ชาววังผู้หนึ่งเห็นเขาเคี้ยวหมากอยู่ (ประเพณีในเวลานั้นกินอาหารแล้วก็กินหมาก) ก็กะซิบว่า

“แหม กินเข้าแล้วแต่เช้าเทียวนะวันนี้”

ชายเข็ญใจตอบ “เสร็จแล้ว ขืนให้เห็นหน้าพระราชาผู้ไร้บุตรก่อนกินเข้าก็เลยกะกินไม่ลงเท่านั้น”

เผอิญพระราชาได้ยินคำสนทนานั้น ตลอดรู้สึกแปลก เลยเสด็จเข้าสู่ห้องบีดทวาร ไม่ยอมให้ใครเฝ้าเลย มีโยคีตนหนึ่งพเนจรมาถึงทวารวัง แจ้งแก่ทวารบาลว่าจะขอเฝ้าให้จงได้ แม้ทราบเรื่องแล้วว่าพระราชาทรงโศกเศร้าเรื่องไร้โอรส. ในที่สุดพระราชาก็ยอมเสด็จออกรับโยคี

โยคีกล่าวว่า “ยพิตร มิควรที่จะร้อนพระหฤทัย เพราะอาตมาเห็นชัดแล้วว่าไม่ช้ายพิตรก็จะได้ โอรสสมประสงค์ นี่แน่ะ ขอถวายยาวิเศษนี้ ให้ราชินีได้เสวยเถิด ไม่ช้าก็จะสมหวัง แต่ขอสัญญาอย่างหนึ่ง คือว่าโอรสองค์ใดองค์หนึ่งต้องเป็นของอาตมานะ”

พระราชาแสนสุดจะดีพระหทัย ยังมิทันที่จะเอ่ยโองการรับสัญญา โยคีก็ปลาตไปเสียแล้ว

พระราชาทรงมอบโอสถโยคี ให้แก่มเหสีใหญ่ พลางตรัสให้จัดแบ่งระวางมเหสีทั้ง ๓ เท่า ๆ กัน แต่มเหสีที่หนึ่งและที่สองไม่ซื่อตรงต่อมเหสีที่สาม แบ่งโอสถนั้นกินเสียคนละครึ่ง แล้วโยนถ้วยที่ใส่ยาทิ้ง มเหสีที่สามรู้เรื่องเข้าก็คลั่งวิ่งวุ่นไปในวัง เผอิญหกล้มจมถ้วยยาที่มเหสีข้างทิ้ง ก็รีบยกถ้วยขึ้นเลียทั้งนอกถ้วยและในถ้วย จนถ้วยนั้นสะอาดสุกใสดุจล้างเช็ดไว้เรียบร้อย

ถึงกำหนดมเหสีที่หนึ่ง และที่สอง ก็เกิดโอรส ๒ องค์ แต่อนิจจา มเหสีที่สามคลอดหอยสังข์ออกมา. โอรสทั้ง ๒ เติบโตเจริญวัยชำนาญในศิลปศาสตร์ตามสมัย จนกระทั่งหนุ่มเย็นชายฉกรรจ์ ฝ่ายพระบิดาและมารดาก็แก่เฒ่าไปตามกาล อยู่ด้วยความสำราญเย็นลำดับมาโดยหานึกไม่ว่า มีสัญญาอยู่ข้อ

หนึ่ง คือ ถ้าโยคีประสงค์เข้าชายองค์หนึ่ง องค์ใดเมื่อใด เข้าชายนั้นก็จำต้องพรากไปจากพระญาติวงศ์เมื่อนั้น

บัดนี้จะย้อนกล่าวถึงหอยสังข์. มเหสีผู้มารดาคงปกป้องรักษาไว้ในห้องบรรทม หายอมพรากจาก "โอรส" ไปไม่ ทั้ง ๆ ที่เห็นแต่ว่าเย็นเพียง หอยสังข์. วันหนึ่งผู้อ่านคงนึกภาพได้ว่าผู้มารดา หอยสังข์จะประหลาดใจเพียงใด เมื่อถึงเวลาคึกสงัดเผอิญนางเหลือบไปเห็น หอยสังข์แยกออกเย็นสองเสี่ยง แล้วก็ปรากฏร่างบุรุษสุดที่จะงาม ด้วย ลักษณะทุกประการ. นางนิ่งดูไม่กะโตกกะตาก พอเช้าขึ้น สังข์นั้นก็คงรูปเดิม ไม่มีรอยพิรุธอย่างใดอย่างหนึ่ง นางทนดูอยู่จนครบ ๓ ราตรี แล้วจึงตกลงใจว่าไม่ใช่ความฝัน เย็นของจริงแน่แท้. ไม่ใช่ตาลายเห็นวิปลาสไปเอง

ผู้อ่านนึกดูว่านางจะทำอย่างไร? นางแสนที่จะปลื้ม เมื่อเห็นแก่ตาว่า โอรสของนางเย็นบรษมีผิวพรรณผุดผ่อง แต่ถึงกะนั้นก็ยังไม่นับว่าเย็นบุตรแท้ได้ นางมีความปรารถนายิ่งที่จะได้ โอรสไว้ในมือ จะด้วยประการใด ๆ ก็ตาม ฉะนั้นในคืนที่สี่ พอโอรสออกจากหอยสังข์ไปแล้ว นางกรีบฉวยเปลือกหอยสังข์โยนเข้ากองไฟทันที ไหม้เย็นผงในเวลาไม่ช้า ครั้นแล้วเจ้าชายหนุ่มกลับมาเห็นเหตุการณ์แล้ว เย็นอันหมดโอกาสจะแสร้งอาศัยซ่อนตัวอยู่ในหอยสังข์ได้อีกต่อไป ก็ตรงเข้ากรายมารดา นางกอดโอรสแนบไว้ในทรวงอก น้ำตาหยาดเยิ้มด้วยความยินดี

โยคีกลับมาสู่ราชฐาน เกิดวุ่นกันไปทั้งวัง พระราชายอมปฏิบัติตามคำมั่นสัญญา แต่มเหสีหายอมไม่ ในที่สุดมีทาง คือ จัดส่งลูกโขลนไปแทนพระโอรส โยคีนำไปถึงแม่น้ำขวางหน้า ก็ลองถาม "โอรส" ว่า

"เจ้าชาย เราจะหาเรือข้างหรือจะว่ายข้ามน้ำไป"

เจ้าชายปลอม_"ว่ายข้ามไปก็แล้วกัน"

ต่อมาถึงป่าทึบ โยคีก็แสร้งถามอีกว่า เราจะจ้างคนมาถางทางให้หรือจะบุกป่าผ่าไปแต่ลำพังดี. ชายหนุ่มก็ตอบว่า ไปโดยลำพังก็ได้ คำตอบและกิริยาของชายหนุ่มนั้น โยคีพิสูจน์ได้ว่า ไม่ใช่ โอรสแท้ของกษัตริย์ เพราะว่าถ้าเป็นเจ้านายอบรมมาในราชตระกูลแล้ว ก็คงจะอยากนั่งเรือหรือหาคนถางป่าทำทางมา ครั้นแล้วโยคีและชายหนุ่มนั้นก็กลับยังราชวัง

โยคี—"ขพิตรแกล้งหลอกอาตมา ข้า

ขอยอกว่า คำศาปของข้าจะไม่บันดาลให้เกิดผลร้ายฉะเพาะแต่โอรสของยพิตรเท่านั้น จะเดือดร้อนไปทั่วทั้งโคตรชาติทีเดียว ได้ยินไหม ราชัน.”

พระราชาไม่ตรัสว่ากะไร แต่พระกายสั่นสะเทิ้ม แล้วก็นำพระโอรสอันมีกำเนิดในหอยสังข์ออกมามอบให้แก่โยคี. แล้วโยคีก็นำโอรสไป มเหสีผู้มารดาลูกหอยสังข์มิปริเทวนาการดุจคนวิกลจริต นางมิกล้าที่จะทูลขัดอัธยาศัยพระสวามี ได้แต่ร่ำไห้ทอดสริระลงแทบพินธรณี ต่อพักตร์พระสังกฏะนารายณ์ผู้เย็นเข้า อันเย็นที่สักการบูชาแห่งราชตระกูลนั้น ทรงพิลาปอ้อนวอนให้ช่วยปลดเปลื้องทุกข์ พระผู้เย็นเข้าโปรดปรากฏพระกายในสุบิน พระองค์ตรัสรู้ทุกข์ระทมของนาง และตระหนักในคำอ้อนวอนทุกประการแล้ว เผยเทวโองการว่า

“ลูกเอ๋ย หยุดร้องไห้เถิด ลูกเจ้าไม่เย็นไรดอก แล้วก็จะกลับมาสู่ทรวงอกเจ้าอย่างเดิม บูชาข้าเถิด เชื่อมั่นในข้าเถิด”

พระกาย หายวับไป พร้อมกับ คำสุดท้าย ที่ตรัส

ฝ่ายโยคีและโอรสก็พเนจรไป จนถึงแม่น้ำและป่าทึบที่เจ้าชายปลอมเคยผ่านแล้ว โยคีก็ถามความเห็นเช่นเดียวกัน เพื่อทดลองว่าโอรสนั้นเย็นเจ้าชายแท้หรือเทียม เจ้าชายไม่ทรงยอมจะว่ายข้ามน้ำเลย และทั้งไม่ยอมบุกป่าฝ่าหนามอย่างทุเรศ นั่นเย็นการพิสูจน์ว่าเย็นเจ้านายจริง !

ในที่สุดทั้ง ๒ ก็ลุยังอาศรมของโยคี หรือกะท่อมน้อยรุงรังอันไม่จำเริญตา ซึ่งตั้งอยู่กลางป่า โยคีอนุญาตให้เจ้าชายได้เสวยกระยาหารบรรดาที่มีตามพอพระทัย หรือเสด็จเที่ยวไปในป่านั้นเพียงใดก็ได้ ห้ามแต่ไม่ให้ไปในทางทิศใต้ ในขณะที่โยคีไม่อยู่เท่านั้น

ถึงเวลากำหนด โยคีสั่งแล้วก็ออกไปสู่ที่ภาวนาโยค ณสุสานแห่งหนึ่งบนเขา ห่างจากกะท่อมหลายร้อยเส้น. เจ้าชายได้อนุญาตแล้วก็เสวยผลไม้ รากไม้ ซึ่งเก็บอยู่ณมุมกะท่อมจนอิ่มหนำ แล้วดำเนินเล่น. พระองค์ทรงจำคำสั่งและคำห้ามของโยคี ไม่ให้ไปทางทิศทักษิณได้ดี. แต่เมื่อยิ่งทรงระลึกถึงข้อห้ามนั้นแล้ว ก็ยิ่งกระหายจะไป เพื่อทราบแน่ว่าทำไมจึงห้ามปราม. เจ้าชายลังเลอยู่สักครู่หนึ่งแล้วก็ปล่อยตามอารมณ์ ดำเนินไปไม่ทันไร ก็ทรงเห็นตึกน้อยสง่างามตั้งอยู่ท่ามกลางสวนดอกไม้อันหอมขจร พระองค์

มิได้ปล่อยให้เวลาล่วงไปเสียเปล่า ริบดำเนิร ไปที่ตึก ทรงเคาะประตู. แล้วประตูก็เผยออก ประหลาดพิศวงยิ่งกว่าพิศวง! ร่างสาวสวย สวยยิ่งกว่าสาวทั้งหลาย ปรากฏต่อพระพักตร์. สาวน้อยนี้มอาย เจ้าชายก็ประหม่า. แต่อาการเช่นนั้นไม่นานเท่าไรก็ผ่านพ้นไป เจ้าชายทรงเล่าเหตุการณ์ที่ประสพมาแล้ว ส่วนสาวน้อยก็เล่าเรื่องต่าง ๆ อันทำให้ผู้พึงขนพองสยองเกล้า, โดยบรรยายว่า

"โยคี ผู้ปกครองพระองค์ คือ ตันตริก ผู้บูชา พระแม่เจ้ากาลี ด้วยการ ใช้มนุษย์ บูชายัญ มนุษย์ต้องบูชายัญมาแล้วนับจำนวนร้อย พระองค์และหม่อมฉัน จะถูก บูชายัญ ในคราวต่อไปนี้ เราควรคิดเลี่ยงหนีไปเสียให้พ้น หรือมิฉะนั้นก็กำจัดโยคี อปริย์ตนนี้ เสียก่อน ถึงวันกำหนดพิธีบูชายัญ ซากมนุษย์ที่สับชิ้นไปแล้วอยู่ในสระโน่นแน่ะ ไปทอดพระเนตรก็จะเห็น"

เจ้าชายดำเนิรไปดูศพ ประหลาดพระทัยมากที่หัว มนุษย์ตาย แล้วหัวเราะได้ ดังและก้องนาน ส่วนตัวที่ไร้หัวก็ลุกขึ้นเต้นในโคลนกันสระนั้นอย่างสนุกสนาน. เจ้าชายเสด็จกลับปรึกษาหารือกับสาวน้อย ถึง วิธีการที่ จะคิดหนีกัน

วันเดือนล่วงไปเย็นลำดับ ทุกวันมิได้เว้น หนุ่มสาวทั้ง ๒ เคลิ้มคลอกันอยู่ด้วยความเมิกบาน ฐานะอันตรายที่ทั้งคู่อยู่นั้นเลยชินไป ตราบเท่าวันที่ถึงเวรเจ้าชายจะต้องถูกบูชายัญ. โยคี สั่งให้สรงน้ำชำระกายไว้แต่เช้าตรู่ และห้ามมิให้เสวย อย่างเตรียมทำพิธีบูชาทั่ว ๆ ไป เจ้าชายจะไปไหนไม่ได้ในระหว่างที่โยคีไม่อยู่. ฝ่ายโยคีตรงไปยังสุสาน ก่อไฟเตรียมพิธีบูชายัญ เจ้าชายตระหนักพระทัยได้ดีว่า การต่อไปจะเย็นอย่างไร แต่ได้นัดแนะไว้กับสาวน้อยแล้วต่างก็รอคอยเวลาสุดท้าย ด้วยอาการไม่พรั่นพรึงเลย

ถึงเวลาเย็น เสร็จพิธีบูชาตอนต้นแล้ว โยคี ตันตริก ก็กลับกะท่อมรับ เจ้าชายไปด้วย. ขณะที่เสด็จตามโยคีไป ทรงได้ยินเสียงหัวเราะร่าเริงของศพที่ถูกบูชายัญแล้วณที่บูชา เจ้าชายเห็นเทวรูปเจ้าแม่กาลีอยู่ภายในกุฏิ มีดอกไม้หมากพลู ตะเกียง ธูป และเครื่องบูชาอื่น ๆ อยู่พร้อม

เจ้าชาย น้อมนอย พระ แม่เจ้า ด้วย เคารพ พลางภาวนาขอกำลัง ไม่ทันจะจบคำภาวนา โยคีก็ออกคำสั่งให้หมอบกรายเบื้องหน้าพระแม่เจ้า

"ฉันเย็นลูกพญามหากษัตริย์ ไม่เข้าใจว่าหมอบกรายกันอย่างไร ทำให้ฉันดูเย็นตัวอย่างซิ"—เจ้าชายกล่าวกะโยคี.

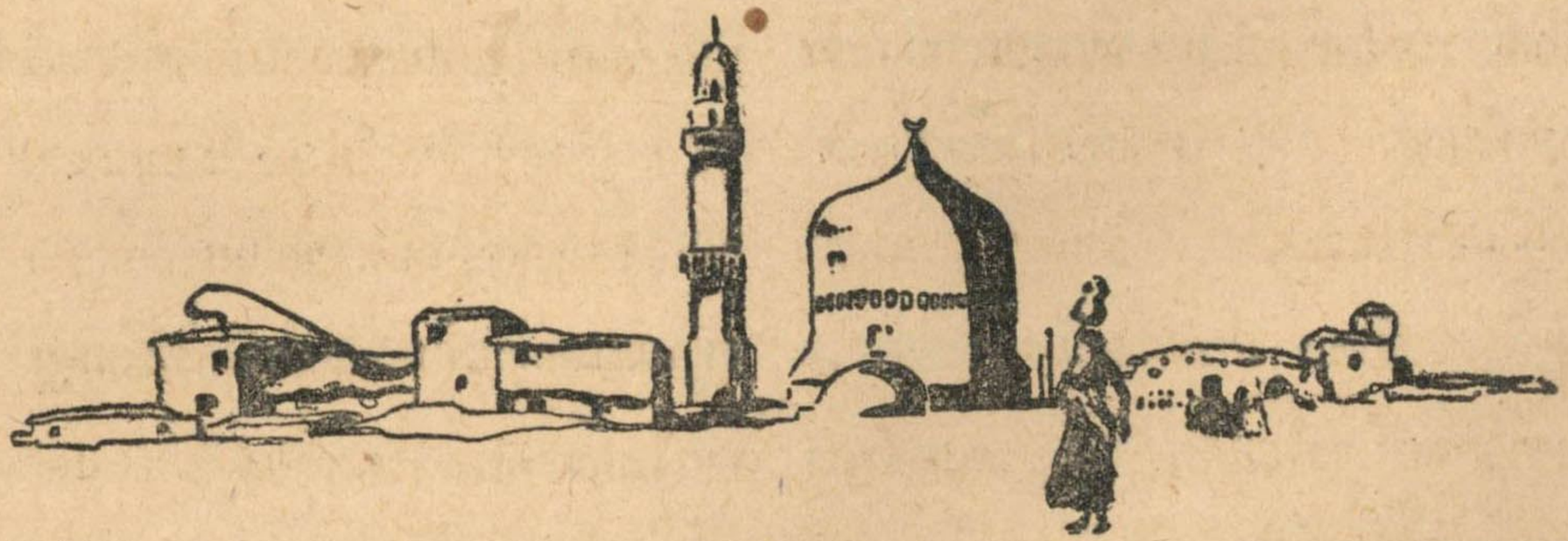
ทันตริกทอดตัวลงรายกับธรณี ณ บัดนั้นเอง เจ้าชายคว้าดาพ ในพิธีบูชาได้ก็ห้ำลงที่คอโยคีขาดเลย. และในเวลานั้นเอง ซากหัวขาดในสระก็ส่งเสียง แสดงความยินดีสาธุการ ก้องยิ่งกว่าที่เจ้าชายทรงได้ยินมาแล้วแต่ก่อน ๆ. ส่วนนางสาวชาวบ้าก็มาปรากฏร่างแทบเจ้าชาย. ทั้งคู่รีบฉวยบรรดาของที่บูชาได้วิ่งไปโปรยในสระ ในชั่วเวลาไม่ถึงนาที. ฉับดันนั้น ซากศพที่อยู่ในสระก็กลับฟื้นคืนชีพขึ้นหมด ให้พรแก่หนุ่มสาวผู้มีคุณเสียงระเบ็งเซ็งแซ่.

เจ้าชายและสาว ชาวบ้า เลย ได้สมรส กันเย็นสุขสบาย พระมารดาและบิดาได้ต้อนรับโอรสและสะใภ้เย็นที่ปรีดาปราโมทย์ทั่วทั้งวัง

ผู้ได้ฟังกถาบุญนี้แล้ว จงเปล่งเสียงถวายชัยให้แก่ สังกฎะนารายณ์เทอญ

อล ! ชโย ! อล ! ชโย !

อุลุ ! ชโย !

◎ บวชเย็นสงฆ์ หลงประวิง สิ่งศักดิ์สิทธิ์ สิงสถิต ชีวิตตน ผิดคนดื้น
ครั้นเรียนธรรม ซ่ำหทัย กลับใจฟื้น สมมตเล่น เย็นฟ้น ใช่อื่นเอย ฯ

พระศรี นิพนธ์

คู่ครอง

โดย มรกต

เพื่อนข้าพเจ้าคนหนึ่ง จดหมายหาริอมาถึงเรื่องจะมีภรรยา ว่าจะควรหรือไม่ และจะถึงเวลาหรือยัง ถ้าเขาควรมีและถึงเวลาแล้ว ก็ ขอ มอบ ธุระให้ เย็น ผู้คิด อ่าน จัดการ ต่อไป (เพราะได้เคยปรึกษากันบ้างแล้ว) ตอนท้ายมีข้อเพิ่มเติมว่า ญาติผู้ใหญ่ของเขาได้เก็งผู้หญิงไว้คนหนึ่งที่จะขอให้เขา แต่เขาก็ยังมีเงื่อนไขไม่สมัครใจเด็ดขาดสำหรับหญิงคนนี้ในข้อที่เจ้าหล่อน (เขาว่า) มีศีรษะสูงเกินไป จนเกินส่วนกับตัว เพราะตัวอันแท้จริงของหล่อนก็ไม่สูง ข้อนี้เขาขอความเห็นข้าพเจ้าด้วย — —

อันธุระที่ข้าพเจ้าได้รับมอบนี้ เย็นความหนักอกเสมือนใครขึ้นมานั่งทับอยู่ และช่องที่จะแก้ปัญหาเรื่องนี้ให้รอดไปได้ โดยสมบูรณ์นั้น ก็เล็กเท่ารูเข็ม

ปัญหาเรื่องชาย ควรมีภรรยาหรือไม่ และหญิงควรมีสามีหรือไม่ หรือรวมกล่าวว่าปัญหาเรื่องคู่ครองนั้น เย็นเรื่องที่คิดกันมาแต่กัปปกัลป์ แต่ก็ไม่มีใครจะตีให้แตกให้หักเย็นเด็ดขาดลงได้เลย กล่าวได้ว่ามนุษย์ทุกคนทุกเพศทุกชั้น ได้ประจญกับปัญหาข้อนี้ด้วยกันทั้งสิ้น แต่แล้วก็ไม่มีใครเอาชะนะได้

ท่านที่ยังไม่เคยมีคู่ ก็นึกไปในทางว่าตนควรจะมีคู่หรือไม่ และท่านที่มีคู่แล้วก็ยังนึกว่าการมีคู่นี้ดีหรือไม่ดีแน่? บางคนเมื่อยังไม่เคยมีคู่ ก็ตัดสินปัญหาไปข้างว่า "มีคู่ดีกว่าไม่มี" แต่ครั้นมีเข้าแล้ว กลับเกิดความเห็นเปลี่ยนทางไปใหม่ว่า "ไม่มีดีกว่า" และครั้นภายหลังได้กลับเย็นโสดอิสสระอีก แต่อยู่ไปสักหน่อยก็กลับลงความเห็นไปอย่างเดิมอีก คือว่า "มีคู่ดีกว่าอยู่เดียวเย็นแน่ ๆ" (นี่คงจะเพราะเกิดหง่าวขึ้น) และคนชะนิดนั้นย่อมมีเย็นตัวอย่างว่า พอกลับมีคู่ขึ้นเย็นครั้งที่ ๒ ไม่ช้าความคิดก็เปลี่ยนคำตัดสินใหม่ว่า "ทดลองแน่ชัดแล้ว เห็นว่าไม่มีคู่ดีกว่าสะดวกกว่า สุขสบายกว่า มีอิสสระและเสรีมาก

กว่า ฯลฯ” โดยมิข้ออ้างเป็นเครื่องพิสูจน์นับกะบุง แต่ของเชื่อเถอะว่าความจริงย่อมมีอยู่ คือ บุคคลที่มีข้อพิสูจน์อย่างมากนั้นเป็นจำนวนมากเหมือนกัน ที่เมื่อได้กลับเป็นโสดอิสสระครั้งที่ ๒ แล้วก็กลับเป็นไม่โสด ยอมสละอิสสระอีกเป็นครั้งที่๓_๔ฯลฯ ได้อย่างง่าย ๆ (คงจะหง่าวยิ่งขึ้น)

ข้าพเจ้าเชื่อแน่ว่า ท่านที่กำลังอ่านกำลังฟังข้อความนี้อยู่ ก็กำลังตีปัญหาข้อนี้ยุ่งอยู่แล้วเหมือนกัน เพราะความจริง, ข้าพเจ้าผู้กำลังเขียน ก็กำลังตีอยู่ไม่เขากว่าท่าน แต่เพื่อไม่ให้ยาปตกแก่ข้าพเจ้า จึงขอท่านผู้อ่านผู้ฟังทั้งหลายโปรดยุตติการตีปัญหาในขณะนี้เสียเถิด โดยทำใจให้หนักแน่นยึดสภาพที่ท่านกำลังเป็นอยู่นั้นไว้ จะเป็นเดี่ยวหรือคู่ก็ตาม แต่ว่านั่นแหละมันเป็นดีของท่านอยู่แล้ว อย่ามาเกิดเปลี่ยนใจเพราะถ้อยคำของข้าพเจ้าเลย มันจะเกิดผลซึ่งทำให้ข้าพเจ้าต้องพลอยเดือดร้อนลำบากไปด้วย จงปล่อยให้ข้าพเจ้าตีของข้าพเจ้าไปแต่ลำพังเถิด

เมื่อข้าพเจ้าเป็นนักเรียน ได้มีการตีปัญหาหรือโต้คารมโต้วาทีเรื่องนี้ที่โรงเรียนระหว่างพวกครู เราพวกนักเรียนเป็นฝ่ายพ่าย และมีหน้าที่เป็นยูรีตามธรรมเนียม ข้าพเจ้าจะขอย่อฉะเพาะใจความบางข้อมากล่าวในที่นี้

ฝ่ายสักรวาทีหรือฝ่ายเสนอกล่าวว่า สรรพสิ่งในโลกนี้ย่อมมีเป็นคู่กัน ฉะนั้น เมื่อสิ่งใดโดดเดี่ยว ก็ย่อมเป็นการผิดธรรมชาติ จะนับว่าเป็นดีไม่ได้ มนุษย์มีคู่ครองไม่แต่เป็นไปตามธรรมชาติและวิสัยของโลก แต่ย่อมเป็นความจำเป็นของมนุษย์ด้วย บ้านเรือนที่ไม่มีผู้คนก็ย่อมอ้างว้างเปลี่ยวเปล่าอยู่แล้ว แต่ผู้อยู่เรือนที่ไม่มีครอบครัวนั้น ต้องว้าเหว่เปลี่ยวเปล่ายิ่งขึ้นไปอีก แม้ที่สุดครอบครัวที่ไม่มีพงศ์พันธุ์ก็ยังเงียบเหงาร่วงโรยน่าสลดมิใช่น้อย ฉะนั้น คนจะไม่มีคู่ครองอย่างไร? มนุษย์เกิดมา อย่าว่าแต่จะอยู่ในโลกคนเดียวไม่ได้เลย แม้แต่จะอยู่ในบ้านคนเดียวก็ย่อมไม่ได้ เป็นวิสัยของโลกที่มนุษย์จะต้องพึ่งอาศัยซึ่งกันและกัน ในยามเจ็บไข้ก็จำต้องมีผู้ปรนนิบัติ ในยามได้ทุกข์ก็ต้องมีผู้ปรึกษาปรับปรือ ในยามติดขัดก็ต้องมีผู้หารือและช่วยเหลือกัน ที่สุดในยามเป็นสุขสนุกรื่นเริงก็ยังต้องมีผู้ร่วมด้วย หาไม่จะมีรสอย่างไร ฉะนั้น มนุษย์จะอยู่สันโดษเดียวดายได้อย่างไร?

“แน่ะ จะยอกให้ว่า ผู้ชายที่มีเมียนั้นเป็นสุขอย่างไร” เขียนตามคำผู้เสนอกล่าว

"ตื่นเช้าขึ้น น้ำล้างหน้าลอยดอกกุหลาบ หรือมะลิ พร้อมทั้งแปรงและยาสีฟัน จัดวางไว้เรียบร้อย พอออกจากห้องนอนก็พบสำรับอาหารวางอยู่บนพรม เสร็จภุกตกิจแล้วแต่งตัวไปทำงาน ก็มีคนโจงกะเบนให้ สวมเสื้อให้ ส่งหมวกให้ ก่อนจะลงจากเรือนยังได้รับความชื่นใจเย็นยาบำรุงกำลังและสมอง ให้ทำงานที่ออฟฟิศแข็งแรงดีขึ้นด้วย ครั้นตอนเย็นกลับถึงบ้าน พอโผล่ประตูรั้ว ก็ประสพทิพยภาพอันมีสิ่งทำให้ชื่นนัยน์ตา คือ ร่างอันสะอาดงามและสีสรรแห่งภูษาภรณ์ มีสิ่งทำให้เย็นความเยิกยานแก่นาสิก คือ กลิ่นดอกไม้กลั่นและดอกไม้สด มีสิ่งอันทำให้โสตเสนาะเยือกเย็น คือ สุรสำเนียงคำทักถามแล้วก็ถึงกายสัมผัสส์อันทำให้ไฟฟ้าธรรมชาติเกิดกำลังขึ้น หัวใจก็เยิกยานขยับเต้นเต็มกำลังฉีดโลหิตได้เต็มแรง ความเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้าที่สิงมาจากออฟฟิศ พ่ายแพ้อันตรธานหายไปหมด กำลังใหม่ก็เกิดขึ้นมา หัวใจก็แข็งขึ้น อวัยวะ แขน ขา ร่างกายก็แข็งขึ้น ตลอดประสาททั้งหลายก็มีกำลังแข็งแรงขึ้นทุกประการ นี่! เย็นทางให้สติปัญญาคงบริบูรณ์ และเย็นการเจริญอายุสังขารมิใช่ฤๅ? นี่! เพราะการมีเมียมิใช่ฤๅ? พอขึ้นถึงบนเรือน เครื่องแต่งกายก็จะถูกผลัดเปลี่ยนใหม่ โดยน้ำมืออันอ่อนนุ่ม เมื่อเข้าห้องอาบน้ำ มืออ่อนนุ่มก็จะช่วยถูเหงื่อไคลให้สะอาด ถึงเวลากินข้าว นิ้วแห่งมืออ่อนนุ่มก็จะชี้บอกว่า สิ่งใดรสเย็นอย่างไร สิ่งใดอร่อย ข้าวหมดก็จะตักเติมให้ กินได้น้อยก็จะใช้มธุรสมาคลุกเคล้าช่วยให้กินได้มาก จะได้มีกำลังไม่ตายเร็ว กินเสร็จแล้วก็จะพากันออกไปนั่งที่ชานเรือน หรือสนามชมดมกลิ่นดวงเดือนดาวและดอกไม้ ถึงยามนอนพอเผลอมุ้งก็จะได้กลิ่นบุหงาระรวยรินภิรมย์ใจ เมื่อยขัดริ หรือระคายคันที่ตรงไหน นิ้วน้อย ๆ นุ่ม ๆ ก็จะบิบเส้นเคล้นคลาย และแกะเกาให้เมื่อยามร้อนเข้าก็พัดกะพือลม ฯลฯ ไม่ช้าก็จะหลับสนิท หลับอยู่ในความชุ่มชื่น ประดุจอยู่ในวิมานสวรรค์ฯ ฉะนี้หรือจะว่าการมีคู่ครองไม่จำเย็น ใครหนอจะอยู่โดดเดี่ยวได้ มันเย็นกรรมอย่างหนักของเขามิใช่ฤๅ? ผู้ที่จำต้องอยู่โดดเดี่ยวนั้นน่ะ?"

ที่สุดผู้เสนอกล่าวเย็นกลอนส่งท้ายว่า

"อันกลางวัน นั้นมี ดวงอาทิตย์
ขึ้นสถิต เป็นคู่ ภิรมสม
ยามราตรี มีจันทร์ เป็นคู่ชม
หมู่พนม มีไม้ ได้คู่กัน

ห้วยละหาน ธารคลอง หนองมีน้ำ
เป็นคู่ค้ำ ธรรมชาติ ประสาทสรรค์
ปฐพิน ตฤณชาติ ขึ้นพาดพัน
ในน้ำนั้น มีปลา ท่านว่าไว้
ล้วนเป็นคู่ ต้องตาม ธรรมชาติ
แม้นคู่ขาด ความงาม ไม่มีได้
จึงความจริง หญิงชาย ทั้งหลายไซร้
ถ้าขาดไร้ คู่ครอง หมองหมดงาม”

ข้าพเจ้านำกลอนนี้มาร้องเล่นทำนองเพลงขึ้นพลับพลา จึงจำไว้ได้ขนทุกวันนี้

ฝ่ายพวกปรวาทิกล่าวค้านว่า คำเสนอของฝ่ายสักกวาทิที่ว่าสรรพสิ่งในโลกต้องเป็นคู่กันนั้น เป็นจริงแต่ฉะเพาะข้อธรรมและสรรพคุณแห่งธรรมชาติ หาได้เป็นธรรมดาถึงการเป็นคู่ครองของมนุษย์ด้วยเลย การเป็นคู่ครองของมนุษย์หาได้อยู่ในกฎแห่งธรรมชาติด้วยไม่ ข้อพิสูจน์ง่าย ๆ ก็คือ มนุษย์จะไม่ต้องตายเพราะการขาดคู่ครอง และว่ากันที่จริงแล้ว ความมัวเมาในการมีคู่ครองนั่นแหละจะยิ่งทำให้ตายง่ายกว่าเสียอีก และที่ว่าธรรมชาติสาปสรรให้สิ่งในโลกมีเป็นคู่กันนั้น ถ้าการเป็นคู่ครองของมนุษย์อยู่ในความสาปสรรนั้นด้วยจริง ก็ทำไมมนุษย์ไม่มีคู่ครองกันฉะเพาะคู่ ๆ จริง ๆ เล่า ทำไมกลายเป็นคู่ก็มีมาก และเป็นหลายคู่ก็มีไม่น้อย เช่นชายที่มีเมียคนเดียวก็ยอมละว่าเป็นคู่ แต่ที่มี ๒ คน จะไม่เกิดเป็นคดีขึ้นหรือ และที่มี ๓ คน ก็จะต้องเป็น ๒ คู่ มิเกินกฎธรรมชาติไปหรือ เพราะคำว่าคู่นั้นย่อมหมายแต่ฉะเพาะ ๑ ต่อ ๑ ดังนี้

อนึ่งเล่า คนที่เกิดมาในโลกและได้ชื่อว่ามนุษย์นั้น ย่อมทราบกันแล้วว่ามีมันสมองมีสติปัญญายิ่งกว่าสัตว์ ฉะนั้นผู้ที่ได้ชื่อว่าเป็นมนุษย์อันแท้จริง จึงต้องมีกำลังความสามารถที่จะเลี้ยงตัวทรงตัวและครองตัวของตัวได้โดยตนเอง เราจะต้องพึ่งมนุษย์ด้วยกันก็แต่สำหรับสิ่งและกิจการภายนอกอื่นๆ เท่านั้น ไม่ใช่จะต้องมีคนอื่นเป็นพี่เลี้ยง เป็นที่ปรึกษาเป็นผู้อุ้มชูเสมอไปจึงจะเอาตัวรอดได้ ถ้าใครเป็นเช่นนั้น ก็ต้องเรียกว่าไม่เป็นมนุษย์บริบูรณ์ ดังอุทาหรณ์ที่ฝ่ายสักกวาทิเสนอขึ้น คือตั้งแต่ออกจากมุ้งจนกลับเข้ามุ้งอีก ก็ล้วนแต่สำเร็จไปด้วยน้ำมือเมียทั้งสิ้นนั้น ย่อมไม่จำเป็นแก่มนุษย์อันแท้จริง นอกจากฉะเพาะคนที่ไม่สามารถจะเลี้ยงตัวเองรอด ซึ่งต้องนับว่ายังไม่เป็นมนุษย์บริบูรณ์ ยิ่งกว่านั้นตามนัยที่กล่าวมา ยังมีแง่ที่จะแปรเป็นอย่างอื่น คือมีความเป็นจริงตรงกันข้ามได้อีก คือ

ท่านผู้เสนอเองรับรองได้หรือว่า คำที่กล่าวนั้นเป็นความจริงทั้งสิ้น เช่น น้ำล่อย ดอกไม้มธุรสอันเสนาะโสต กลิ่นดอกไม้กลั่น ดอกไม้สดอันหอมชื่น นิ้วอันอ่อนนุ่มเรียวเป็นลำเทียน ชื้อาหาร, แกะเกา, และบีบนวด ฯลฯ ไม่เคยเป็นตรงกันข้ามบ้างหรือ คือเมื่อวันที่ท่านกลับถึงบ้านเย็นผิดปกติแล้วก็ได้รับมธุรสอันไม่เย็นโสต "ทำไมกลับขนค่ำ ไป__อีกละสิ" เสียงถามอันถี่เร็วและด่วนข้างกะชั้นดัง แล้วก็นาสิกได้รับกลิ่นอันหอมหวนอย่างเผ็ดร้อน คือได้สัมผัสกับนิ้วมืออันอ่อนนุ่มแต่ไม่นิ่ม จนทำให้จมูกแดงแต่ยังดีที่ไม่เลยหลุดออกไป ครั้นขึ้นถึงบนเรือนก็ถูกเปลี่ยนเครื่องแต่งตัวด้วยการกะชาก และเข้าห้องอาบน้ำก็รู้สึกไม่เย็นสบายเท่าครั้งก่อน ๆ ตุ่มน้ำแทนมืออันอ่อนนุ่มถูเหงื่อไคล ครั้นแล้วจะกินข้าวแต่สำรับไม่มีบนพรม ก็ต้องเอาน้ำชากลั้วคอถ่วงท้องไปพลาง ๆ จนถึงเวลาเข้านอน เมื่อเข้ามุ้งไม่หอมบุหงาอันวางไว้ข้างที่ศรีไสยาเช่นก่อน ๆ จะเย็นด้วยเจ้าตุ่มน้ำถูเหงื่อไคลให้ไม่หมดก็ได้ กลิ่นจึงแรงกลบกลิ่นบุหงาเสียหมด เมื่อนอนแล้วก็รู้สึกเมื่อย แต่แทนที่จะมีนิ้วมืออนุ่มนิ่มมาคลายเส้น กลับกลายเย็นกำยันมาสัมผัสดัง อัก—อัก เพราะเหตุที่เกิดโต้วาทีหรือตั้งศาลกันขึ้นในมุ้ง และฝ่ายค้านหรือจำเลยไม่สามารถจะพิสูจน์ตัวให้บริสุทธิ์ได้ ยูรีจึงตัดสินด้วยกำยัน คราวนี้ถึงกับร้อนไม่ร้อนแต่กาย ร้อนใจด้วย พัดที่เคยวีก็หายไปเสีย แต่มีการฉีกมุ้งให้เบิดออกแทนเพื่อไม่ให้เย็นอุปสรรคแก่ลม แต่ลมภายนอกก็ไม่แรงเท่าลมในมุ้ง แต่ลมในมุ้งยิ่งมากก็ยิ่งกลับทำให้ร้อน ๆ ในที่สุดเมื่อจำเลยคือดันไม่สารภาพแม่ทีพยภาพ คือเมียยอดชีวิตก็ไล่ให้ผัวออกจากมุ้ง ออกจากห้อง และเลยให้ออกจากบ้านพร้อมกับมธุรสอันชื่นใจว่า "ไป_ไป_ไปเถอะ_ไปทีเดียว, ก็ไปที่โน่นแล้วจะกลับมาที่นี่ทำไมอีกเล่า" มนุษย์ผู้เห็นความจำเป็นแห่งการมีเมีย ก็ต้องออกจากบ้านและมาอาศัยบ้านข้าพเจ้านอนในคืนวันนั้น ข้าพเจ้าจึงรู้เรื่องนี้ และที่ผัวเมียคู่นี้ไม่ขาดกันก็เพราะข้าพเจ้าพาไปส่งในวันรุ่งขึ้น และชี้แจงเหตุผลความจริงอันเป็นความบริสุทธิ์ของผัวให้ทราบนั้นเอง"

ทันทีเสียงผู้เย็นสักรวาทีเอ็ดตะโรขึ้นว่า "แล้วกัน เอาเรื่องส่วนตัวมาขยายกลางที่ประชุมได้" เสียงฮาก็ดังขึ้นอย่างสนั่น พวกเรานักเรียน

ชาแต่ปากไม่พอ ยังเอามือทุบโต๊ะ และเท้า กะทืบพื้นอีกด้วย เพราะเราได้รู้ความจริง เคยวินิจว่า วันหนึ่งครู (ผู้เสนอ) ท่านมาถึงก็ดุ สวมหน้าทศกัณฐ์ และพาลตีมือพวกเราเกือบทั้งชั้น อ้อ! ด้วยกำปั้นนุ่ม ๆ นี่เองเย็นย่ำค่ำคืน ให้ไม้บรรทัดนุ่ม ๆ ลงมือเราด้วย

ฝ่ายค้านได้กล่าวต่ออีกว่า "บัดนี้จะเห็นได้แล้วว่า มนุษย์จำจะต้องพึ่งพากันบ้าง แต่ก็ไม่ใช่จะต้องพึ่งแต่คู่ครองเสมอไป จะเย็นใคร ๆ ก็ให้ความพึ่งพากันได้ตามเหตุการณ์ ข้อนี้ย่อมแสดงความไม่จำเป็นในเรื่องคู่ครองอีกประการ ๑ มนุษย์จะหาความสุขสนุกสบายก็ไม่ใช่จะหาได้แต่กับคู่ครอง ย่อมมีทางหาทางทำโดยตนเองได้ และจะเย็นการสะดวกกว่าเสียอีก ผู้ชายมีเมียนั้น ย่อมเย็นทางให้เกิดสุขได้บ้างจริง แต่ก็ความจริงมีอยู่ในทางตรงกันข้าม คือ เมียย่อมเย็นตัวทุกข์ได้มากเช่นเดียวกัน ดังเหตุการณ์ของผู้เสนอเองที่ได้กล่าวแล้ว ย่อมเย็นพะยานอย่างดี แต่ความจริงแท้ยังมีอยู่อีกว่า การมีเมียหรือมีคู่ครองนั้น ย่อมตัดอิสรภาพเสรีภาพ และสิทธิลงอย่างแน่นอน ก็เมื่อมนุษย์เราทุกคน เกิดมาต่างก็ต้องการความอิสรภาพ เสรีภาพ และสงวนสิทธิของเรา ต่อยุติธรรมจึงต้องเย็นว่า "อยู่โสดดีกว่ามีคู่"""

สุดท้ายผู้ค้านกล่าวว่า ผู้ที่หลงมัวเมาในการมีคู่นั้น มีแต่ก่อให้เกิดทุกข์ถ่ายเดียว ไม่มีดีอะไรเลย ดังกลอนของผู้ระทมทุกข์บทหนึ่งว่า

"พระอาทิตย์ร้อนยิ่งไฟ ไม่ร้อนเท่า
หทัยเรา ร้อนรัก หักไม่หาย
เห็นจันทร์งาม แจ่มฟ้า พร่าประกาย
คิดถึงสาย สวาทงาม หยามจันทร์
หอมบุปผา มาลา สารพัตร
ไม่เทียมทัด กลิ่นกาย สายสมร
ขุนเขาสูง เยี่ยมฟ้า อ่าอัมพร
แต่บังอร ศักดิ์สูง จนสุดคว้า
มหาสมุทร สุดลึก ยังหยั่งได้
แต่หทัย นางลึก จนสุดหล้า
อันกะต่าย หมายมั่น จันทร์บนฟ้า
ก็คือข้า หมายนาง สุดห่างไกล"

(บทนี้ ข้าพเจ้าจำมาร้องเย็นเพลง ลมพัดชายเขา)

"จะเอาอีกสักบทหนึ่งก็ได้" ผู้ค้านกล่าว ต่อ "และก็เย็นเรื่องของผู้ต้องระทมทุกข์ด้วย

เหตุความมัวเมาในการอยากมีคู่ครอง เหมือนกัน คือ

"อันต้นรัก ที่เราเพาะ คิดเหมาะมั่น
จะสืบพันธ์เกิดผล จนอวสาน
เพื่อแผ่พืช ยืดยัง จิรังกาล
จิตต์ชื่นบาน หวังผล แห่งต้นรัก
รักก็เกิด กองงาม สมความคิด
เผ้าพินิจ รักษา นักหนาหนัก
หวังชมดอก รักงาม ด้วยความรัก
คอยพิทักษ์ บ้องกัน ทุกวันคืน
แต่คอยคอย คอยหาย ไม่เห็นดอก
รักไม่ออก ดอกกลาย ไปเป็นอื่น
รักเป็นเตยเลยเป็นกรรมจำกลั้นกลืน
นี่แหละชื่น ใจนัก เพราะรักเอย ฯ"

(บทนี้ข้าพเจ้าร้องเล่นทำนอง สารถี)

ผู้เสนอย้อนถามผู้ค้านขึ้นว่า "ที่ท่านว่าเย็นโสดดิกว่านั้น เดี๋ยวนี้ท่านมีเมียอยู่หรือเปล่าล่ะ"

"มี" ผู้ค้านตอบเสียงเครือ ๆ

"อ้าว, ว่าไม่ดี ทำไมมีล่ะ"

"เพราะมีแล้วนั่นสิ จึงขัดเหตุผลความจริง ได้ถูกต้องดังกล่าวมา"

"กะนั้น ถ้าเวลานี้ไม่มีเสียได้ก็คงดี?"

"ออ—ง่า—ดิ" ผู้ค้านเสียงเครือลงอีก

"เอ้า, ดีละ งั้นเย็นนี้ไปบ้านคุณพร้อมกัน"

"อ๊ะ—อ๊ะ อย่าเล่นเอาเรื่องที่โรงเรียนไปประกาศที่บ้านสิ แล้วกัน"

พวกเราได้ฮาอีกครืนหนึ่ง

"นี่แหละ ไหมล่ะ" พวกผู้ค้านคนหนึ่งกล่าวสอด "การมีเมียต้องยากลำบากเช่นนี้ แม้เรื่องที่โรงเรียนก็เอาไปพูดที่บ้านไม่ได้ เพราะฉะนั้นจึงไม่ควรมีเมีย"

ฝ่ายข้างผู้เสนอสอดขึ้นบ้างว่า "นั่นแหละยิ่งเย็นข้อพิสูน์ว่า "ควรมีเมีย" เพราะถ้าไม่มีเมียแล้ว ก็จะเอาเรื่องของโรงเรียนไปเย็นเรื่องที่บ้าน เอาเรื่องที่บ้านมาเย็นของโรงเรียน ต่อไปก็จะถึงเอาโรงเรียนเย็นบ้านและเอาบ้านเย็นโรงเรียน แล้วนักเรียนก็จะมาเรียนที่โรงเรียน แต่ครูสอนอยู่ที่บ้าน หรือไม่นักเรียนไปเรียนที่บ้าน ครูมาสอนที่โรงเรียน สนุกกันใหญ่ แต่ลงท้ายก็จะเลยไม่ได้เงินเดือนกินกัน แล้วจะอยู่จะเย็นยังไงต่อไป มีพากันตายหรือ นี่แหละจึงจำต้องมีเมียเพื่อเย็นเครื่องบ้องกันเหตุทั้งหลายให้เราได้ทำเงินเดือนกินโดยสะดวกและเรียบร้อย"

เสียงฮาอีกครืนใหญ่

ผู้เย็นประธาน เลยสั่งให้ยุติการโต้เถียง

แล้วบอกให้นักเรียนคิดวินิจฉัยและให้คำตัดสิน พลางท่านถามขึ้นว่า

"ใครเห็นข้างควรมิเมีย ยกมือขึ้น"

พริบ! มือชิ้นสลอน ยังปากก็แถม เปล่งเสียงว่า "ควรมิ_ควรมิ_ต้องมิ—ผมเอาข้างมิเมียละครับ"

ข้าพเจ้ายังไม่ทันยก กำลังคิดอยู่ว่า พวกนั้น เวลาครูพูดก็ไม่เห็นเขาค่อยใส่ใจ บ้างก็เล่นกันหยอกกัน คนนี้เตะคนโน้น คนโน้นตีคนนั้น คนนั้นขว้างคนนี้ คนนี้ยุ้ยปากด่าคนนั้น_นั้น—โน้นเข้าอีก บางคนก็เอาเท้าสะกิดกัน ยิ่งกว่านั้นหลายคนเห็นนั่งง่วงงนโงก และคนข้างหลังข้าพเจ้า ถึงหมอบหลับ กับโต๊ะทีเดียว แต่เขาเหล่านั้นก็ให้คำตัดสินกันได้เด็ดขาดทันที เย็นความจริงเมื่อข้าพเจ้าฟังคำข้างเสนอก็เห็นพ้องด้วย แต่ครั้นได้ฟังคำฝ่ายค้านก็เห็นจริงด้วยอีก จึงเกิดอลักเอลื่อ ที่สุดมาหวนคิดว่า บางทีท่านผู้ใหญ่จะได้ "เก็ง" คู่ไว้ให้ข้าพเจ้าแล้วอย่างคนอื่นเขากะมัง ถ้าเช่นนั้นข้าพเจ้าจะตัดสินเอาข้างไม่มีเมีย ก็จะเย็นการตัดโอกาสที่ท่านผู้ใหญ่ได้เก็งไว้ ดูจะเย็นเด็กคือด้านไปและค่อนข้างจะเย็นการ อกตัญญูมากอยู่ ดังนั้นข้าพเจ้าจึงได้ยกมือเข้าข้างพวก "ควรมีเมีย" ด้วย

ผลที่สุดได้คะแนนว่า พวกเห็นข้างควรมีเมีย ๑๒๐ ส่วนฝ่ายที่เห็นข้างไม่ควรมี (แต่ใจจะคิดมีหรือไม่มีแน่นั้นไม่ทราย)ได้เพียง ๑๕ คะแนน อันล้วนเป็นนักเรียนในชั้นของครูผู้เป็นฝ่ายค้าน แต่ก็ไม่ใช่หมดทั้งชั้น เพียงแต่ครึ่งเดียวเท่านั้น ลูกศิษย์ครูนอกนั้นไปเข้าข้างฝ่ายข้าศึกหมด แต่ก็จะไปเสียใจทำไม เพราะความจริงครูที่ว่าไม่ควรมีเมียท่านก็มีเมียอยู่แล้ว เลิกโรงเรียนกลับบ้านก็ได้พบเมียท่าน แต่พวกลูกศิษย์ที่เป็นฝักฝ่ายนั้นสิ—เฮอ, ถึงใครอยากมี แต่ก็ยังไม่เห็นใครมีเลย

ข้าพเจ้านำเอาการโต้คารมแต่เก่าก่อนขึ้นมากล่าวก็เพื่อให้ประจักษ์เหตุผลประการหนึ่ง และอีกประการหนึ่งให้เห็นความคิดของเด็กว่ามีอยู่อย่างใดในเรื่องคู่ครองนี้ ทั้งยังเป็นเครื่องสนับสนุนด้วยว่า ปัญหาเรื่องนี้มีมานานมีแก่คนทุกวัย และแม้ในการตัดสินปัญหาครั้งนี้จะปรากฏว่า ฝ่ายเสนอเป็นผู้ชะนะก็คือแต่ความจริงก็เป็นฉะเพาะแห่ง กล่าวสำหรับทั่วๆไป ยังหามีใครลงความเห็นด้วยทั้งหมดไม่ ข้อค้านอันมีเหตุผลยังมีอยู่อีกมาก ฉะนั้นปัญหานี้จึงยังคงเป็นปัญหาอยู่ตราบเท่าทุกวันนี้ เมื่อข้าพเจ้าโตแล้ว แต่เรื่องนี้ก็คงเป็น

ปัญหาไม่รู้แล้ว และเมื่อข้าพเจ้าแก่แล้ว ปัญหานี้ยังไม่แล้วด้วย จึงเชื่อแน่ว่าเมื่อข้าพเจ้าตายไปแล้ว ปัญหานี้ก็จะยังไม่รู้แล้ว คงจะอยู่คู่โลกตลอดไป

เรามักเคยประสพมาแล้ว ผัวไม่อยากอยู่กับเมียก็หนีเมียไปจากบ้าน เมียไม่อยากอยู่กับผัวก็ทิ้งผัวไปเสีย แต่ไม่ช้าผู้หนีผู้ทิ้งก็ต้องกลับมาหาผู้ที่ตนหนีและตนละทิ้งไปเองนี่! อะไร เพราะติปัญหาไม่แตกฤๅ?

เพื่อน ข้าพเจ้า คนหนึ่ง บอกว่าได้รับ ความข่มขี่จากเมียหือไม่ขึ้นเลย ตรอมตรมระทมใจเหลือเกิน ทนอยู่ไม่ไหวตายเสียเย็นสุขกว่า แล้วเขาก็ออกจากบ้านไปสู่สถานที่อันเย็นรมณีย์แสนสุข ไปในที่มีอากาศอย่างวิเศษไปตามตำบลและนครที่งดงามไปด้วย ธรรมชาติและการตกแต่งประดับประดา พลันเขารู้สึกว่าได้หลุดจากนรกขึ้นสู่สวรรค์ ว่าตั้งแต่เกิดมาพึ่งได้รู้สึกความสุขแห่งชีวิตมนุษยโลกว่ามีอย่างเลิศครั้งนี้เอง แต่ก็—ไม่เกิน ๑ เดือน ความคิดความรู้สึกเกิดขึ้นใหม่เปลี่ยนแปรไปจากรูปเดิม แล้ว—เขาก็ต้องกลับมาบ้าน—มาหาเมีย มีอาการซมซึมคล้ายคนมีโรคหนัก ขอโทษเมีย กล่าวสรรเสริญคุณว่า สิ่งวิเศษในโลกใด ๆ ไม่ชื่นใจเท่าเมียเลย ถ้าไม่ได้อยู่กับเมียที่บ้านก็ตายเสียดีกว่า แปลว่านรกกลับเป็นสวรรค์ไปอีก ฝ่ายหญิงเล่าก็มีน้อยไปเมื่อไร หลายคนที่เคยเห็น หนีผัวไปอยู่กับพ่อแม่ หอยลูกเต้าไปหาที่อยู่เย็นอิสสระไม่ไหว! มีผัวเหมือนมีนาย เย็นเมียก็คือเย็นทาสเขา อยู่คนเดียวสบายกว่า อะไร ๆ ต่าง ๆ ล้วนเห็นว่าการมีคู่ครองเป็นการตกนรกเช่นเดียวกัน แต่ก็—ภายใน ๒ อาทิตย์เท่านั้น ผัวไม่ได้เชิญ—ไม่ได้ติดตามเรียกร้อง แต่—หล่อนก็ต้องกลับมาหาผัว เช่นผัวต้องกลับมาหาเมียเหมือนกัน นี่! เพราะติปัญหาไม่แตกฤๅ?

ข้าพเจ้าไม่อยากจะกล่าวถึงผัวที่ไล่เมียออกจากบ้าน ให้กลับไปอยู่กับพ่อกับแม่ แต่แล้วเขาก็เย็นผู้ไปลุแก่โทษ ขอเชิญให้เมียกลับ และเมื่อเมียไม่ยอมกลับ เขาก็อ้อนวอนพ่อตาแม่ยายให้ช่วย และแล้วก็ทำทัณฑ์บนไว้ว่า จะไม่ประพฤติเห็นผิดเป็นชอบเช่นนั้นอีกต่อไป ๆ ล ๆ

ข้าพเจ้าออกจะยกอุทาหรณ์มากเกินไป แต่ก็เพราะปัญหาเรื่องนี้มีแง่อยู่มากมาย จึงทำให้ต้องพูดมากสักหน่อย และข้าพเจ้าอยากจะย้อนถามว่า ที่พูดมาไม่เย็นความจริงเช่นนั้นฤๅ? ข้าพเจ้าเกรงว่าจะถูกฉิวจากผู้อ่าน

บางท่านเสียอีก

บัดนี้ ข้าพเจ้าได้ใคร่ครวญมามากแล้ว จึงได้เหตุผลพอที่ยุติปัญหาเรื่องนี้เป็นข้อตอบแก่เพื่อนที่ปรึกษามา คำตอบของข้าพเจ้าก็คือ มนุษย์ที่เกิดมาในโลกทุกคน สมควรมีคู่ครอง เว้นแต่ผู้ที่มีความตั้งใจเป็นอย่างอื่น และมีหัวใจมั่นคงสามารถที่จะปฏิบัติตามประสงค์ของตนได้จริง. จริงอยู่, มนุษย์จะอยู่ในโลกได้ตั้งแต่เกิดจนแก่ตายโดยไม่ต้องมีคู่ครอง แต่การมีคู่ครองเป็นธรรมชาติและวิสัยของโลก เท่ากับที่คนเกิดมาต้องกินอาหาร จริงอีกเหมือนกันว่า มีผู้ขำเพ็ญตนเพื่อตบะ และไม่ต้องกินอาหารได้เป็นเวลานานจนสำเร็จหรือตายก็ทนได้ แต่นั่นเป็นการฝืนธรรมชาติอย่างไร, ทนทุกข์, เบียดเบียฬตนเองอย่างไร, ย่อมเห็นกันได้อยู่ ดูไม่เป็นอารยธรรมเลย และก็ต้องมีใจแข็งเด็ดเดี่ยวอย่างยอดยิ่ง ต้องสละกิเลสโลกีย์ได้จริงจัง แต่ก็ย่อมจะหาได้ยาก ๆ เพราะไม่ใช่เป็นของทำได้ง่าย ๆ และการเบียดเบียฬตนเองก็ไม่ใช่ทางธรรมแห่ง พระพุทธองค์มิใช่ฤา? ฉะนั้นควรกล่าวได้กะมังว่า การไม่มีคู่ ดูเป็นการฝืนโลกอยู่

ชนสมัยใหม่มีเป็นจำนวนไม่น้อย ที่ประพฤติตัวอยู่เป็นโสด อยู่บ้านเรือนเป็นอิสสระว่ามีมากในอารยประเทศ แต่ความเป็นอยู่จริงนั้น พวกนี้มิใช่จะไม่คิดมีคู่เสียทีเดียว เหตุที่ยังไม่มีก็เพราะเรื่องโภคกิจยังคับต่างหาก คือยังมีทุนกำลังไม่เพียงพอที่จะเลี้ยงครอบครัว จึงอยู่สันโดษเดียวเพื่อสะสมทุนกำลังเสียก่อน อีกประการหนึ่ง การอยู่โดดเดี่ยวเช่นนั้น บางทีก็เพื่อในทางสะดวกแห่งโลกียกามบริโภค และความเป็นอิสสระ เพราะถ้ามีคู่ครองเสียแล้ว โอกาสทั้งหลายย่อมถูกบั่นทอนลง แต่พฤติการณ์เช่นนี้เราจะนิยมว่าดีฤา? ดูเป็นสิ่งร้ายน่ากลัวมากทีเดียว

หลักราชการ พระราชนิพนธ์ในพระมงกุฎเกล้า ทรงวางไว้ว่า การมีภรรยาเป็นหลักฐานเป็นหลักของราชการข้อ ๑ แต่ความจริงก็ไม่ควรหมายฉะเพาะข้าราชการ เป็นหลักอันดีที่จะใช้สำหรับคนทั่วไปได้ เพราะถ้าไม่มีคู่ครองชะนิดคู่ผัวตัวเมีย ก็จะต้องเป็นชะนิดที่ไม่มีหัวมีหาง

ความจริงอันสำคัญอีกข้อ ๑ คือ คนเราต้องมีคราวขัดข้องทุกข์ยาก และอาจมีความข้องขัดอัดใจประจำวัน ซึ่งจำเป็นต้องมีผู้สนิทเป็นที่ช่วยเหลือหารือปรับทุกข์ ก็ใครเล่าจะรับ

หน้าที่เช่นนี้เท่าคู่ครองกัน คู่ครองนั้นเอง ยิ่งกว่านั้น ถ้าใครไม่มีคู่ครองก็จะไม่มี
เปรียบประดุจยาประจำบ้าน ที่จะบำบัดโรค บุตรธิดาได้ และคนที่ไม่มีบุตรธิดานั้นจงระวัง
หงุดหงิดกลุ้มกลัดอัดอั้นตันสมอง ให้คลาย ตัวให้ดีเถิด เมื่อตายไป ยมบาลจะต้องสอบ
หายและปลอดโปร่ง ถามข้อนี้ก่อน หากปรากฏว่าเป็นผู้มิได้สร้าง
มนุษย์เลยแล้ว ก็จะได้รับโทษอันหนักที่เดียว
ถึงอนันตริยกรรม มีเครื่องทรมาน คือ กะทะ
ทองแดงเป็นอาทิ

ข้าพเจ้าอยากจะกล่าวว่า พระพุทธองค์ก็ทรงมีคู่ครองแล้วจึงเสด็จออกบรรพชา เราจะไม่คิดบ้างหรือว่า ทำไมไม่เสด็จออกก่อนนั้น และจะว่า เพราะการมีคู่ครอง เป็นปฐมเหตุให้พระองค์สำเร็จพระปรินิพพานมิได้ฤา ? โดยหลักที่ว่าต้องมีเหตุก่อนจึงจะมีผล ฉะนั้น ใครที่ยังคิดว่าการมีคู่ครองไม่ดี ก็จงลองมีดูเถิด แล้วท่านจะได้ ประสพเหตุผล อันถูกต้อง แน่แท้ หาไม่ผลที่ท่านมีอยู่ ก็จะไม่มีเหตุเป็นที่มาเลย และแล้ว ฉะนั้น จะเป็นผล อันถูกต้อง จริงจังได้ฤา ?

ในที่สุดข้าพเจ้าได้บอกเขาว่า เพื่อเห็นแก่ชาติ ถึงแม้ใคร ๆ จะว่าการมีคู่ครอง ไม่เป็นความจำเป็นก็จริง แต่ข้าพเจ้าต้องยืนยันว่า การมีคู่ครองนั้นเป็นการสมควร เพราะชาติเราเวลานี้มีจำนวนพลเมืองน้อยนัก ชาติที่มีพลเมืองน้อยอาจจะถูกกลืนหายไปได้ง่ายๆ ข้อนี้จึงเป็นข้อสำคัญที่ผู้รักชาติจะต้องมีคู่ครอง จะได้ ชื่อว่าได้ช่วยชาติจริง

เป็นอันว่าปัญหาเรื่องคู่ครองนั้น ถึงแม้ขณะเขียนนี้ หัวใจข้าพเจ้ายังเปลี่ยนไปเปลี่ยนมาเช่นท่านทั้งหลายก็ดี แต่ข้าพเจ้าก็ได้ตอบเพื่อนไปแล้วว่า “ควรมีคู่ครอง”

ส่วน การ เลือก คู่ครอง จะควร อย่างไร ? และเมื่อไรจึงควรมี ฯ นั้น เป็นเรื่องสำคัญอยู่ ไม่ใช่ ง่าย ๆ เป็น อีก ประเด็น หนึ่ง ต่าง หาก ฉะนั้น ต้องเอาไว้พูดกันอีกส่วนหนึ่ง จะพูดในที่นี้ก็จะยืดยาวเกินควรไป แต่ข้าพเจ้าก็ได้คิดหลักเกณฑ์ไว้ในใจแล้ว หากท่านที่อยากจะมีคู่ จะต้องการความรู้เพื่อเป็นทางวินิจฉัยบ้าง ข้าพเจ้าก็อาจจะให้แก่ท่านได้ โดยไม่ต้องมีสินจ้างอย่างใดเลย

ก่อนลงเอย ข้าพเจ้าขอเตือนสติท่านที่มีคู่ครองแล้วว่า โลกเรากลมฉันใด ปัญหาเรื่องคู่ครองก็กลมฉันนั้น มันเป็นวัฏฏสงสารเวียนไปวนมาเหมือนดั่ง เขาไหน—เขาหลวง

แล้วก็กลับมาเขาไหน เขาหลวงอีก ซึ่งจะ โดดเดี่ยวเล่า ข้าพเจ้าก็อยากจะแนะนำว่า จับเอาหัวเอาหางให้แน่ไม่ได้ แต่ทั้งนี้เพราะ รูปปัญหานี้มันเป็นวัฏฏดังกล่าวแล้ว จึงไม่ อะไร? ก็เพราะใจเรานั่นเอง เรารู้ว่าโลก ควรจะคิดเอามาเป็นอารมณ์เหมือนกัน ข้อ หมุนต่อเมื่อเราคิด เมื่อเราไม่คิดก็ไม่รู้สึก สำคัญที่ท่านควรคิด ก็คือ ชาติของท่านยัง ว่าโลกหมุน ฉะนั้น โดยนัยเดียวกัน ปัญหา ต้องการพลเมืองอีกมาก ท่านไม่กลัวชาติจะ ข้อนี้จะเกิดขึ้นก็แต่เมื่อท่านนึก หากท่านไม่ ถูกกลืนหายไปฤา? ท่านไม่รักชาติฤา? ถ้า นึกเสียแล้ว มันก็จะไม่มาถึงท่านเลย ฉะนั้น ท่านรัก ท่านก็ต้องช่วย การช่วยชาติให้มี เมื่อท่านมีคู่ครองแล้ว ท่านจะไปนึกถึงปัญหา พลชาติมากนั้น ไม่แต่เป็นคุณฉะเพาะทางโลก เรื่องคู่ครองอีกเอาแก้วอะไร ข้าพเจ้าขอให้ ย่อมเป็นคุณตลอดในทางธรรมด้วย ท่านที่เป็นคู่ครองกัน จงนึกแต่ "แก้ว" ที่ ข้าพเจ้าขอเตือนท่านเป็นที่สุดว่า ระวัง มีอยู่ระหว่างกันและกันแล้ว นั่นเถิด ยมบาล และ กะทะทองแดง ของ ยมบาล

ส่วนท่านที่ยังไม่มีคู่ครองต้องอยู่เป็นโสด เน้อ

๏ มิคนัย ให้เรียน เพียรอบรม ให้คิดสม สุภาพมนุษย์ ยุคนิสสัย
คมกว่าให้ ทรัพย์สิน เหม่หมื่นไป เพื่อจ่ายใช้ สุรุ่ยสุร่าย ฉิบหายเอย ฯ

พระศรี นิพนธ์

เรื่องน่าเบื่อ

แม่น่ม มิกำเนิดเย็นชาวตลาด ชัดข้านใน หวังว่าตนจะได้เย็นเบียบน เมื่อ นายเวก เย็น การค้าขาย แม่ค้าตลาดท่าเตียนชะนิดที่สวม สร้อยกบข้อมือ ใส่แหวน ๒—๓ วง กิน หมากชัดและนั่งขลุกอยู่กับกองสินค้า วันยังค่ำ ใช้เวลา ว่าง อ่าน หนังสือเรื่อง จันทโครบ หรือ อะไรเทือกนั้น มิลักษณะอันควรหลับตาเห็น ว่าเย็นอย่างไร นั่นคือ แม่นุ่ม ! เมื่อเจ้าหล่อน มิอายุ ๒๕ ปี ตกพุ่มม่าย ได้ชอบพอกับ ชายหนุ่มรูปงามผู้หนึ่ง ชื่อนายเวก ผลที่สุด ของความ รักคู่นี้ ก็คือ การได้ อยู่กิน เย็น สามี ภรรยา กัน อย่าง เงียบ ๆ ปราศจาก พิธิรีตอง ใด ๆ.

เมื่อแม่นุ่ม อายุ ๒๕ ปี นายเวกอายุ๒๑ ปีเท่านั้นเอง นายเวกเย็นหนุ่มทั้งแท่ง ร่าง กายแข็งแรง ผิวเนื้อขาว อารมณ์ขริมไม่ ใคร่พูดจากับใคร นิสสัยเย็นคนมัธยัสถ์ แต่ ติดจะซึม ๆ อันตรง กันข้าม กับ แม่นุ่ม ซึ่งเย็น คนแปร่แปร้นโลดโผน แต่ก็เย็นความจริง แม่นุ่มกลับไปชอบผู้ มินิสสัยตรงกันข้าม กับตัว ซึ่งอาจจะเย็นเพราะแม่นุ่มชอบรูปร่างและความ เย็นหนุ่มของนายเวก ชอบนิสสัยมัธยัสถ์ หรือ สามี เหมือนกับสามีภรรยาคู่อื่น ๆ ซึ่งสามี เย็นเต่าให้เมียขี้หลังเล่นก็เย็นได้.

นายเวก รับ ราช การ เย็น เสมียน แผนก สรรพากร ได้เงินเดือน ๒๐ บาทมาแต่อายุ ๑๗ ปี และจนอายุ ๒๑ ปีก็ยังได้รับเงินเดือน เท่าเดิม แม้เงินเดือนจะน้อยแม่นุ่มก็ไม่น้อยใจ เพราะแม่นุ่มหาเงินได้คล่อง ซ้ำนายเวก เย็นคนชอบวิเวกมักน้อย กินอาหารวันละ ๒ มื้อ นุ่งผ้า ๒ ผืน เสื้อชั้นนอกตัวเดียวมาตั้ง ๓ ปี เงินเดือนของนายเวกจึงถูกจับจ่าย น้อยที่สุด จนเพื่อนข้าราชการและชาวบ้าน ใกล้เคียงขนานนามนายเวกว่า นายวิเวก มิ ไยใครจะตั้งสมญาว่ากะไร นายเวกไม่ยัก ตกใจ เพราะนายเวกไม่วิเวกอย่างเขาว่า ด้วยมีแม่นุ่ม นอนกอดอยู่ด้วยทุกคืน.

ปี ๑ ต่อมา แม่นุ่มคลอดบุตรชายคน หนึ่ง นายเวกตั้งชื่อบุตรว่า นิวาต แกว่าได้ ทั้งอักขระและศัพท์คือตัว น. กับตัว ว. อันเย็น นามของมารดาบิดา ส่วนคำแปลก็เหมาะเจาะ ถูกใจ เพราะนิวาตแปลว่า สงบเสงี่ยมเจียมตัว

สุภาพ.

นิวาตมีนิสสัยเหมือนพ่อ เย็นเด็กเรียบร้อย ขริม มัธยัสถ์ แต่ฉลาดในเชิงค้าขายเหมือนแม่ เมื่อนิวาตมีอายุได้ ๑๕ ปี แม่นุ่มก็มีอายุ ๔๑ นายเวก ๓๖ ขณะนี้นายเวกได้รับเงินเดือน ๘๐ บาท และมีประทวนบรรดาศักดิ์เป็นที่ ขุนสมบัตินรากร.

อาศัยเหตุที่นายนิวาตเย็นเด็กดิ และเย็นลูกโทนของผัวเมียคู่นี้ จึงไม่เย็นที่สงสัยว่าพ่อแม่จะไม่รักดังแก้วตา.

ได้เล่ามาแล้วว่าแม่นุ่ม เย็นคนค้าขายเก่ง และขุนสมบัติ ฯ หรือนายเวก เย็น เบี้ยล่างของแม่นุ่มจริงดังคาด เพราะฉะนั้น ขุนสมบัติ ฯ จึงไม่มีโอกาสที่จะประพฤติตัวเหลวไหล หลักฐานของคู่นี้ก็เพิ่มพูนขึ้นเย็นลำดับ จากร้านแผงลอยกลายเย็นร้านค้าขายใหญ่โต โดยนางสมบัติ ฯ และ นายนิวาต เย็น หัวแรง อยู่ในร้าน ครอบครัวนี้จึงปรากฏกิตติศัพท์ในความมั่งคั่งเย็นที่นับหน้าถือตา ของ ชาวจังหวัด นครศรีธรรมราชทั่วไป.

ข้าพเจ้า (ผู้เขียน) รับราชการ เย็นครูอยู่ในจังหวัดนครศรีธรรมราชหลายปี ได้รู้จักชอบพอกับครอบครัวนี้เย็นอย่างดิ เพราะนายนิวาตลูกชาย ขุนสมบัติ ฯ เย็นนักเรียน ในชั้นของข้าพเจ้ามาตั้งแต่ประถมปีที่ ๓.

เมื่อได้สมาคม กับ ครอบครัว นี้ มา นาน ปี ข้าพเจ้าก็ได้ความรู้ ใหม่หลายประการ ข้าพเจ้ารู้ว่าขุนสมบัติ ฯ ไม่มีความสุข เพราะแม่นุ่มเย็นคนปากร้าย และร้ายขึ้นทุกวัน ที่วัยของแม่นุ่มคร่ำคร่าลง ขุนสมบัติ ฯ กะติกตัวไปไหนไม่ได้เย็นอันขาด ไปทำงานเช้า ๆ ก็ถูกด่า กลับเย็นไปก็ถูกด่า ไปเยี่ยมเพื่อนฝูงก็ถูกด่า ไปดูการมหรสพเพื่อหย่อนใจบ้างก็ถูกด่า ดูเหมือนว่าการด่าผัวเย็นยาขนานเดียวที่แม่นุ่มใช้รักษาตำแหน่งสามีของแก เมื่อค้นหาเหตุผลว่า เพราะเหตุใดแม่นุ่มจึง ปากจัด ด่าผัว เย็นนัก เย็นหนา ก็ได้ความรู้ว่า เพราะแม่นุ่มเย็นคนกลัว กลัวว่าขุนสมบัติ ฯ จะใช้เงินทองเปลือง กลัวว่าแกแก่ตัวลงทุกวัน ขุนสมบัติ ฯ จะทิ้งขว้างแก กลัวว่าขุนสมบัติ ฯ จะหาเมียใหม่ อะไรก็ไม่ร้ายเท่าข้อสุดท้าย ที่กลัว ขุนสมบัติ ฯ จะหาเมีย ขุนสมบัติ ฯ เคยซื้อมอย่างไร ยอมให้แม่นุ่มโขกสับได้อย่างไร ก็คงเย็นอย่างนั้น และเท่าที่สังเกตมาข้าพเจ้า มองไม่ เห็น เลยว่าขุนสมบัติ ฯ มีนิสสัยเย็นนักเลงผู้หญิง หรือใช้เงินเปลือง แม้แต่ ๑ ใน ๑๐๐ ของนิสสัยที่แกมีอยู่ แต่แม่นุ่มก็ด่าว่าได้ทุกวัน ยิ่งถูก

เมียก่า หน้าขุนสมบัติฯ ที่เคยขริ่มก็เคร่งขริ่มหนักขึ้น หน้าขริ่มหนักขึ้นก็ถูกด่ามากขึ้น เพราะการทำหน้าขริ่ม ๆ ก็ดี การนั่งเฉย ๆ แสดงอาการวิเวกก็ดี แม่นุ่มแกว่าขุนสมบัติฯ ตริกตรองจะหาเมียใหม่ ข้าพเจ้าไม่โทษขุนสมบัติฯ โทษแม่นุ่มว่าเส้นประสาทพิการ นิสสัยปากจัด ไร้การศึกษาของแกต่อเนื่องมาแต่ครั้งเป็นแม่ค้าแผงลอยนั่นแหละ มันลัดตัวแตกแขนงเจริญขึ้นเป็นลำดับ น่าสงสารขุนสมบัติฯ แท้ ๆ ถ้าข้าพเจ้าไม่ข้า ข้าพเจ้าอยากจะว่าทั้งขุนสมบัติฯ และแม่นุ่ม เป็นข้าทั้ง ๒ คน คือ แม่นุ่มข้าน้ำลาย ขุนสมบัติฯ ข้าซึม เมื่อเห็นหน้าลูกชายของผัวเมียคู่นี้ทีไร ข้าพเจ้าอดรำพึงไปถึงพ่อแม่ของเด็กไม่ได้ว่า เขาอยู่กันได้อย่างไร? ครั้นลองทายทามถามนายนิวาตดู แกปรารภกับข้าพเจ้าดังนี้.

"เต็มทีครับ คุณแม่ด่าคุณพ่อทุกวัน ผมไม่เห็นคุณพ่อไปยุ่งกับผู้หญิงยิงเรือที่ไหน ซักทีเดียว"

"คุณพ่อถูกด่าแล้วว่ายังไร บ้างล่ะ?" ข้าพเจ้าถาม.

"ก็เต็มทีอีกเหมือนกันครับ ถูกด่าเท่าไรไม่มีอื้อ ทั้ง ๆ ที่ไม่เป็นความจริง ท่านก็ไม่เถียงคุณแม่ซักคำ" พูดแล้ว นิวาตทำคิ้วขมวดและถอนใจเฮือกใหญ่ ทำนองจะรู้สึกอึดอัดในความไม่สงบสุขของบิดามารดาเธอเสียเต็มประดา.

"เรื่องน่าเบื่อ!" ข้าพเจ้านึกอยู่ในใจ.

เมื่อนิวาตมีอายุ ๑๘ ปี เป็นที่น่าสลดใจที่จะกล่าวว่าแม่นุ่มถูกตาปูตำเท้าเป็นบาดทะยักถึงแก่กรรม คำนวณอายุได้ ๔๔ ปีบริบูรณ์.

แขกคนแรกที่ไปช่วยในงานศพคือข้าพเจ้า ได้ช่วยขุนสมบัติฯ ตั้งแต่พิมพ์การ์ดเชิญรถน้ำศพ ต่อโลง ยืดกระดาษ นิมนตร์พระสวด และแถมหากะดานหมากรุกมาให้เพื่อนๆ แก้ง่วงในคืนเฝ้าศพด้วย ข้าพเจ้าออกจะเข็ด ๆ ในเรื่องช่วยงานศพ เพราะเคยไปเป็นผู้กำกับการแสดงเรื่อง วิสัยโลก ◎ มาคราวหนึ่งแล้ว แต่มารู้สึกว่าในฐานที่เป็นครูบาอาจารย์ ข้าพเจ้ามีหน้าที่โดยตรงที่ควรจะต้องเอาธุระในการเช่นนี้ จึงบรรเทาความเห็นแก่ตัวลงได้.

ขุนสมบัติฯ ไม่มีแววโศกอย่างที่ข้าพเจ้า

◎ เรื่องอ่านเล่น วิสัยโลก ศารทูลเขียนลงในไทยเขษมรีวิว แผนกบันเทิงคดี ฉะบับประจำเดือน ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๔.

คิด แทนที่จะร้องไห้ กลับเห็นแกต้อนรับเพื่อนฝูงด้วยหน้าตาอันเยื้นปกติ ได้กลั่นวิสัจจากปากที่ไม่ใคร่พูดอยู่รวย ๆ คืนนั้นทั้งคืนมีแขกนอนเฝ้าศพหรือเฝ้าขวดเหล้าก็แล้วแต่ท่านจะนึกเกือบ ๒๕ เปอรเซนต์ ท่านพวกเหล่านี้ โดยมากมาช่วยให้เจ้าของบ้านหายโศกโดยการร้องรำทำเพลง และหนักกว่านั้นถึงออกลิเกหางเครื่อง เรื่องไม่เย็นเรื่องอีกตั้ง ๒—๓ ฉาก อนิจจา! นี่แหละเย็นความจริง เย็นเรื่องน่าเบื่อ!

ตั้งแต่แม่นุ่มหรือนางสมบัติ ฯ ถึงแก่กรรมจนกะทั่งจัดการปลงศพสำเร็จแล้ว และต่อนั้นมาอีกสัปดาห์หนึ่ง ขุนสมบัตินรากรก็เปลี่ยนชีวิตเย็นอีกรูปหนึ่ง แทนที่จะขริมซึมกะทืออยู่กับบ้าน แกดอดมาชวนข้าพเจ้าไปเที่ยวหน้าโรงภาพยนตร์ไม่เว้นแต่ละคืน การแต่งกายที่เคยแต่งอย่างปอน ๆ ก็พ้นสมัยเสียแล้ว ขุนสมบัติ ฯ นุ่งกางเกงแพรสวมเสื้อแพรเชียงไฮ้ริดใหม่เอี่ยม พันแขนทกข์ด้วยผ้าโปร่งดำกลัดเข็มเพชรฉายรัศมีอยู่วาววับ ครั้นข้าพเจ้าและเพื่อน ๆ ลองเย้าเล่นแกก็แก้ตัวว่า เที่ยวหย่อนใจให้หายทุกข์หายโศกเสียสักพัก นี่ขุนสมบัติ ฯ เสียใจหรือดีใจในการที่เมียของแกตาย?

เช้าวันหนึ่งหลังจากแม่นุ่มถึงแก่กรรมมาแล้วได้ ๕ เดือนเต็ม ๆ ขุนสมบัติ ฯ มาหาข้าพเจ้าที่บ้านในเวลากลางคืน.

"เอ๊ะ! จะมาพาไปไหนกันอีกล่ะพ่อ?" ข้าพเจ้าร้องทักขึ้นก่อน ฐานคนคุ้นเคย เมื่อขุนสมบัติ ฯ จอดรถจักรยานสีเขียวใบไม้ของบริษัทดันลอปไว้ข้างเรือนข้าพเจ้า.

"เที่ยวอะไรทุกคืนเที่ยวเล่า" ท่านขุนพูดไว้ตัวเย็นคนรู้อยู่.

"ผมจะมาลาไปภูเก็ต" ท่านขุนว่า

"ภูเก็ต" ข้าพเจ้าตะโกน "เกี่ยวด้วยการค้าขายกะมัง?"

"ม่ายซ่าย" ท่านขุนยานคางปฏิเสธ.

"ผมไปสำหรับความสุขของเจ้านิวาต—เจ้าลูกชาย"

"อ้อ!" ข้าพเจ้าตอบขึ้นลอย ๆ เพราะเกงไม่ถูกว่าท่านขุนจะมาอีไม้ไหน

ขุนสมบัตินรากรปรารภกับข้าพเจ้าดังนี้.

"การค้าขายทางร้านของผมได้อาศัยนิวาตคนเดียว ผมไม่ใคร่มีเวลาจัดการซ้ำเย็นการขัดกับพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน จะมายุ่งกับการส่วนตัวนักไม่ได้ ลำพังแต่นิวาตมันก็ไม่ใคร่ไหว เคราะห์หามยามร้ายเกิดป่วยเจ็บขึ้น ก็จะทำให้การค้า

ชะงัก ครั้นผมจะลาออกจากราชการเสียหรือก็เสียดายตำแหน่งเสียดายเงินเดือน ถึงขายของได้กำไรไม่เพียงพอ ก็ยังได้เงินเดือนจุนอยู่อีกทางหนึ่งพอประทังไปได้ จะทิ้งเงินเดือนเสีย มาหากำไรทางค้าขายก็ออกจะไม่แน่ใจว่าจะได้ผลคุ้มกัน จริงไหม คุณว่า”

“ก็ข้างลูกข้างเข้าซี” ข้าพเจ้าแนะ

“อ้าว! คุณยังไม่เข้าใจ ลูกข้างจะไปไว้ใจอะไรมันได้ ถูกทิ่มถูกดิ่งไป ถ้ามันหักหลังทุจริตต่อเราละไม่แย่มันฤา ผมว่างั้น—อ้า—ผมจะหาเมียให้เจ้านิวาตสักคนหนึ่ง คุณจะเห็นอย่างไร มันก็เย็นหนุ่มเย็นแน่นพอจะมีเหย้ามีเรือนได้แล้ว” ท่านขุนอธิบาย

“ก็ดีเหมือนกัน ผมเห็นด้วย” ข้าพเจ้าตอบ.

“นั่นน่าซี” ท่านขุนพูดแล้วก็หัวเราะ “ผมจะลาไปภูเก็ตพรุ่งนี้ ผมมีญาติอยู่ที่นั่นหลายคน จะลองไปปรึกษาหารือเขาดู ประเหมาะก็จะปลุกปล้ำเลมั่นให้เสียทีเดียว เช้า ๆ เย็น ๆ คุณว่างงานไป ช่วย ดูร้านผม บ้างนะ” ท่านขุนพูดอย่างกันเอง ซึ่งข้าพเจ้ารู้สึกเย็นเกียรติยศและยินดีที่จะปฏิบัติตาม เมื่อสนทนาเรื่องอื่น ๆ พอสมควรแล้ว ท่านขุนก็ลากลับไป.

สัปดาห์ ๑ ต่อมา ท่านขุนสมบัติ ฯ กลับจากภูเก็ต แกยอกข้าพเจ้าว่า ได้มั่นเจ้าสาวให้นิวาตลูกชายคนหนึ่งแล้ว อย่างช้าอีก ๖ เดือนก็จะได้จัดการวิวาหมงคล.

“คู่ของนิวาตดีอยู่หรือ?” ข้าพเจ้าถามท่านขุน.

“คุณหมายถึงว่า สวย หรือ เก่ หรือ น่าเอ็นดู?” ท่านขุนถาม.

“ทั้ง ๓ อย่างน่ะแหละ” ข้าพเจ้าตอบและเริ่มรู้สึก ว่า ขุนสมบัติ ฯ ออก จะมี ความรู้แตกฉานใน การ แยก ประเภท ความ งาม ของสตรีพอใช้อยู่.

“เย็นลูกกำพร้าพ่อแม่” ท่านขุนว่า “ขาว สงบเสงี่ยม น่าเอ็นดู ผมยังไม่เคยเห็นเด็กที่น่ารักเช่นนั้นเลยในชีวิต เชื่อว่าเจ้านิวาตจะปลื้มไม่น้อยทีเดียว” ท่านขุนพูดแล้วก็หัวเราะก๊ากใหญ่.

“เด็กกำพร้าโดย มาก เย็น เด็ก ที่ น่า สงสาร” ข้าพเจ้าออกความเห็น

“ผมคิดว่า ท่านขุน ฉลาด เลือก ลูกสะใภ้มาก นิวาต เห็นจะไม่เคยเห็นเจ้าสาว ของเขาคนนี้เลยกะมัง?”

“เคยเห็น เมื่อ เล็ก ๆ ครั้ง หนึ่ง หรือ ๒ ครั้ง เชื่อว่านิวาตจะจำไม่ได้ นี่ยังไงรูปถ่าย

สะใภ้ในอนาคตของผม” ท่านขุนพูดพลาง เดินไปปลดรูปถ่ายหลังม่านมาส่งให้ข้าพเจ้าดู.

รูปครึ่งท่อนขนาด ๔ นิ้ว ถ่ายโดยฝีมือนักโกสติวดิโอช่างญี่ปุ่นถ่ายรูปลือนามในจังหวัดภูเก็ต.

เจ้าของรูปเป็นคนร่างเล็ก ผิวขาวละเอียด หูตาหน่วยก้านแสดงว่าสงบเสงี่ยม แต่งามพิศอมยิ้มน้อย ๆ แววตาแจ่มใส เมื่อถ่ายคงจะเพ่งตาดูตรงเล็นซ์ของกล้องถ่ายรูป เพราะฉะนั้นเมื่อใครพิจารณารูปนี้จะเห็นว่าเจ้าของภาพยิ้มรับผู้ดูด้วย.

“งามมาก” ข้าพเจ้าตอบนึกชมอยู่ในใจว่าขุนสมบัติฯ ฉลาดเลือกสะใภ้แล้วก็ส่งรูปกลับคืนไป.

๒ เดือนต่อมา บ่ายวันหนึ่งขณะที่ข้าพเจ้ากำลังสาละวนสอนนักเรียนอยู่ที่โรงเรียน ขุนสมบัติฯ ขึ้นรถมาหาข้าพเจ้าอีก ข้าพเจ้าออกจากห้องเรียนไปต้อนรับ ขุนสมบัติฯ บอกว่ามีธุระร้อนจะรีบกลับ แทนที่จะพูดอะไรต่อไปแกควักซองจดหมายจากกระเป๋าเสื้อแพรยื่นให้ข้าพเจ้าพร้อมกับกล่าวคำอำลา ก่อนขึ้นจักรยานหันหน้ามาบอกข้าพเจ้าอีกครั้งหนึ่งว่าจดหมายนั้นมีข้อความละเอียดอยู่แล้ว ให้อ่านดูเถิด พอท่านขุนลับตาไป ข้าพเจ้าก็ฉีกจดหมายออกดู

วันที่

คุณ ที่รัก

ผมมีธุระสำคัญจะไปภูเก็ตสักสัปดาห์หนึ่ง ขอฝากนิวาตและช่วยดูแลร้านผมด้วย ถ้ายี่ห้อลิ่มเม่งฮวดบีนังส่งผู้แทนมาทำสัญญาเรื่องจำหน่ายเขาและหนังสัตว์ตามที่ผมนัดกับเขาไว้ ขอให้คุณจัดการด้วย เรื่องราวละเอียดโปรดถามนิวาตดู.

ลาที ที่รัก

สมบัติ.

แม้จดหมายนี้จะมีข้อความเพียงสั้น ๆ ก็ทำให้ข้าพเจ้าแปลกใจอยู่มาก เพราะการทำสัญญาค้าขายเป็นเรื่องสำคัญเกี่ยวกับเงินทอง ถ้านัดเขาไว้แล้วไปเสียก็แปลว่าธุระที่ไปต้องเป็นธุระร้อนและสำคัญกว่ามาก.

มีที่แปลกและสะดุดตาข้าพเจ้าก็คือ คำลงท้ายของจดหมายที่ว่า “ลาทีที่รัก” ท่านขุนไม่เคยใช้คำลงท้ายกับข้าพเจ้าเช่นนี้เลย ที่จะนึกครึ้มใจอะไรขึ้นมา หรือเขียนโดยรีบร้อนก็ตะบุ้ยลงไป และจดหมายนี้ชั้นต้นหน้าที่จะตั้งใจฝากใคร ๆ มาให้ข้าพเจ้า แต่ไม่มีผู้รับ

ฝาก จิ่งขี่จักรยานมาส่งให้เอง.

นิวาตไม่ทราบเรื่องดีไปกว่าข้าพเจ้า แก เล่าว่า ขุนสมบัติ ฯ ได้รับโทรเลขฉะบับ ๑ เมื่อ ตอนเช้า ตอนบ่ายก็ขึ่นรถไป ข้าพเจ้าถาม นิวาตว่า สังเกตเห็นอารมณ์คุณพ่อเย็นอย่างไร ก็ได้รับตอบว่าปกติ ซ้ำยังแถมว่า.

"ก่อนไปหาคุณครู คุณพ่อเรียกผมไป รับประทานกลางวันด้วยหน้าตายิ้มแย้ม รับประทานเข้าได้มาก และเมื่ออิ่มเข้าแล้วลุกไปแต่งตัว หันหน้ามาบอกกับผมว่า "นิวาต พ่อจะไปภูเก็ตสัก ๔_๕ วัน ลูกดูแลร้านให้ดีนะ" ผมไม่ทราบว่าท่านจะไปธุระอะไร และก็ไม่อยากจะรบกวนถามท่าน" ดังนี้

เย็นวันนั้นว่าข้าพเจ้าจะต้องช่วยดูแลร้านของท่านขุน จนกว่าแกจะกลับ และเมื่อนั้นแหละข้าพเจ้าและนิวาตจึงจะทราบได้ว่าท่านขุนของเราไปธุระอะไรมา.

เช้า ๆ เย็น ๆ และแถมกลางคืนทุกคืน ข้าพเจ้าไปช่วยดูแลร้าน ช่วยคิดบัญชีรายรับจ่ายประจำวัน ซึ่งแต่เดิมท่านขุนเคยทำ ๒ คน กับลูกชาย วันแล้ววันเล่าผู้แทนร้านที่ยังก็ยังไม่มาตามนัด ๗ วันล่วงมา ท่านขุนสมบัติ ฯ ก็ยังไม่กลับ ในคืนวันที่ ๘ ข้าพเจ้าคิดธุระตรวจการบ้านของนักเรียน คิดว่าเวลาสัก ๒๐ น. จึงจะไปคิดบัญชีกับนิวาต ก็พอเวลา ๒๐ น. เศษ ๆ ในคืนนั้นเอง ขุนสมบัติ ฯ กลับจากภูเก็ต แกมาหาข้าพเจ้า.

ขุนสมบัติ ฯ นุ่งม่วงชมพู ใส่เสื้อแพร สวมถุงเท้ารองเท้าเรียบร้อยหรูกว่าที่เคย พอขึ่นถึงบนเรือนก็รีเข้ามาจับมือข้าพเจ้าสั่นเสีย ๒_๓ ฉับ แล้วถึงมือมาตบที่ย่า และก้มลงกะซิบที่หูข้าพเจ้า.

"นี่! อั๊วแต่งงานมาแล้วละ เจ้าสาวอยู่ข้างล่างนั่นแน่"

"อ้าว! ทำไมไม่ไปพามาบนเรือนเล่า" ข้าพเจ้าพูดโดยเร็ว. "ไปซิ ท่านขุน ทิ้งเพื่อนไว้ได้นี่ แล้วกัน"

ท่านขุนหัวเราะอย่างร่าเริงครั้ง ๑ แล้วลงบันไดไปพาภรรยาขึ่นมา. เมื่อได้กล่าวแนะนำให้รู้จักกันแล้ว ข้าพเจ้าก็เกือบนั่งเย็นตุ๊กตาหิน เพราะไม่รู้จะหาเรื่องอะไรมาพูดปล่อยให้ขุนสมบัติ ฯ น้ำลายเย็นฟองอยู่คนเดียว.

อนงค์, เย็นนามภรรยาของท่านขุน_นางสมบัตินรากร รูปร่างค่อนข้างเล็ก เมื่อยืนเตี้ยกว่ารักแร้ขุนสมบัติ ฯ เกือบฝ่ามือ ผิวคล้ำแต่ละเอียด ผมและตาดำเย็นมันขลับ กินหมากเก่งด้วย อากัปปกิริยาที่แสดงดูสงบ

เสงี่ยมดี แต่แววตาคมปลาบ อายุอานามจะไม่เกิน ๒๗ ปี รวม ๆ ว่าเป็นผู้มีลักษณะค่อนข้างงามขำคมคายพอใช้อยู่.

เมื่อท่านขุนและภรรยาลากลับไปแล้ว ข้าพเจ้านั่งเอามือกอดอกรำพึงถึงเรื่องน่าเบื่อนี้อยู่แต่ผู้เดียว.

ธุระร้อนของท่านขุนก็คือไปแต่งงานไหนว่าจะแต่งงานให้ลูกชาย ? เหตุใดจึงไพล่ไปแต่งเสียเอง ? อ้อ ! ท่านขุนได้เมียใหม่ ฮะ ! ฮะ ! เมียใหม่นี่กะมังเป็นผลลัพธ์ที่แม่นุ่มหรือนางสมบัติ ฯ ทำนายไว้ก่อนถึงแก่กรรม อา ! แม่นุ่มผู้เห็นกาลไกลอนาคตของท่านขุนเราจะเป็นอย่างไร เป็นข้อที่น่าคิด.

ตั้งแต่ท่านขุนสมบัติ ฯ ได้เมียใหม่ ความสัมพันธ์ระหว่างท่านขุนกับข้าพเจ้าก็ห่างเหินลงบ้างเป็นธรรมดา และก็เป็นธรรมดาอีกเหมือนกันที่ท่านขุนจะต้องขลุกอยู่กับบ้าน เฝ้าร้านและเฝ้าอะไรต่ออะไร.

๓ เดือนผ่านมา โรงเรียนปิดภาคเรียน ข้าพเจ้ากลุ้มใจไม่รู้ว่าจะไปเที่ยวทางไหนดี มีเพื่อนถูกคออยู่ ๒—๓ ราย ก็ล้วนแต่มีเหย้ามีเรือนไปแล้ว ที่รักใคร่กันที่สุดก็คือขุนสมบัติ ฯ แต่ขุนสมบัติ ฯ ครองสมบัติบรมสุขอยู่ทุกวันทุกคืน การไปชวนสนทนาหรือพากันไปเที่ยวต่างท้องที่ก็เท่ากับไปแย่งความสุขของเขา เรียกว่าเบียดเบียฬทางอ้อมนั่นเอง แม้รู้กะนี้ข้าพเจ้าก็อดที่จะเผยความในใจให้ขุนสมบัติ ฯ ฟังไม่ได้ว่าข้าพเจ้ากลุ้มใจ อยากจะไปเปลี่ยนอากาศตามต่างจังหวัดในเวลาโรงเรียนหยุดภาคเสียสักพัก.

ดูเหมือนว่าข้อปรารภนี้ทำให้ขุนสมบัติ ฯ ทึ่งเอามาก แกล้งข้าพเจ้าว่าท่าจะอยากไปเที่ยวชมวิวแปลก ๆ ตามต่างจังหวัดละกะมังในที่สุดท่านขุนพูดกับข้าพเจ้าอย่างตรึกตรองว่า.

“เอาเถอะคุณ ผมคิดจะให้คุณได้ไปเที่ยวที่ไหนสักแห่งหนึ่ง”

วันนั้นเป็นวันเสาร์ หลังจากที่ได้สนทนากันมา ๒ วัน ท่านขุนนุ่งกางเกงแพรดำสวมเสื้อแพรสีครามอ่อน ขี่จักรยานมาหาข้าพเจ้าที่บ้าน.

“ผมอยากให้คุณไปเที่ยวภูเก็ตบ้าง” ท่านขุนพูดกับข้าพเจ้าพลางถอดหมวกสักหลาดออกจากศีรษะเดินไปแขวนที่เขากวางข้างฝา.

“ผมก็อยากไปเหมือนกัน” ข้าพเจ้าตอบ.

“ถ้ายังงั้นก็ดีน่าชิ คุณจะได้ไปคราวนี้

แหละ" ยิ้มนิดหนึ่ง "ง่า_ ผมจะให้คุณไปเย็นพ่อเจ้าบ่าว ไปแต่งงานเจ้านิวาต" ท่านขุนว่า.

"เอ๊ะ ! ท่านขุนไปเองไม่ดีหรือ ?" ข้าพเจ้าค้าน.

"อ้าว !" ท่านขุนคุ้วขมวด "แล้วใครจะดูแลร้านผมเล่า ?"

"เออจริงซิน่ะ" ข้าพเจ้าตอบ อดหัวเราะไม่ได้ "เอาละ ผมตกลง ผมจะไปเย็นพ่อเจ้าบ่าว ในนามขุนสมบัตินรากร"

"ยังงั้นซิน่า" ท่านขุนพูดเอื้อมมือมาตบข่าข้าพเจ้าด้วยความยินดี.

ก่อนลากลับ ท่านขุนอธิบายวิธีการที่จะไปในงานคราวนี้ให้เข้าใจโดยแจ่มแจ้ง เขียนจดหมายถึงลุงของเจ้าสาว ซึ่งเย็นผู้ปกครองอยู่เวลานี้ฉบับ ๑ แล้วควักธนบัตรออกจากกระเป๋าเสื้อแพรมอบให้ข้าพเจ้ายกใหญ่.

เช้าวันรุ่งขึ้น ข้าพเจ้ากับนิวาตช่วยกันหิ้วกระเป๋าเดินทางขึ้นรถไฟที่สถานีร่อนพิบูลย์ ตรงไปยังสถานีกันตัง อันเย็นท่าเรือที่เราจะโดยสารไปภูเก็ต. โชคออกจะไม่สู้ดี เราทั้งสองต้องนอนค้างคืนณที่พักคนเดินทางย่อมกงเอ็กท่าเรือกันตัง ๒ คืน จึงได้ลงเรือชื่อกระบี่อันเย็นเรือของบริษัทยี่นังไปจังหวัดภูเก็ต.

เพื่อขันความเย็นเย้อ ขอเล่าโดยย่อ ๆ ว่าข้าพเจ้าได้ไปเย็นผู้แทนขุนสมบัตินรากร แต่งงานนิวาตลูกชายของท่านขุนโดยพร้อมมูล ไม่มีบกพร่องอย่างใด ได้ปล่อยให้นิวาตและแม่ผกายคู่วิวาห์อยู่ภูเก็ต เพื่อไหว้ผู้ที่เคารพนับถือ ๔ วัน เรา ๓ คน ก็ลงเรือกลับมากันตัง จับรถไฟตรงมาจังหวัดนครศรีธรรมราช.

ท่านขุนและภรรยาขอบใจข้าพเจ้าเย็นอันมากในการที่ไปทำธุระแทนท่านขุน ครั้งนี้นอกจากจะได้ไปเที่ยวภูเก็ตโดยไม่เสียเงินและทั้งได้เกียรติยศในความไว้วางใจด้วยแล้ว ข้าพเจ้าได้รับลูกกะดุมทองคำลงยาเย็นรางวัลจากท่านขุนด้วยอีกสำรับ ๑.

อา ! ณบัดนี้บ้านท่านขุนสมบัติฯ เย็นวิมานทั้งพ่อลูกแต่งงานใหม่ จะมีอะไรเล่าสุขไปกว่านี้ ข้าพเจ้าไม่ได้ไปเยี่ยมเยียนบ้านนี้อีกเลยจนกะทั่ง ๓ เดือนต่อมา คือวันที่เรื่องน่าเบื่อจะเริ่มเย็ดฉากแสดงตอนต่อไป.

แม่เลี้ยงกับลูกเลี้ยงย่อมไม่ถูกกันเย็นธรรมดาอยู่แล้ว แต่นี่แม่เลี้ยงกับลูกสะใภ้ความจริงข้อนี้ก็กลับจริงยิ่งขึ้น ในไม่ช้าข้าพเจ้าก็ได้ทราบข่าวระห่องระแห่งระหว่างครอบครัวพ่อลูกนี้ นี่เย็นเงาแห่งวิมานทะลาย.

เมื่อยกน้ำหนักของหญิงทั้ง ๒ คน ระหว่างแม่เลี้ยงและบุตรสะใภ้ คืออนงค์กับผกายขึ้นเปรียบเทียบกัน จะได้ผลลัพธ์ดังนี้.

อนงค์เย็นสาวทันทีก่อนการศึกษา แต่ในฐานะที่ตนมีตำแหน่งเป็นแม่เลี้ยง จึงกระทำให้เกิดความหยิ่ง ตีราคาตัวเองสูงไปพยายามที่จะกำอำนาจทั้งหมดในบ้านไว้เย็นของตน อนงค์ถือว่าตนเป็นผู้ใหญ่ไม่จำจะต้องทำอะไรในบ้าน เพราะหล่อนมีลูกเลี้ยงคืออนิวาตและผกายเป็นผู้ทำแทน ลูกเลี้ยงจะเหนื่อยยากปานใดไม่ใช่หน้าที่ของหล่อนที่จะคำนึงถึง แต่หล่อนมีหน้าที่จะควบคุมผลประโยชน์อันเป็นผลกำไรแห่งการค้าขาย กำไรเป็นของหล่อน แต่ความยกพร่องทั้งมวลถ้าเกิดมีขึ้น ก็ตกเป็นความผิดของลูกเลี้ยง จะต้องรับผิดชอบ เจ้าหล่อนชอบแต่งตัวงาม ๆ เอาขุนสมบัติ ฯ ตามหลังไปเที่ยวเตร่ หรือมิฉะนั้นก็พาแม่ผกายไปด้วย.

ผกายเป็นเด็กสาวได้รับการศึกษาเป็นอันดี รู้เสงี่ยมเจียมตัว และในฐานะที่หล่อนเป็นกำพร้า เข้ามาเป็นสะใภ้อยู่ในบ้านนี้ เจ้าหล่อนเอาใจเข้าของบ้านเป็นอย่างดี ตื่นแต่เช้าทำงานไปจนค่ำ โดยไม่เลือกว่างานหนักงานเบา หล่อนไม่เคยปริปากบ่นเลย หล่อนไม่ได้ถือตัวว่าเป็นสะใภ้ของท่านขุนผู้มั่งมีหรือเป็นภรรยาของนายนิวาตผู้เป็นทายาทกองสมบัติของขุนสมบัติ ฯ หล่อนถือว่าสามีของหล่อนเป็นผู้น้อยอยู่ในบ้าน เป็นหัวแรงของงานในร้าน หล่อนเป็นภรรยาก็คือเป็นผู้ช่วยเขา หล่อนจะพยายามทำดีที่สุดที่จะทำได้ ส่วนผลจะเป็นอย่างไรหล่อนตั้งใจจะให้ขุนสมบัตินรากรพ่อผัวเป็นผู้วินิจฉัย.

ขุนสมบัตินรากร เป็นผู้ที่รู้อะไรดีแทบทุกอย่าง แต่ท่านขุนขาดความชำนาญ ยิ่งในเรื่องผู้หญิงด้วยแล้ว ท่านขุนคุยกะใครไม่ได้นาน ในชีวิตของท่านขุนเคยมีภรรยาเพียง ๒ คน ตามที่ทราบอยู่แล้ว คือ แม่นุ่มกับแม่อนงค์ นอกจากนี้ไม่เคยยุ่งกับใคร แม้แต่หญิงบำเรอรูปงามที่คนโดยมากก็อดชมไม่ได้ ท่านขุนรักลูกตัว ลูกสะใภ้ รักเมีย แต่ความรักระหว่างเมียกับลูกต่างกัน ถ้ายกเอาคำว่าสนิทชิดเชื้อขึ้นมาใช้ ตรงนี้ความรักลูกก็รักอย่างสนิท ส่วนเมียนั้นแน่ละ รักอย่างชิดเชื้อ ท่านขุนรักแม่อนงค์มากกว่าแม่นุ่ม เพราะแม่อนงค์สาวและสวยกว่า แม่อนงค์ได้ประจบประแจกับท่านขุนทุกเวลา เวลากระจู๋กระจี๋ก่อนบีบมุ้งนั้น เป็นเวลาที่เหมาะที่สุดสำหรับหล่อนจะยั่วให้ท่านขุนหลง เหมาะ

สำหรับยกย่องตัวเองและนินทาคนอื่น นิวาต และผกาย ถูกฟ้องในยามนี้.

อนงค์ไม่ต้องการให้นิวาต และผกาย อยู่ในบ้าน ยิ่งเห็นทั้งคู่แข็งขันในการงาน เจ้าหล่อนก็อิจฉายิ่งขึ้น เพราะเจ้าหล่อนเกียจคร้าน ตามธรรมดาคนเกียจคร้านไม่ชอบคนขยัน อนงค์ชอบเงิน เมื่อเห็นนิวาต และผกาย กำลังหาเงิน กำอำนาจในการเงินในร้าน เจ้าหล่อนก็ไม่พอใจเสียเลย.

ขุนสมบัติน่ารักรู้ถูกเมียเข้าหูว่า ลูกของท่านขุนเอง และลูกสะใภ้กำลังคิดยักยอกเงินทองในร้าน เพื่อปลีกตัวออกไปหาทางตั้งร้านของตัวโดยอิสสระ ถ้าท่านขุนไม่กำจัดคนทั้งสองนี้เสีย ก็แปลว่าอนงค์มาอยู่แต่ตัว และอาจจะต้องไปแต่ตัว เมื่อขุนสมบัติฯ สิ้นบุญ ท่านขุนไม่เชื่อคำเหล่านี้ แต่คำเหล่านี้เองน่ะแหละ ท่านขุนได้ยินบ่อย ๆ เข้า คล้ายคนถูกสะกดจิตต์ ซึ่งผู้สะกดพิมพัมอะไรให้ฟัง ก็ฟังเพลินจนใจลอย ฉากสุดท้ายของเรื่องนี้ก็คือ นิวาต และผกาย ถูกไสหัวออกจากบ้านโดยปราศจากข้อโต้เถียง พร้อมกับเงินทุนที่แม่อนงค์ตัดใจให้ ๑,๐๐๐ บาท อนิจจา! พันบาท อันเย็นเศษ ๑ ส่วนหลายสิบของสมบัติทั้งหมดที่นิวาต ช่วยหาอย่างเอาเหงื่อออายต่างน้ำ รวมทั้งสมบัติของแม่นุ่ม มารดาผู้ล่วงลับไปแล้วนั้นด้วย.

ผัวเมียที่น่าสงสาร ออกจากบ้านไปเช่าห้องแถวเล็ก ๆ ห้องหนึ่ง ทั้ง ๒ คนช่วยกันทำมาค้าขายด้วยความขยันหมั่นเพียร และเบิกบาน ดูเหมือนว่าการถูกไล่ของเขาทั้งสองที่แท้ก็กลับเป็นการปลดแอกอันหนักมาสู่ความสุข และความอิสสรภาพ ดังจะเห็นได้จากถ้อยคำของนิวาตที่พูดกับข้าพเจ้าต่อไปนี้.

"ผมสบายมากเทียวครับ หายหนักใจแล้ว การค้าขายของคุณพ่อ ไม่ใช่ร้านขายของย่อยอย่างผม เมื่อผมอยู่กับท่าน ผมต้องทำงานให้ท่านตลอดวัน และแถมกลางคืนอีกค่อนคืน เวลานี้ร้านเล็ก ๆ ของผมนี่ จากเงินทุนพันบาท ผมได้กำไรพอใช้ และเก็บเป็นทุนต่อไปอีกได้ทุกวัน สองคนผัวเมีย ผมอยู่ด้วยกันได้วันยังค่ำ เมียเข้าครัว ผมขายของหรือเมียขายของ ผมไปซักผ้า ผ่าฟืน อันเป็นงานหนัก ๆ ถ้ามีคนมาซื้อของมาก เราก็ระดมช่วยกันทั้ง ๒ คน ไม่มีอะไรจะสุขสบายไปกว่านี้ ผมเป็นทุกข์แต่คุณพ่อ เกรงว่าแม่เลี้ยงของผมจะทำท่านยุบยับในไม่ช้านัก"

การค้าขายในร้านขุนสมบัติฯ และร้านนิวาต เจริญขึ้นเป็นลำดับ ขุนสมบัติฯ ลา

ออกจากราชการ มาจัดการในร้านด้วยตนเอง คำพูดของนิวาตที่กล่าวแก่ข้าพเจ้าเย็นหมันเรื่อยมาจน ๖ เดือนล่วงแล้ว จึงได้เห็นกัน.

มีชายแปลกหน้ามาอยู่ที่ร้านขุนสมบัติ ฯ คนหนึ่ง อายุอานามจะไล่เลี่ยกับแม่อนงค์ ได้ความว่าเป็นลูกพี่ลูกน้องกัน แม่อนงค์เรียกมาให้ช่วยในกิจการค้าขาย โดยไม่ต้องเสียค่าจ้างอย่างใด นอกจากเขาจะพลอยกินเข้าด้วยอีกหนึ่ง ทุก ๆ มื้อ ฐานญาติอาศัยอยู่.

ชายที่มาใหม่ชื่อ วิเชียร รูปร่างผอมสูง แววตาเต็มไปด้วยเสน่ห์ แต่ทั้งเนื้อทั้งตัวข้าพเจ้ามองไม่เห็นว่าเขามีลักษณะเป็นคนค้าขาย หรือตรากตรำในทางทำงานหนัก ๆ เลย.

เช้า ๆ เย็น ๆ ใครผ่านหน้าร้านขุนสมบัติ ฯ จะได้เห็นวิเชียรชายรูปงามนั่งสูบบุหรี่ซิกาแรตและทำงานเบา ๆ เช่น ย้ายแปรงสีฟัน หรือน้ำอบจากตู้ชั้นบน ลงมาชั้นล่าง จากชั้นล่างขึ้นชั้นบน หรือมิฉะนั้นในชั้นเดียวกันนั้นเอง เขาประดับประดาเสียใหม่ ตั้งเอาริมออก หันหัวเข้าหากัน วางลำดับเป็นชั้น ๆ ให้ดูงามตามแบบโฆษณาอย่างใหม่ ๆ ส่วนแม่อนงค์มักวุ่นอยู่กับจักรซิงเกอร์ เย็บเสื้อขายกะมัง? ถ้าเข้าใจเช่นนั้นก็ผิดไป เจ้าหล่อนเย็บใช้เองต่างหาก.

ขุนสมบัติ ฯ ดูเหมือนจะไม่มีความกินแหนงในความเย็นอยู่ของวิเชียร ตลอดจนการสัมพันธ์ระหว่างเขาและแม่อนงค์ งานทุกอย่างที่สำคัญยังตกอยู่แก่ขุนสมบัติ ฯ แต่การเงินทุกสตางค์แดงอยู่ในความอารักขาของอนงค์ ครั้งสุดท้ายที่ข้าพเจ้าได้เห็นข้าพเจ้าเห็นวิเชียรและอนงค์ยืนพูดกันหน้ากะจกบานใหญ่ข้างฝา และในตอนค่ำวันนั้นได้ทราบภายหลังว่า วิเชียรพาอนงค์ไปดูภาพยนตร์ แล้วทั้ง ๒ ก็หายเข้ากลีบเมฆไปพร้อมด้วยกะเป๋าหนังใบขนาดเบื่องบรรจุเงินทองและสรรพสิ่งอันมีค่า หนักพอที่ทั้ง ๒ คนจะพาไปได้.

ไม่ทราบว่าวิเชียรและแม่อนงค์หายไปไหน จะไปดีร้ายอย่างไรไม่มีใครรู้จนบัดนี้ เขาพากันไปอย่างชู้สาว หรืออะไรแน่ก็ไม่มีใครรู้อีกเหมือนกัน แต่ทุก ๆ คนในนครศรีธรรมราชรู้ว่าขุนสมบัติ ฯ สิ้นเนื้อประดาตัว เจ้าหนี้มาเยียมเยียนไม่ได้ขาด ผลที่สุดขุนสมบัตินรากรเย็นผู้ถูกศาลพิพากษาให้เย็นคนล้มละลาย อันเป็นความหายนะอย่างหนักเย็นอนุสสาวรีย์ที่แม่อนงค์และพ่อวิเชียรของเราสร้างขึ้น.

ความกตัญญูกตเวทีย่อมมีในบุตรทั้งหลาย

ที่เคารพนับถือยิ่งมารดา ฉันใด นิวาตได้ปฏิบัติแล้วฉันนั้น เขาและผกาย สองผัวเมียไปกราบเท้าอ้อนวอน รับขุนสมบัติ ฯ มาอยู่ในร้านของเขา ขุนสมบัติ ฯ ได้รับการปรนนิบัติจากลูกชายและลูกสะใภ้เย็นอย่างดิเลิศทุกสถาน แต่อนิจจา! ความขมขื่น ความระทมทุกข์อันกลัดกลุ้มอยู่ภายในทรวงอกขุนสมบัติผู้น่าปราณี แทนที่จะมีใจเบิกบานรับการเลี้ยงดูของลูกชายและลูกสะใภ้ให้สมกับความตั้งใจดีของเขาทั้งสอง ขุนสมบัติ ฯ กลับทรุดโทรมลงทุกวัน ทั้งกายและใจหดหู่เศร้าหมอง เสมือนคนปราศจากวิญญาณ.

ธรรมชาติย่อมสนับสนุนทั้งในความทุกข์และความสุขของมนุษย์ ธรรมชาติเป็นผู้ปิดฉากการแสดงละครบนเวทีโลกเมื่อถึงเวลาอันสมควร ขุนสมบัติ ฯ เริ่มป่วยกะเสาะกะแสะ และถึงแก่กรรมด้วยวัณโรค เมื่ออยู่กับลูกชายได้ ๖ เดือนเศษ ทิ้งค่าประกันชีวิตอันเป็นมฤดกชิ้นสุดท้ายไว้ให้ลูกชาย และลูกสะใภ้เป็นเงิน ๔ หมื่นบาท.

ทุกวันนี้ ถ้าใครมีโอกาสไปยังหวัดนครศรีธรรมราช ผ่านตลาดท่าวัง จะได้เห็นตึกหลังใหญ่ ๓ ชั้น ตั้งตระหง่านอยู่ข้างทางไปสถานีรถไฟ แต่เดิมตึกนี้เป็นของคหบดีชาวสหรัฐมะลายูผู้หนึ่ง แต่บัดนี้ที่หน้าตึกมีป้ายแผ่นโตถนัด เขียนโดยนายช่างฝีมือดี มีอักษรตัวโย้ง ๆ ว่า.

ร้านนิวาตวานิช

จำหน่ายสรรพสินค้าเครื่องใช้สอย

ซึ่งทำด้วยฝีมือคนไทย

หน้าร้านนั้น ท่านจะได้เห็นคนไทยเดินเข้าออกมือถือหิ้วห่อสิ่งของต่าง ๆ ซึ่งซื้อจากร้านนี้ไม่เว้นแต่ละนาที เขาเหล่านั้นหน้าตาผ่องใสเบิกบาน คล้ายกับภูมิใจที่รู้ว่าตนได้บำรุงสินค้าของนิวาต_ของคนไทยด้วยกันเอง ชอบด้วยหน้าที่ของพลเมืองที่ดีควรปฏิบัติแล้วนั้น.

ศารทูล.

ดีไหม ?

[**นำเรื่อง:—** ขอฝากเรื่องนี้ไว้แก่ “**ไทยเขษม**” อันเป็นที่รัก เพื่อเป็นอนุสสาวรีย์เตือนความจำ ในครั้งหนึ่งได้ถูกเลี้ยงสุราจากสมาคมเพื่อนฝูงผู้ถือสุราเป็นความสุข จนรู้รส คือมีอาการอันเป็นไปต่างๆ พร้อมด้วยความเสื่อมนานาประการ ซึ่งหวังว่าท่านผู้ผ่านแล้วจากการศึกษาและสมาคมคงทราบดี ผลของการดื่มสุราให้ โทษทั้งอนาคตและปรัตยุบันเพียงไหน ? ฉะนั้น เรื่องที่เขียนขึ้นนี้ แม้จะดำเนิรไปในทางยกย่องสรรเสริญสรรพคุณของสุราก็ตาม โปรดอย่าลืมว่าผู้พูด (ในเรื่อง—ไม่ใช่ผู้เขียน) เช่นนั้นได้ ก็โดยผู้พูดถูก **เหล้าดื่มเขา** เข้าไว้แล้ว หรืออย่างน้อย **เหล้าได้ดื่มเหล้า** แล้ว เรื่องนี้สำเร็จเค้ามาจากผู้มีอันเป็นดังนี้ ผู้เขียนจึงถือความมุ่งหมายโดยฉะเพาะ สำหรับทางชวนเพลินส่วนเดียว]

ขอผลดีจงมีแก่ผู้รู้จักใช้ของอันจะให้ผลได้นั้นเถิด

จากผู้เคารพในท่าน

“สมโพธิ์”

ทับสะแก

๑๓/๓/๗๕

อันที่จริง ไม่ตั้งใจเลยว่าจะแวะบ้าน หลวงมนู ฯ สำหรับวันนั้น ต้องการจะกลับให้ถึงบ้านเสียเร็ว ๆ มากกว่า ทำงานค้างไว้หลายอย่างนัก แต่เพราะฝนเข้ากรรมกันท่าไว้จำเพาะ พอถึง หน้าบ้าน เขา ก็ ซัดทั้ก ๆ ลงมาเลยต้อง แวะ เข้าไป พึ่งใบบุญ แอบร่มตรงหน้าประตู ไม่ยักพ้นถูกสาด ครั้นเบียดตัวชิดหนัก ๆ เข้า จะด้วยแรงลมที่มากับฝน หรือแรงถูกเบียดหรือรวม ๆ กันทั้งสองอย่าง ไม่ทราบ ประตูบ้านหลวงมนู ฯ ไม่ได้ลงกลอน เบี๊ดผลัวะออกไป ไม่ทันรู้ตัวเล่นเอาแทบโค้ โก้ เสียงยามสี่ขาทักกันเกรียว และวิ่งแร่ประดาหน้ากันเข้ามาเตรียมรับรอง เสียขวัญตอนประตูเบี๊ดที่หนึ่งแล้ว พอโดนเข้าพวกยามทำลายขวัญซ้ำเข้าอีก นิสสัยปากเปราะของตัวก็เกิดขึ้น

"เฮ้! _ แซ็ค เฮ้ย! เชิด แลหมา ให้หน่อยเน้อ"

ผลเกิดในทันใด โดยมีเด็กคนหนึ่งวิ่งฝ่าฝนมาขัยไว้ พร้อมกับเสียงตะโกนจากบนบ้าน

"สม หรือ วะ นั่นทำไมมา กลางฝน ล่ะ ยืนอยู่นั่นเถอะเดี๋ยวจะเอาร่มไปให้"

ยังไม่ทันหายใจทั่วท้อง หลวงมนูเนติ-ศักดิ์ (เชิด มนูพงศ์) ก็ถือร่ม คันเบ้อเร่อ มา รับ เมื่อมองดูทั่วเห็นว่าเราเบี่ยกจนปอนกว่าเขาแล้ว ก็หัวเราะใส่หน้าพร้อมกับว่า

"ซุ่มซ่าม เหมือนอ้ายแป๊ะขายถ่าน อ้าย นวลมันจึงจำไม่ได้_นี่_มาทำนี่หรือไปไหนมา"

"กลับจากธุระ"

"ไป" เขารุนให้เดิร "ไปยนบ้านซี่เพื่อนเขาคอยอยู่หลายคน"

เห็นว่าฝนยังหนาเม็ดจึงชิเกียจคือ เดิรเคียงไปกับเขา พอโผล่ขึ้นบันได หลวงมนู ฯ ร้องยอกขึ้นไปว่า "มาแล้ว_ครบชุด"

เสียงเอะอะดังในห้อง พอเงยหน้าก็เห็นเพื่อนชายของเขาหลายคน ต่างมา ออกัน อยู่ที่ประตู สีหน้ายอกความ "เอียม" ด้วยกันทั้งนั้น ๕ คนที่รู้จักมี ชิด, ขุนวิโรจน์, ไว, สุข และวุฒิ แต่อีกคนหนึ่งไม่เคยรู้จัก ทั้งหมดหลีกทางให้เราเข้าไปข้างใน ดูเขาดีอกดีใจกันใหญ่โต จัดที่ทางกันยุ่ง เล่นเอาชักตื่นไม่รู้ว่าเขาจะเล่นกันไม้ไหน ชิด รับผ้ามาจากเด็กคนใช้ โดดมาเช็ดตัวให้ แม้จะห้ามเขาก็ไม่ฟัง เสร็จแล้วเลยกดตัวให้นั่งลงบนเก้าอี้ใกล้ ๆ กับเขา ทุกคนนั่งลงตามเมื่อ ดูทั่ว ๆ โต๊ะ จึง เห็น กับเข้า ซึ่ง ลงมือ รับประทานกันบ้างเล็กน้อยแล้ว พร้อมทั้งเครื่องดื่ม

"เอ้า! ไอ้นี่คับหนาว" หลวงมนู ฯ รุนแก้วมีน้ำข้างในสีเหลือง ๆ มาให้

ดีใจคิดว่าน้ำชา พอยกจะดื่มที่ไหนได้

"ทำไม ?" วุฒิถามเพราะเห็นหน้าของข้าพเจ้าชวนจะเหย

"เหล้า" ตอบเขาแล้ววางแก้วลงที่เดิม

"เซ่อ! วิสกี้น่ะ" ไวว่า "ไม่รู้จักของดี จะเอาอะไร ?"

"กันคิดว่าน้ำชา"

หลวงมนู ฯ "อ่อ! มีซี_แต่แกต้องกินอ้ายนี่ดีกว่า"

"สม! แกไม่กินเหล้า?" สุขถาม

"ใครบอก"

"ไม่มีใครบอกน่ะซีเขาถึงได้ถาม" ขุนวิโรจน์ตอบแทน

"กิน_แต่ไม่เสมอนัก"

"หมายความว่า__" ชิดติความหมาย

"วันนี้พบกันพร้อมหน้า ต้องดื่มนาโว้ย" ไวชิ้นเสียง

"ไม่__กัน__" ข้าพเจ้าอิกอัก

"__ม่าย __ หรือ ? กรอกซีวะ" หลวงมนู ฯ ยอกเค็ดเดี่ยวทำท่าจะเอาจริง

"วะ ให้ตั้งใจตั้งคอหน่อยซี" ข้าพเจ้าตอบอย่างจนตัว

"เออ! เออ! แล้วต้องเอานะ"

"น่า"

"เจ้าหมอนี่มันยังไม่รู้สรรพคุณ" ขุนวิโรจน์แสดง

"นี่คุณถัด ต่อนี้ทานของคุณซี__อ้อ_หลวงมนู ฯ สมเขายังไม่รู้จัก คุณถัด__กันแนะนำ"

"ครับดีมาก ผม_ถัด พงศ์พันธุ์ ยินดีรู้จักคุณ"

"เขาชื่อ สม โพธิสัตว์โต" หลวงมนู ฯ ยอก

นายถัดยื่นมือมาสัมผัสกับข้าพเจ้าบีบแสดงความเย็นมิตรแก่กัน

"เหมาะจังเลย" หลวงมนู ฯ พูด "เรามีการเลี้ยงรื่นเริง ให้เด็กไปตามแกที่บ้าน_กลับมาบอกว่ายังไม่กลับจากธุระ แต่นี่ก็ได้ตัวมาแล้ว โชค_โชค"

"เราดื่มเพื่ออะไร ๆ ก็แล้ว ที่นี้เพื่อตาสมและแกด้วย_เอ้า! นี่แหละเอาเทียว" โชติส่งแก้วให้อย่างบังคับ

ทุกคนยกแก้วขึ้นชู และคะยั้นคะยอ

"สุราอันว่าเหล้า__" ไวปาฐก "ดื่มเช้า ๆ ฆ่าตัวพยาธิตาย __ ดื่มสาย ๆ เย็นยาอายุวัฒนะ ดื่มสายัณหะบำรุงพละคงทน ดื่ม

ย่อย ๆ มีผลพาวนชั้นสวรรค์__”

ทุกแก้วน้ำเหือดแห้ง แล้วก็วางลงและเติมใหม่ แต่ของข้าพเจ้าพอพร่องเข้าไปหน่อยเท่านั้น ขุนวิโรจน์ ฯ หันมาเห็นเลยขนาย

“ไม่ได้น่า ไม่ได้แล้วหมอนี่ ต้องกรอกแน่_เอ้า เอาให้หมด__”

ข้าพเจ้า จำใจ หลับตา อัด ลม ดื่ม จน หมด เกิดมาก็เพิ่งรู้รสนี่แหละเจ้าประคุณ มันทั้งขื่นทั้งเหี้ยน เออ! แต่ทำไมนะพวกเหล่านี้ช่างเห็นดีเห็นงาม ซ้ำยังโกหกได้สด ๆ ว่าหวานบ้างละ โอชะบ้างแหละ

“ยัง_ง้าน_เอ้อ! นี่ซิถึงจะว่าผู้ชาย” พวกนั้นพากันหนุน พลางตักกับให้แกล้มอิดใจเดียวรู้สึกฤทธิ์ของมัน แล่นซ่า ตลอดร่าง และขึ้นไปคุกคามในสมองร้อนฉ่า หูฉี่ นัยน์ตาพราว ใหวิว ๆ ได้ยินสุขพูดว่า

“สรรพคุณของเหล้า กล่าวโดยย่อ
๑. พาห้อขื่นสวรรค์ ๒. ป้องกันโรคา
๓. ฉลาดใช้วาจาไพเราะ ๔. เย็นเกราะกันความอาย ๕. กินเข้าได้อายุยืน ๖. กันความตื่นและชลาดกลัว ๗. ขจัดหมองมัวโศกเศร้า ๘. เร่งเร้าให้บันเทิง__”

“__๙. ตาสุข แกเหลิง เสีย เต็มทน” ข้าพเจ้าโผล่ขึ้นบ้างโดยไม่นึกว่าจะเกิดมีโวหาร ดีเพียงนั้น ทุกคนพากันฮาครืน หลวงมนู ฯ ว่า “กันเคยพบเรื่องของใครที่ไหนลืมไปแล้ว อ่านจำได้ เขาว่า “สุรา อันว่าเหล้า กินค่ำเช้าฆ่าตัวพยาธิตาย ขื่น สวรรค์ได้ง่ายดาย มีนางพ้านับหมื่นแสน ผู้ใดไม่กินเหล้าตกนรกทั่วดินแดน ยมบาลจับตีนแขวน พุ่งหัวส่ง__เอ! อะไรนะ__พุ่งหัวส่ง__”

“__ลงโลกันต์” นายถัดต่อ “_นั้นในหนังสือไทยเขษม ดูเหมือนเดือน สิงหาคม ๗๔ แต่เรื่องผมดีกว่านั้น”

“เล่า_เล่า” ทุกคนออกเสียงพร้อมกัน

“เล่าซิ เราลืมไปเสียได้ ก่อนตาสมมา คุณถัด เล่าไว้ถึงตอน ตา อะไร นั่นแหละตาย” ขุนวิโรจน์ ฯ บอก

“แต่นี่ต้องจับแต่ต้น สมเขายังไม่ได้พึ่ง” โชติพูด

“ได้ ตกลง” นายถัด ตอบพลางจับแก้ว “__แต่ต้องดื่มอีก_คนละนิดหน่อย_คุณด้วย_คุณสม”

โดนเข้าอีกครึ่งแก้ว ชักโงนเงน แต่รู้สึกสนุกจึงนั่งฟังเขาเล่า

“__กาลนานนักหนาแล้ว_” นายถัดขึ้นต้น “แล้วแต่ท่าน จะนึก ๑๐๐ ปี ๒๐๐ ปี

ได้ มีกะทาชายคนหนึ่ง__” _เหรอ”

“ทำไมถึงต้องกะทาชายด้วย” สุขขัด “เออ! สมเอาหน่อย”

แล้วนั่งโงก พอวางแก้วเรียบร้อย นายถัดก็ดำเนิร

“เฮ่ย นิทานโบราณนี่นะ” หลวงมนฯ เรื่องต่อ_

อุตส่าห์ลืมตาหรี่ๆ ขึ้นตอบแทน แล้วก็เอน “__เย็นชีวิต จนอายุเพื่อน ๖๐ สนิท

ตัวเข้าพิงพะนักหลับตาเข้าญาณต่อไป พอดี จึงคิดให้มีไทยทาน เลี้ยงพระแล้วก็อ

“_อะ_แอ้ม ชายคนนั้นดื่มสุราเย็นอาจิณ บ้าวชาวบ้านครบสิบกษ์ ใครสมัครดื่มสุรา

ไม่ได้กินอยู่ไม่ได้ แม้จะตายก็ไม่ยอมอด เชิญมาจะแจกทาน พอพวกชาวบ้านรู้ความ

ครอบครัวมีครบหมดบุตรภริยา มั่งมีเงินตรา บา! แตกตื่นกันล้นหลาม รับน้ำเมรัยกิน

และทรัพย์ บ่าวไพร่นับอเนกประมาณ จึงไม่ ครบสิ้น ๖๐ วัน ตานั่นเลยล้มไข้ จวนเจียน

เย็นการเดือดร้อน กินเหล้าแล้วนอนอยู่เย็นนิจ จะตายก็ไม่ทิ้งเหล้า จนย่างเข้า ๓๐ วาร

มิได้คิดประกอบการ เช่นนี้นานนับหลายปี อาการแกเพียบหนัก จึงเรียกเมียรักเข้ามา

เพื่อนจึงมิสติคิด รู้สึกผิดกว่าเพื่อนมนุษย์ คือ ใกล้ สั่งว่าถึงจะตายก็ไม่ว่า ขอสั่งภริยาสัก

ประทุษเบ็ญจศีล ได้แก่กินสุราเม_ อยากจะ หน่อย แน่ะ! แม่กลอยใจพี่ หากข้านี้ต้อง

เหห่างจากบาป คิดกำรายแต่ไม่ไหว เคย ตาย แม่โปรดให้ความสัตย์ จงปฏิบัติตามคำ

กินใหญ่ถือเย็นสัจ เย็นกิจวัตรค่ำเช้า ยก เล่า ขอเอาเหล้าอุทิศ ใส่กะติกผูกติดกับ

เอาเหล้าเย็นชีวิต__” ศพพี่ ไปเมืองผีจะได้กิน เมียได้ยินก็ตกลง

“__ว่าดี__” ไว พูดจบแก้วขึ้นชู แต่คงขอความสัตย์ เพื่อปฏิบัติแลกเปลี่ยน

“__เอ้า! ดื่มให้คุณถัดคนละแก้วก่อน__ คือเอาธูปเทียนดอกไม้ นำไปไหว้พระพุทธมุณี

อ้าว! มนู กับ สุข หลับแหล่ว?” ในดาวดึงส์ฟากฟ้า ตาก็รับยอมตาม ครั้น

“ฮึ” หลวงมนูฯ ร้องพลาง ลืมตาแดง ถึงยามจะขาดใจ เมียก็เอาเหล้าใส่ตามตกลง

กำ มือคว้าแก้ว ปากเรียกสุข “__สุข ทั้งธูปเทียนก็คงใส่มือเสร็จ ตาเฒ่าเลยเสด็จ

บ้า! หลับได้เอ้า!” จากโลกมนุษย์__”

“ใส่ความ” เสียงสุขตอบโงเงขึ้น “ดื่ม “__ตายไปแล้วเหลอะ__เอ้า! ดื่มให้

แกเสียอีกคนละแก้ว” ไว นำอีกตามเคย และ เมื่อตามเคยแล้ว เข้าของเรื่องก็ต่อ

“__จากโลกมนุษย์ พญายมส่งทูตมา ฉุดไปนรก___”

“เฮ้! เลิกโว้ย!” ขุนวิโรฯ ลุกขึ้นเอ็ด

“ยะ! กินเหล้าไปนรกได้ริหือ” สุขลุกขึ้นบ้าง เซแซ่ด ๆ ต้องนั่งลงใหม่ แต่แสดงว่าแข็งแรงเต็มที่

“แก้เสีย คุณถัด__เอ้า__พญายมมาชมเชย เชิญเลยขึ้นรถยนตร์ เหาะพ้นไปสวรรค์__” วุฒิบอกแก้

“นั่นก็__หวา! ไม่ได้ รถยนตร์อะไรเหาะ__” สุขท้วง

“เอาเถอะ รถยนตร์ผีนี่นะ” หลวงมนูฯ เกลี้ยกล่อม

“เปล่า__ปล่าว หยุดฟังก่อนซิน่า” นายถัดโบกมือตะเบ็งเสียงห้าม

“เออ! เอาหยุดละเอ้า แต่แก้ให้ดีนาเว้ย” ขุนวิโรฯ ยังแสดงท่าไม่หายเคือง

ถัด “__ฉุดไปนรก__”

ขุนวิโรฯ ทุบโต๊ะ “บอกว่าให้แก้__เอ้__เอ้!”

โชติ “นิ่งก่อนซิวิโรฯ ก้อ พังเขาก่อน”

ถัด “__แต่ตากลัยกเรื่องความสัตย์ ซึ่งจะปฏิบัติตามเมียสั่ง ทูตไม่พึ่งแกก็ไม่ยอม__”

ขุนวิโรฯ นั่งลงหัวเราะลั่น “__ยัง__ง้าน นักเลงเหล้าไม่ยอมใครง่าย ๆ หรอก เออ__เออ!”

ถัด “แกต้องการอ้อมไปดาวดึงส์ให้ถึงที่ เอาธูปเทียนซึ่งมีไปบูชา พระอุฬา ฯ เสียก่อน แล้วสุดแต่จะพาจรไปแห่งใด ถ้าหาไม่แกไม่ไป ทำอย่างไรก็ตามที พวกทูตผีหมดขี้ญญา ลงปรึกษากันและกัน แปลกใจอยู่ครัน ๆ ตาคนนี้ อยู่เมืองมนุษย์ก็ไม่ทำความดี เต็มไปด้วยความอัปรีย์มสุรา ตายจากมาก็ดื้อดึง เถอะ! ช่างมึงยอม ตามมันแล้วค่อยดันให้ลงนรก แหกอกเอาน้ำทองแดงราด ฉีกปากให้ขาดถึงหู__เอาตาปู__”

“ตรงนี้ข้ามไปเสียหน่อยละก้อดี” สุขพูดอ่อย ๆ

ถัด “ไม่ได้ครับ_ขาดความ_เอาตาปูแหลนหลาว ทิ่มตำเข้าให้ถึงใจ เอ้า! มึงจะไปก็เร็วซี กูไม่มีเวลา ทูตว่าตรงเข้าขับ เสร็จสรรพพาเหาะเลย___”

“_ป. เกยไปเสวยสวรรค์_ฮา!_ฮา!”

ขุนวิโรฯน์ ฯ เต้นเหยงอย่างชอบใจ "เอ้า! ฉลองอีกแล้ว__"

ทุกคนชูแก้ว หลวงมนู ฯ พูดว่า "สำหรับไปสวรรค์"

"กร๊อบ" หมดเสียงต่างวางแก้วลง

"ต่อ_ครับ_ต่อ" สุขเติ้อนทันใจ ถัด "พาเหาะเลย__"

หลวงมนู ฯ "เหาะเลย__"

ขุนวิโรฯน์ ฯ "แสนสะเยย__"

สุข "สบายบาน__"

ไว "สุขสำราญ__"

วุฒิ "รื่นเริงใจ__"

โชติต่อ "__ข้าใหญ่ เลิกทิ้โว้ย"

ข้าพเจ้าเอาบ้าง "__คุณถัดว่าดี เล่าต่อไป"

เมื่อฮากันอีกพอครืน ๆ แล้วนายถัดจึงต่อ "__พาเหาะเลย เฉื่อยเฉย ๆ ไม่ช้า พ้นฟากฟ้าถึงดาวดึงส์ ทูตจึงพาตาเฒ่า หวังเข้านมัสการ แต่จำเพาะถึงเทศกาล ณลานเทวอุโบสถ เต็มเกลื่อนหมดล้วนเทพยเจ้าตั้งแต่ท้าวอมรินทร์ องค์อินทร์และอุมา มีสาว ๆ นางฟ้าสวยสด พ้อนระบำรำหมดงด เทริญจิตต์ ใครได้พิศลืมกะพริบตา ปากอ้าน้ำลายไหล___"

"ซี้ด! วิเศษ_วิเศษ" ขุนวิโรฯน์ ฯ กะทุ้ง

ถัด "__ไหล ทูตพาเฒ่าเข้าไปเลย ถูกห้าม พวกเทวยามเห็นผิดที่ เฮ้ย! อ้ายนี่มาแต่ไหน นั่นอะไรรุงรัง แขวนนุงนังทั่วกาย ทูตอธิยายความจริง จะขอพิงพึ่งกรุณา ขอพาตาไปเฝ้า นมัสการพระบุฟ้าเจ้าในอุโบสถ

ครั้นทรายหมดเทวยาม นำความขึ้นกรายถวาย องค์อมรินทร์ได้ทรงทรายความ คำรัสสั่งให้ยามนำตามา ไม่ช้าตาก็เข้าเฝ้า หมอบกรายเล่าความประสงค์ ปฏิบัติตรงตามเมียสั่ง

ทรายสิ้นอมรินทร์ทรงสรวลดัง รับสั่งว่าชอบกล พระอุมายลเห็นกะติก หัวเราะคิกแล้วเลยถาม แน่ะตาห่ามนั่นอะไร กลมยาวใหญ่น่าหนักคอ แขวนย่อไม่ยอมวาง ตาเฒ่าครางว่าสำคัญ ในนี้มันคือน้ำเหล้า ข้าพระเจ้าเอาติดมา มันเย็นยายอดเยี่ยมสุดในมนุษย์จึงจะมี

ท้าวโกสีย์แปลกพระทัย จึงว่าไหนขอดูหน่อย เฒ่าจึงค่อย ๆ ปลดถวาย พร้อมอธิยายวิธีกิน คุณสมบัติอย่างดีสิ้น ทูลสนองท้าวทั้งสองมิรอช้า รินออกมาเสวยเลย_"

"เสร็จ! พระอินทร์เย็นพวกเรา" หลวงมนู ฯ พูด

ถัด “ความไม่เคยจิงมิ่นเมา สั่งให้เอา สดยักลับตวาด เฮ้ย! กูไม่ยอมเย็นอันขาด
ถวายเพิ่ม หนักเข้าก็เริ่มคุยสนุก ถามสุข มิ่งจะเอาปราชญ์ลงอเวจี อ้ายพวกผิ่นระยำ
ทุกข์ตาเฒ่า ที่สุดก็เข้าเรื่องต้มสุรา เพื่อได้ ไป๋! กลับไปทำอย่างอื่นซิ เฒ่าคนนี้กูจะ
เสวยวันหน้าอีกต่อไป เฒ่าก็รับรองไม่เย็นไร เอาไว้ สำหรับให้ต้มสุรา ทูตหมดท่าเลย
แกเต็มใจจะต้มถวาย คุยกันได้อีกหน่อย กลับไปเล่า เฒ่าของเราเลยสุโข เย็นนักเลง
ทูตผิคอยอยู่นาน จิงคลานเข้าเฝ้า ขอรับเฒ่า โตในสวรรค์__ตั้งแต่นั้นจนบัดนี้__แล ฯ”
กลับคืน อมรินทร์โทษะยินขันตวาด วะ! “ไชโย_ดื่มโว้ยดื่ม” ขุนวิโรจน์ ฯ
อ้ายชาติสกุล ไม่รู้คุณคนดี อ้ายพวกผี โดดผาง ๆ
ไปให้พ้น ทูตทูลอนุสนธิเรื่องตาเฒ่า ผลัด พวกทั้งหมดยินขันดวดส่งท้าย พอวาง
มาเฝ้าพระวุฒามุณี แล้วถึงที่ต้องไปนรก แก้วลงเสียงเฮฮา และตบมือกราว ขุนวิโรจน์ ฯ
ตามความสกปรกที่ทำไว้ ฉะนั้นขอได้ โปรด นายถัดและสุข หัวเราะลงคอ
เพื่อเอาไปลงโทษตามทางการ มัฆวานทรง เอ๊ก__อึก__อึก__อวก!!!

(เชิญกลับไปอ่านคำนำเรื่องข้างหน้า)

เรื่องอะไร ๆ ก็ได้

โดย

ดินสอ

แทนที่ข้าพเจ้าจะได้รับความขอบใจจากท่านบรรณาธิการไทยเขษมในการที่ได้ไปเยี่ยมท่านวันหนึ่ง เมื่อต้นเดือนตุลาคมศกนี้ กลับได้รับการเกณฑ์ให้เขียนเรื่องให้ท่านเรื่องหนึ่งด่วน โดยว่าต้องการให้ทันลงในไทยเขษมรำวิวเดือนหน้า ด้วยอำนาจแห่งมิตรภาพอย่างหนึ่งและด้วยเสน่ห์แห่งความอ่อนหวานอันเย็นสมบัติที่ท่านมีประจำอยู่โดยนิสสัยอีกอย่างหนึ่งนั้น ข้าพเจ้าไม่อาจปฏิเสธการเกณฑ์นี้ แต่เพื่อให้ต้องด้วยความจำนงของท่านแท้จริง ข้าพเจ้าถามว่าจะให้เขียนเรื่องชะนิดไหน "เรื่องอะไร ๆ ก็ได้" ท่านตอบโดยฉับพลันและเฉียบขาด ข้าพเจ้าตกลงโดยไม่โต้แย้งอย่างใดอีก

"เรื่องอะไร ๆ ก็ได้" ของท่านบรรณาธิการนี้ วันที่ท่านบรรณาธิการสั่งให้ข้าพเจ้าเขียนก็พึงดูว่าจะเขียนได้ง่ายดี เพราะตามชื่อก็แสดงความกว้างขวาง ไม่กำหนดรูปและจำกัดเขตต์ จะขยายว่าอย่างไรก็สงเคราะห์เข้าในเรื่องนี้ได้ทั้งหมด แต่เมื่อจะเขียนเข้าจริง กลับรู้สึกว่าไม่ยักง่ายดังเช่นพึงเมื่อวันนั้น ได้ลองคิดถึง เรื่องนี้ก็แล้ว เรื่องนั้นก็แล้ว และเรื่องโน้นก็แล้ว ก็ยังคิดไม่ออกว่าจะเขียนว่าอย่างไรถึงจะเหมาะที่จะเรียกว่า เรื่องอะไร ๆ ก็ได้ ตามต้องการของท่านบรรณาธิการ เล่นเอารู้สึกว่าเรื่องที่พึงง่ายนี้ก็เขียนยากพอดูอยู่

โลกนี้ดูเย็นโลกที่ยุ่ง คนนั้นยุ่งอย่างนี้ คนนี้ยุ่งอย่างโน้น คนอื่น ๆ ยุ่งอย่างอื่น ๆ และท่านบรรณาธิการไทยเขษมก็ยุ่งโดยบังคับให้ข้าพเจ้าเขียนเรื่องอะไร ๆ ก็ได้ของท่านซึ่งเย็นเรื่องที่ยุ่งจนข้าพเจ้าเขียนไม่ถูก แต่ถ้าจะว่า ๆ เย็นเพราะข้าพเจ้าเขียนไม่ถูกจึงยุ่งก็ต้องนับว่าเย็นอีกปัญหาหนึ่งทีเดียว

ขณะนี้อะไรไม่ทราบ ทำให้ข้าพเจ้านึกถึงเตียวหุยในเรื่องสามก๊ก เตียวหุยผู้นี้มีประวัติว่าซื่อสัตย์นัก ผู้มีอเยี่ยม โยชะงัด

สมัยนี้จะหาคนให้เหมือนเตียวหุยในลักษณะที่ ๑ และที่ ๒ ข้าพเจ้าไม่รับรอง แต่ถ้าจะหาให้เหมือนฉะเพาะในลักษณะที่ ๓ คือโยชะงัดเท่านั้นแล้ว ก็อาจหาได้ ทั้งผู้หญิงและผู้ชาย ซึ่งจะมีคุณพิเศษดีกว่าเตียวหุยเสียอีกในข้อนี้ กล่าวคือ จะไม่โยเสมอไปดุจเตียวหุย ซึ่งเป็นคนโยโดยธรรมชาติ อาจเสียการได้ในเมื่อยังไม่ต้องการโย คนสมัยนี้เมื่อถึงคราวจะต้องการโย เขามีเครื่องช่วยดวงใจ ทำให้ฮึกหาญ และโยชะงัด จะชะงัดกว่าเตียวหุยเสียด้วยซ้ำ คือเขามียาเรียกว่า “สุรามฤตย์” ดื่มทำให้ขวัญดีขึ้นกว่าปกติ ยานี้แปลตามนามก็ว่า “กล้าไม่ตาย” เมื่อดื่มแล้วก็ทำให้ใจกล้าไม่กลัวตาย เรียกกันอย่างสามัญว่า “จิ๊วโว” และจะโยมากหรือโยน้อยก็แล้วแต่ปริมาณของยาที่ดื่ม เมื่อคนใดคนหนึ่งได้ดื่มยาจิ๊วโวจนเมื่อเห็นใครก็แสดงอาการชวนโยไม่เลือกหน้าแล้ว มักได้ชื่อว่าเป็นผู้มีความเป็นเตียวหุยในขณะนั้น

เย็นวันหนึ่ง ข้าพเจ้าเดินสวนกับยายแก่คนหนึ่ง พอยายแก่คนนั้นเห็นข้าพเจ้าก็หยุดยืนชะงักในท่าศีรษะงุ้มไปข้างหน้า มีอาการโยกไปมาข้างหน้าและข้างหลังน้อย ๆ แขนทั้งสองกางออกไม่มากนัก จ้องดูข้าพเจ้าด้วยดวงหน้าอันง้ำคล้ายม้าหมากรุก นัยน์ตาดำเหลือกขึ้นไปข้างบน และจ้องอยู่ในท่าเช่นนั้นโดยมิได้ปริปากว่าอะไร ตามอาการของแกคล้ายจะประกาศสงครามกับข้าพเจ้าว่า “แกจะโยรึ?” ข้าพเจ้ารีบเลี่ยงไป เพราะเห็นได้ชัดเจนว่าแกกำลังมีความเป็นเตียวหุยอยู่เต็มดีกรีแล้ว และรู้สึกว่ายาจิ๊วโวนี้ศักดิสิทธินัก ไม่ว่าหญิงหรือชาย แก่หรืออ่อน พอว่าผับเข้าไปก็สามารถบันดาลให้มีใจเย็นนักรบและกระหายที่จะรบทันที

เมื่อพูดถึงเตียวหุยในเรื่องสามก๊ก อันเป็นเรื่องพงศาวดารจีนแล้ว ทำให้นึกถึงคุณต่องขึ้นมาได้ ที่นึกถึงคุณต่องได้เมื่อพูดถึงเตียวหุยก่อนเช่นนี้ ไม่ใช่เพราะคุณต่องเป็นผู้มีลักษณะเหมือนเตียวหุย เป็นแต่เพียงได้ให้เรื่องเบ็ดเตล็ดพงศาวดารจีนแก่ข้าพเจ้าหลายชิ้น อันเป็นเรื่องจีนเช่นเดียวกับเรื่องเตียวหุยซึ่งเป็นเรื่องจีนเหมือนกันเท่านั้น เมื่อนึกถึงคุณต่องขึ้นมาได้ ก็ย่อมต้องนึกถึงหมอแซ่มขึ้นมาได้เช่นกันอีก เพราะท่านทั้งสองนี้เป็นเกลอกันอย่างสนิท เคยได้ร่วมการผจญภัยด้วยกันเสมอ ๆ ดังคุณต่องได้บันทึกส่งมาสู่กันฟังเนือง ๆ นั้นแล้ว เพราะฉะนั้น เมื่อท่านทั้งสองนี้เป็นผู้ที่ไปไหนไปด้วยกัน ดุจลูก

แฝดดังนี้ เมื่อนึกถึงคนหนึ่งได้ ก็ย่อมต้องนึกถึงอีกคนหนึ่ง ซึ่งเป็นคู่กันได้ด้วย เป็นธรรมดา อย่างไรก็ดี เมื่อนึกถึงคุณต่อง และท่านหมอแม่มขึ้นมาได้ ก็รู้สึกโล่งใจ เพราะเชื่อแน่ว่าคงจะได้เรื่อง ไม่อะไรก็มีอะไรสักอย่างจากท่านทั้งสองนี้ โดยเป็นนักปราชญ์ด้วยกันทั้งคู่ กล่าวคือ คุณต่อง มินิสสัยชอบทางหนังสือ ก็นับว่าเป็นนักปราชญ์ทางอักษรศาสตร์ได้ ส่วนหมอแม่ม เป็นหมอยา ก็ย่อมต้องเป็นนักปราชญ์ทางแพทยศาสตร์ ซ้ำนอกจากนี้ยังจะมีความรู้ในทางนักสืบศาสตร์เป็นพิเศษอีกด้วย ย่อมต้องมีความรู้เรื่องต่าง ๆ ตามประเภทแห่งวิชชาของตน ๆ อยู่ในพุงคนละหลาย ๆ กิโลแกรม

พูดถึงนักปราชญ์ ข้าพเจ้าก็ชักคร้ามข้ออยู่หน่อย ๆ เพราะสังเกตว่าภาษาของนักปราชญ์ เมื่อท่านพูดตามทางแห่งวิชชาของท่านแล้ว ฉะเพาะตัวข้าพเจ้าใคร่จะออกความเห็นว่าฟังดูก็ออกจะเตียวหุยหน่อย ๆ เหมือนกัน เมื่อข้าพเจ้าอยู่โรงเรียน ได้ฟังอาจารย์ซึ่งเป็นนักปราชญ์ทางวิทยาศาสตร์สอนวิชชาไฟฟ้า อธิบายว่า “ไฟฟ้ามีประโยชน์อีกมาก ซึ่งมนุษย์ยังไม่ทราบ” หมอศาสนาคนหนึ่งกล่าวแก่ผู้ฟังด้วยหน้าตาเคร่งขรึม แสดงว่าที่เขากล่าวเป็นความจริงที่จะเปลี่ยนแปลงไม่ได้ว่า “พระเยซูของเราจะเสด็จลงมาสู่มนุษยโลกให้เราเห็นอีกจริง ๆ แต่จะเสด็จเมื่อไร เราไม่รู้” คนเจ็บคนหนึ่งบอกกับนายแพทย์ต่างประเทศที่มารักษาว่า “หมอ_การขับไข้ฉันไม่รู้สึกทรมานมากนัก แต่การอาเจียนทนไม่ไหว_หมอทำให้หายที” นายแพทย์ตอบอย่างเอาใจคนไข้ว่า “โอ! อาเจียนไม่เป็นไร ท่านอย่ากลัว มันเป็นอาการของไข้เท่านั้น ไข้หายแล้ว อาเจียนก็หายเอง ไม่ต้องรักษา”

ตามคำกล่าวของท่านนักปราชญ์ต่าง ๆ ที่ยกตัวอย่างมานี้ จะเห็นได้ว่าท่านกล่าวโดยยึดหลักแห่งความจริงไว้อย่างมั่นคง ซึ่งผู้ฟังจะไม่มีโอกาสเข้าใจผิดได้ ดุจเดียวกับจะทุบแผ่นดินด้วยกำปั้น ก็หาโอกาสผิดยากเช่นกัน

กล่าวสำหรับนักปราชญ์ทางแพทยศาสตร์ ข้าพเจ้ารู้สึกว่า หมอแม่มเป็นผู้ยึดหลักแห่งความจริงแน่นยิ่งกว่านายแพทย์ที่กล่าวแล้วอีกมาก คราวหนึ่งมีสุภาพบุรุษหนุ่มคนหนึ่งมาหาหมอแม่มที่ร้านขายยาของหมอแม่ม พูดด้วยอาการหน้านิ่วคิ้วขมวดว่า “ทั้นหมอครับ_ผมปวดท้องเสมอ ๆ เป็นเพราะอะไรครับ” หมอแม่มให้คนไข้นอนลงบนเตียง

ตรวจไข้ ใช้นิ้วมือกด ๆ ตามท้อง สองสามที แล้วพูดว่า “ตกใจไปด้าย ไม่เห็นเย็นไร” คนไข้ลุกขึ้นนั่งเรียบร้อยแล้วแย้งว่า “ท้นหมอว่าไม่เย็นไร ทำไมปวดท้องไม่หยุดล่ะครับ?” “ปวดท้องเพราะท้องมันปวด ไม่เย็นไรหร็อก กินยาเสียก็หาย” หมอแจ่มพูดอย่างเหวี่ยงแห เล่นเอาคนไข้หายปวดท้องทันที แต่เห็น ะเย็น เพราะ งง คำ อธิบาย ของ หมอแจ่ม มากกว่าความศักดิ์สิทธิ์ของยา ที่ หมอแจ่มให้รับประทาน

ส่วนคุณต๋อง เย็นคนสุภาพเรียบร้อย แต่รักการหนังสือยิ่งกว่าอาหารการกิน และออกจะหนัก ๆ ไปทางโคลงฉันท์กาพย์กลอนสักหน่อย การเขียนหนังสือ ถ้าปะเย็นเวลาที่กำลังขลังก็เขียนเย็นโคลงหรือฉันท์เลย เช่นเคยเขียนหนังสือไปขอยาหมอแจ่มว่า

“ผมปวดหัวตัวร้อน อาการค่อนจะคับขัน
คลื่นเหียนก็รุมรัน อุระแน่นอยู่อัตรา
ขอโอสถฝรั่งกิน แอสปิรินเพื่อเยียวยา
มิคลายจะได้มา ให้ท่านหมอตรวจต่อไป”

อีกคราวหนึ่ง ข้าพเจ้าไปเล่นเท็นนิสที่บ้านเพื่อน ซึ่งคุณต๋องก็คุ้นเคย จึงชวนคุณต๋องไปด้วย เพื่อพบปะสนทนากัน เพราะเห็นคุณต๋องฝังตัวอยู่แต่ในกองหนังสือ ไม่ค่อยจะได้พบอากาศกลางแจ้งนัก เมื่อเลิกแล้วคุณต๋องกับข้าพเจ้าเดินมาด้วยกัน เมื่อถึงตอนจะแยก ข้าพเจ้าถามว่า “ยังไง _ คุณเห็นว่า การเล่นเท็นนิส ก็พอทำให้เพลินได้ไหม?” แทนคำตอบ คุณต๋อง ส่งกระดาษชิ้นเล็ก ๆ ให้ข้าพเจ้า แล้วต่างก็ลาแยกทางไป ในกระดาษนั้น ปรากฏเป็นคำโคลง สองบท ใจความดังนี้

ผู้เล่นเทนนิสนี้ ดูขัน
ตีผิดหรือออกพลัน กล่าวถ้อย
ต่างคนต่างเสกสรร มาสยถ
ไทยฝรั่งทั้งเจ็กคล้อย คละใช้พลวัน
ตีเสียบางท่านร้อง “โนลักก์”
บางท่านอุทานทัก ว่า “บ้า”
บางทีที่ฉุนหนัก ว่า“กอด- แดมน์”แฮ
บางท่านร้อง“วายหย้า” อย่างงิ้วหน้าดำ

เมื่อข้าพเจ้าอ่านแล้วอดขันและกลั้นหัวเราะไม่ได้ ถึงกับปล่อยออกมาก็กใหญ่ หากเผอิญเป็นเวลาปลอดคน ไม่มีใครได้ยิน โดยเห็นว่าคุณต๋องช่างสังเกต และการก็เป็นเช่นดังคุณต๋องว่า แต่ถ้าจะได้วิจารณ์ที่สนามเท็นนิสก็คงจะเพิ่มความสนุกขบขันแก่พวกเพื่อนที่นั่งยิ่งขึ้น แต่ตามอาการของคุณต๋องดูเหมือนจะบันทึกไว้ไม่ใช่สำหรับความขัน

แต่สำหรับเย็น เมโมแรนดัม ของคุณต่อง เพื่อทราบเหตุการณ์เกี่ยวกับเท็นนิส

ผู้ที่เย็นเซียน เย็นผู้ที่สำเร็จในทางฌาน และวิทยาคม รอยรู้ความเย็นไปในโลกหมด แต่บอกเล่าแก่ใครโดยตรงไม่ได้ เย็นการขัดขืนฟ้าและดิน มีโทษมาก จะบอกเหตุการณ์อะไรแก่ใคร ต้องบอกเย็นทำนองปริศนา การไปมาก็มักจะเย็นไปโดยอาการแปลก ๆ ถึงบทจะไปก็ไป และจะมาก็มา ทันที ใครรั้งรอไว้ไม่ได้ จนเรามักเรียกผู้มีอาการคล้ายเช่นนั้นว่าเย็นเซียน

ผู้ที่เย็น นักปราชญ์เย็นผู้สำเร็จ ใน การอักขรวิทยา รอบรู้ในทางวิชชาการต่าง ๆ ตามประเภทที่ได้ศึกษามา บางท่านที่ได้ศึกษามาก จนเลยเย็นผู้มีอาการต่างกว่าปกติก็มี เช่นเขาว่าท่านอาจารย์บอกหนังสือขอมคนหนึ่ง บอกเก่งมาก ใครได้เย็นลูกศิษย์ต้องเก่งทุกคน แต่เวลาบอก ท่านอาจารย์ต้องเข้าไปอยู่ในกรงเหล็ก ยึดประตูขังแน่น ผู้ที่เย็นศิษย์ต้องฟังอยู่นอกกรง มิฉะนั้นเวลาศิษย์เรียนไม่เย็นที่พอใจท่านอาจารย์ตีตายหรือทุพพลภาพไปก็มี

ดังนี้ จะเห็นได้ว่า เซียน หรือ นักปราชญ์ แม้จะเย็นผู้สำเร็จวิชชาคนละประเภท ก็นับว่าเย็นผู้สำเร็จเหมือนกัน และมีอาการขลังเหมือน ๆ กัน และเมื่อคุณต่องกับหมอแจ่มซึ่งนับว่าเย็นนักปราชญ์ ก็น่าจะมีอาการขลังเช่นกัน หรืออย่างน้อยก็ใกล้เข้าไปมาก เมื่อขอให้ช่วยเหลือเขียนเรื่องอะไรก็อาจเขียนเย็นคำอรรถ หรือเขียนอะไรอย่างเซียน ๆ มาก็ได้

อย่างไรก็ดี เมื่อข้าพเจ้านึกถึงคุณต่องกับหมอแจ่มขึ้นมาได้ ก็ได้ริบไปหาท่านหมอแจ่มก่อน ด้วยเหตุว่าอยู่ใกล้อย่างหนึ่ง และคุณต่องก็มักมาคุยอยู่ที่นั่นบ่อย ๆ ไปที่นั่นอาจพบที่เดียวสองคนก็เย็นได้อีกอย่างหนึ่ง เมื่อถึงร้านขายยาหมอแจ่ม พอก้าวเข้าประตูห้องรับแขก ก็เห็นหมอแจ่มกับสุภาพบุรุษค่อนข้างผู้ใหญ่คนหนึ่ง แต่งตัวแผนโบราณ ๆ คือนุ่งผ้าม่วงสีเทานกพิลาป ชายพกค่อนข้างยาวและนุ่งต่ำลงมาใต้สะดือ รัดไว้ด้วยเข็มขัดหนังสีน้ำตาล ซึ่งได้เปลี่ยนเย็นสีดำโดยอายุ สวมเสื้อชั้นในผ้าเทศแขนยาวถึงข้อมือ แต่ตัวสั้นไม่ถึงเอว ผ้านุ่งจึงไม่ทับเสื้อ เย็นเหตุให้เห็นพุงพลุ้ยได้ เสื้อชั้นนอกแบบราชการ ย้อมครามเสียเขียวปี๋ แขวนอยู่บนพะนักเก้าอี้ที่ตนนั่ง หมวกกันแดดวางอยู่บนโต๊ะ ทาผุ้นลงครามเสียจนเขียวไล่ ๆ กับเสื้อ กำลังเถียงกันเสียงค่อนข้างเอ็ดตะโรสักหน่อย พอ

คน ทั้ง สอง เห็น ข้าพเจ้า ก็ หยุด เถียงกัน ทันที หมอแจ่มลุกขึ้นทักทาย และเชิญให้ข้าพเจ้านั่ง ส่วนท่านสุภาพบุรุษนั้น คง อยู่ในท่าดุษณีภาพ พอเรียบร้อย หมอแจ่มก็กล่าวขึ้นว่า "อ้า! โผมขอแนะนามให้ท่านท้างสองรู้จากกัน คลือว่า_อ้า_นี่_คลือ คูณดินสอ แหละนี่คลือว่า ท่านเบ่อ_ คลือว่า _ อ้า_ เปน ม๊าคค่ะนาโย๊ก ของว๊าดขางวางหมองนี่เอง" เมื่อหมอแจ่ม จะพูดอะไรให้เย็นกิจลักษณะต้องลากก้ามเช่นนี้ เสมอ โดยเข้าใจ หรือเห็นว่าเย็นเสียงที่ แน่นแฟ้นจริงจัง และเย็นผู้หลักผู้ใหญ่ เมื่อ การทักทายปราศรัยกัน และกันยุติลง แล้ว ข้าพเจ้าถามหมอแจ่มถึงคุณต่องว่าหมู่นี้มาที่นี่ บ้างหรือเปล่า ก็ได้รับตอบว่าวันนี้ก็จะมาที่นี่ ด้วย และประเดี๋ยวจะมาถึง ข้าพเจ้ารู้สึกดีใจ ที่จะได้พบทั้งหมอแจ่ม และคุณต่อง พร้อมกัน ไม่ต้องเสียเวลาไปหา

ระหว่างนี้ หมอแจ่มเอ่ยขึ้นว่า "เมื่อกี้ ผมกำลังถกปัญหาเรื่องความจาเริญก้าวหน้า ของการงานต่าง ๆ กับทันเบ่อ พอคุณมาพอดี" "ผมเสียใจที่มาขัดการโต้เถียงนี้เสีย" ข้าพเจ้ากล่าว "ที่ไหนด้าย ผมดีใจน่ะนาที่ คุณมา เพราะจาด้ายช่วยกันเถียงกับทันเบ่อ ขอเรียนว่า ทันเบ่อเปนพูมีความรู้สูง ทางธัมมะ ธัมโมรู้เจนจบ ทางโลกก้อรู้กว้างขวางทั้ง พงศาวาดาร การโปลิติก โปลิซี อย่างฝาหรั่ง มังค่าก้อรู้โม๊ด" หมอแจ่มบรรยายภูมิรู้ของ นายเบ่อ และดูนายเบ่อรู้สึกพอใจในการที่ หมอแจ่มยกย่องความรู้ของตน เลยนั่งวาง ท่าผึ่งและทำหน้าขรึม เพื่อให้ดูฉลาดสมกับที่ หมอแจ่มสรรเสริญ นายเบ่อคนนี้ท่าทาง ยอกชัดว่าโบราณจัด และออกจะแอนตี้พวก สมัยใหม่ ลักษณะแสดงว่าเย็นผู้ดันทุรังไป ตามความเห็นของตนผู้เดียว ไม่ฟังเสียงว่า เหตุผล ของใคร เย็น อย่างไร แต่ชอบลูกยอ ข้าพเจ้าจึงหันไปกัมศิรยะ และกล่าวว่า "ผม ดีใจที่สุด ที่ได้พบผู้มีความรู้ จะได้ศึกษาบางสิ่ง บางอย่างที่ยังไม่รู้ด้วย" "อ๋าย! เลือง ฟามลู้ฉันไม่ยึดยังหล็อก ถามมาเหอะ อาไล ๆ บอกให้ทังนั้น" นายเบ่อ ตอบอย่าง แสดงภูมิผู้ใหญ่ ขณะนี้พอดีคุณต่องมาถึง และเมื่อ การทักทายปราศรัย แนะนำ เสร็จลง แล้วก็เลย เข้าร่วมวงสนทนาด้วยกัน ต่อไป หมอแจ่มเอ่ยขึ้นก่อนว่า "ปัญหาของผมที่ ถามทันเบ่อเมื่อกี้นี้ว่า ในปัจจุบันนี้ การอะไร จาเริญก้าวหน้ากว่าเพื่อนยังไม่ได้รับคำชี้แจง" "หะ_ถูกหละ_เมื่อตากี้พูดกันยังงั้น เวลานี้ พ่อพวกซาหมัยใหม่มากันหลายคนแล้ว ฉัน

อยากฟังเสียงก่อนว่าใครจะเห็นว่าอาไลเปนของขาเลิญก้าวหน้าก่าเพื่อนเวลานี้” นายเบี๋อกล่าว “ถ้าจะพูดถึงการงานกันก็เห็นว่าการคมนาคมเวลานี้เจริญขึ้นมาก คือติดต่อกันได้แทบทั่วโลกโดยทางวิทยุ” คุณต๋องออกความเห็น “เฮอะ!” นายเบี๋อร้อง “ถึงขาติดต่อกันด้ายยังไงก้อตาม แต่ก้อเปนไปตามธัมมาดาด้วยฟามลู้ตามซาหมัย แต่ไม่ใช่ก้าวหน้า ตามฟามเห็นของฉัน เห็นว่าการหนังสือพิมพ์ลายวันซาหมัยนี้เขาก้าวหน้าจริง ๆ” “ที่จริงการหนังสือพิมพ์ที่ว่าเจริญขึ้นก็หมายความว่ามีคนอ่านมาก และมีหนังสือพิมพ์ตั้งขึ้นหลายฉะบับ แต่กิจการก็คงดำเนิรไปตามปกติของการหนังสือพิมพ์ธรรมดาเรานี่เอง” ข้าพเจ้าขัด “อ้าว—มะแล้, นี่—นี่—ยังงี้, ไม่เห็นปอย—ไม่เห็นปอย—ถึงว่า” “ก้อที่ว่าปอยของทั้นน่ะ คลื้ออาไลล่ะ คาหยายให้ที่ปราชุมฟังซักหน่อยเถอะ” หมอแจ่มกะทุ้ง “ปอยก๊อ คลื้อว่า หนังสือพิมพ์เขาเดิรก้าวหน้าไปก่อนสิ่งอื่น ๆ น่ะซิ” นายเบี๋อตอบ “ก้อก้าวยังไงล่ะ” หมอแจ่มเร่ง “ก้าวยังงี้—คลื้อ—เขาสามารถนำข่าวที่จะเกิดขึ้นพลุ่งนี้มาลงให้เลาลู้ด้ายแต่ในวันนี้ เช่น คนขายเขาล้องขายในวันอาทิตย์ว่า หนังสือพิมพ์วันจันทร์ออกแล้วคับ มีข่าวต่าง ๆ สำหลับพุ่งนี้คับ—ยังงี้—แปลว่าเขาเอาข่าววันจันทร์มาให้เลาลู้ได้แต่วันอาทิตย์ จาไม่เลยกว่าทำการก้าวหน้าด้ายหลื้อ” นายเบี๋ออธิบายการก้าวหน้าของหนังสือพิมพ์ เล่นเอาหมอแจ่มปล่อยออกมาก้ากใหญ่ คุณต๋องทำเสียงคิก ๆ เขา ๆ ข้าพเจ้ากลั้นไว้ และกล่าวว่า “จริงครับ—ความเห็นของท่านลึกซึ้ง ข้อนี้ไม่เคยมีใครเคยฝั้น พึ่งได้ยินท่านวันนี้ ดีมาก ผมจะได้จดจำไว้เขียนบทเรียนต่อไป” “น่านซิ—ฉันนึกแล้วว่าไม่มีใครคิดออก พวกหัวใหม่ ๆ น่ะแหลมสู้พวกแก่ ๆ เขาไม่ด้ายหล็อกนา” นายเบี๋อกล่าววางท่าเย็นคนฉลาดยิ่งขึ้นเมื่อได้รับคำยอของข้าพเจ้า ทุก ๆ คนเลยรุมกันสรรเสริญความเห็นข้อนี้ของนายเบี๋ออยู่เอะอะทำให้นายเบี๋อวางผึ่งขึ้นอีกหลายเปอร์เซ็นต์ และเลยอวดบ๋ญหาขึ้นมาอีกว่า “ฉันขอถามเลื่องใกล้ ๆ สักเลื่อง คลื้อวัดขางวางหมองที่ฉันเปนมัคคานายกอยู่เดี๋ยวนี้แหละ ว่าทำไมถึงชื่อวัดขางวางหมอง ๆ เย็นใค มาจากไหนเมื่อไล” “ขางวางหมองคงเปนพูสร้างจึงชื่อตามเจ้าของพูสร้าง” หมอแจ่มเอ่ยขึ้น “ถูก” นายเบี๋อรับรอง “แต่ก้อข้ออื่น ๆ อีกล่ะ” ทุก ๆ คนนิ่ง ไม่มีใครทรายว่า

หนังสือพิมพ์ไทยเขษม

ทางวางหมองนี้ เย็นใคร มาแต่ไหน เมื่อไร เพราะดูเหมือนว่าวัดนี้ได้มีอยู่แต่ก่อนคนเหล่านี้เกิด และไม่มีใครเคยเอาใจใส่ที่จะค้นหาประวัติของทางวางหมองเลย "เห็นจะต้องขอผัดไปตรวจตำราเอนไซโคลปีเดีย เสียก่อนว่าจะมีเร็กคอร์ดเรื่องทางวางหมองอย่างไรบ้าง" คุณต่องกล่าวอย่างล้อ ๆ "อ๊ะ! ก้อทางวางหมองเปนคนไทยจาไปอยู่ในตำลาปีเดียปีแดของฝาหลังยังไง_ พูดเปนเล่นไป" นายเบี๋ออกจะรู้เท่า "เรื่องนี้ผมเห็นว่าเย็นเรืองดีกดำบรรพ์ คนชั้นนี้คงทรายไม่ถึงต้องศึกษาจากผู้หลักผู้ใหญ่ที่มีความรู้เช่นท่านจึงจะทราบได้" "ยางงั้น! พูดกันกลงไปกลงมายังงั้งถึงจาน่าคุย" ข้าพเจ้ายอถูกใจนายเบี๋อ "เอ้า! งั้นก้อขอให้วิสัดชานาให้พวกนี้ฟังหน่อยเถอะว่าทางวางหมองนี้เทือกเถาเหล่ากอมาแต่ทาวิปไหนกัน" หมอแจ่มพูดอย่างตัดบท "อ้าว! ก้อเปนชาวกลุงเก่าเชื้อนักลบบูลาณเคยเปนตาหารหน้าม้าของเจ้าคุณแม่ทัพคลั้งไปปลายพวกคายถปลายเขตต์แดนเมื่อไม่ขี่สิบปีมานี่ไงล่า_ กลับจากการทัพได้เปนทางวางแล้วมาลำลึกถึงคลาวไปทัพว่าได้ฆ่าฟันพวกคายถเสียมากต่อมากจาเปนเวรกันไป จึงมาสร้างวัดนี้เพื่อลบล้างเวรกรรม นี่แหละเปนปลาหวัดของวัดนี้ซึ่งมีน้อยตัวจะลู หากฉันเปนคนชอบค้นเลื่องลาวเก่า ๆ คลั้นมาเปนมัคค่ะนายกวัดนี้เข้าก้อต้องค้นหาต้นสายปลายเหตุของวัด มิดชานั้นก้อจะขาดภูมิในการมาเกี่ยวข้องกับวัดนี้" นายเบี๋อเล่าประวัติของวัดอย่างยกตัว และตามเรื่องของนายเบี๋อนี้ไม่มีใครเข้าใจบริบูรณ์ เพราะนายเบี๋อเล่าอย่างเข้าใจคนเดียว คุณต่องทำท่าจะซัก แต่ข้าพเจ้าสะกิดห้ามไว้ โดยเกรงจะซักความยาวสาวความยืดต่อไป การที่ข้าพเจ้ามาบ้านหมอแจ่มวันนี้ก็ไม่ใช่เพื่อฟังเรื่องของนายเบี๋อ ตั้งใจจะมาพบคุณต่องที่บ้านหมอแจ่ม เพื่อขอให้ช่วยเหลือในการเขียนเรื่องอะไร ๆ ก็ได้ให้ท่านบรรณาธิการไทยเขษม ถ้ามัวไปแสดงสักรวาทิปรวาทิกับนายเบี๋อเสีย ก็คงไม่ได้ธุระของข้าพเจ้า ทั้งเวลาก็บ่ายลงมากแล้วยังไม่มีโอกาสเจรจากับคุณต่อง

ระหว่างที่การยอมบาร์ดกันด้วยการโต้เถียงดุษณีภาพลงชั่วขณะ คล้ายต่างฝ่ายต่างแขวนเมียนเจียนย้ายพักรบนี้ นายเบี๋อทำลายความเงียบขึ้นก่อนด้วยถ้อยคำว่า "เย็นมากแล้ว ปูเดียวจาต้องกลับบ้าน แต่ก่อนกลับอยากจาลองขัญหาคุณนี่ (ชี้ที่คุณต่อง) ซักข้อเขาลือว่าสู้พงศาวดารบูลาณค่าดีมากนัก"

ข้าพเจ้ารู้สึกดีใจที่นายเบี๋ยะริบกลับ ะได้พูดกับคุณต๋องถึงธุระของข้าพเจ้า จึงริบร้องขึ้นว่า “เชิญถามซีครับ ผมอยากฟังบ๋ญหาของท่านเสมอเพื่อเรียน” “เอ้อ! คุณ_ (หันไปทางคุณต๋อง) คุณจาบอกด้ายแมะว่า ตามปาดาพูที่เย็นแม่ทัพเลือในซาหมัยบูลาณน่ะ ใคจาเก่งอดทนในการลบยิ่ง” “แอดมิรัล เนลสัน แห่งอังกฤษย่อมเย็นที่ลือชาปรากฏมาจนบัดนี้” คุณต๋องตอบโดยไม่ต้องเสียเวลาคิด “ดียังไง _ ว่าไปถิ” “คือ_ขณะรบกับฝรั่งเศส ถูกยิงใหญ่แขนหักยังสามารถออกมาดูการรบได้” “ยัง_ยังไม่เก่งจริง เพียงแต่ถูกยิงแล้วมานั่งดูการลบเฉย ๆ ไม่ทำการลบต่อไปยังไม่นับว่าเก่ง “ยังงั้นเห็นมีอีกคน ซึ่งไม่โบราณเกินดังคุณต๋องว่า เอ่ยชื่นพวกเราทุกคนคงรู้จัก เพราะมีในซาหมัยเรา ๆ นี่เอง ตามเรื่องปรากฏว่าสามารถพอดูเชียว” หมอแจ่มสอดขึ้น “ใคล่า” นายเบี๋ยถาม “แอดซามิรันโตโงแห่งญี่ปุ่นไงล่ะ เมื่อรบกับรูเซียน่ะ ด้ายคิดอุบายตีทัพเรือม่าฮิมมาของรูเซียแตกยับนับต้องนับว่าเก่งยู” หมอแจ่มอธิบาย “อ๋าย! ยัง_ยังไม่เก่ง เน็นลาสันลาแส็นหลือโตโงโตแงที่ว่านั่นน่ะ เพียงแต่ถูกยิงแล้วออกมาดูการลบเฉย ๆ กับการตีทัพข้าศึกแตกจาถือว่าดีทีเดียวไม่ด้าย ยังเป็นของธัมมาดามาก ที่เขาดีเลิศก่านั้นยังมีตัวอยู่” “พวกเราเห็นจะจน คิดไม่ออกว่าจะมีใครอีก ขอท่านได้กรุณาแจ้งแม่ทัพเรือเรืองนามของท่านให้ฟังสักหน่อยเพื่อเรียน” คุณต๋องเริ่มใช้วิธียอ เพราะพึ่งรู้สึกว่า นายเบี๋ยชอบยอ “น่าน_น่าน_นึกแล้วว่า พวกซาหมัยใหม่นี่ไปไม่ได้ขี่น้ามก้อจอดมัวแต่ไป เลียน พงศาวดาร ยู่โหลป ยู่แหลยฝูหลังมังข้าอาไลไม่ลู้ ที่สำคัญ ๆ น่ะไม่ล่ำไม่เลียนกัน ถามนิดเดียวก้อพากันจนหมด” นายเบี๋ยเลยคุยสำทับ “ใครล่ะท้นขยายเร็วหน่อยซิ” หมอแจ่มกะทุ้ง “ตามพงศาวดารที่ว่าด้วยแม่ทัพเลือที่ฉันเคยอ่านมาแล้ว ฉันไม่เห็นใครจะดีกว่า อุดซาเลนแห่งกลุงลังกาเลยซักคนเดียว” นายเบี๋ยกล่าว “อุศเรนดียังไงครับ” ข้าพเจ้าริบถามเพราะเห็นท่าจะสนุก “อ้าว! ถึงว่า_ท้นเหล่านี้ลู้พงศาวดารยังไม่พ้างฝางพอ อุดซาเลนน่ะเขาสามารถยังงั้นคลั้งหนึ่งคาหณะทำการลบกับข้าศึก ถูกอาวุธตกจากปากเลื่อลงไปนอนกลิ้งอยู่ท้องเลื่อ แต่ยัง สามารถ บัญชาการ ลบ ต่อไป ด้าย ดี ทั้ง ๆ กำลังนอนแอ้งแม้งอยู่ยังงั้น คลื่อ ด้ายบอกให้ตาหารทำการลบ ทั้งซ้าย ทั้งฝา คล่องแคล่ว

ยังงี้ขาไม่นับว่าดีกว่าเน็นลาสันลาแสนที่คุณต่องอ้าง ซึ่งถูกยืนแล้วเพียงแต่ออกมานั่งดูการลยเฉย ๆ แหละพิศซาดารก่าโตโงโตแงของท้นหมอ ซึ่งเพียงแต่ตีข้าศึกแตกเย็นกองไงท้นทั้งหลายเห็นยังไงตามที่ว่านี้" นายเบ๋ออธิบายแล้วจ้องหน้าคนนั้นและคนนี้พร้อมทั้งกล่าวว่า "ยังไง" ทั่วกัน "การที่อุศเรนทำได้ถึงเพียงนั้นท่านทรายโดยมีอะไรเป็นหลักฐานไหมครับ" ข้าพเจ้าซักเพราะเห็นสนุกยิ่งขึ้น "มีซิคุณ—ในพงศาวดารเลองนี่เขาบันทึกเป็นปลาหวัดไว้ว่า—อุดซาเลนเจนศึกไม่นึกพลัน ตกกำปั่นนอนกลอกยอกตาหาร นี่—นี่—เขามีหลักถานยังงี้เห็นแมะ" นายเบ๋ออ่านเรื่องอุศเรนด้วยเสียงอันดังฉาดฉานคล่องแคล่ว แสดงให้เห็นว่าคงจะได้กล่าวเรื่องนี้มาหลายสิบครั้ง เพราะเป็นเรื่องที่พอใจมาก จนชำชองขึ้นใจ เมื่อว่าแล้วก็เหลือบตาดูคนนั้นคนนี้รอบ ๆ เพื่อจะดูว่าคนเหล่านี้จะแสดงอาการครั่นคร้ามในความรู้ของนายเบ๋อซึ่งนายเบ๋อเองคิดว่าลึกซึ้งนั้นหรือไม่ ข้าพเจ้ากับคุณต่องต้องพยายามขบเก้าอี้ที่นั่งไว้แน่นเพื่อเป็นการผันมิให้หัวเราะนายเบ๋อ ซึ่งน่าจะหัวเราะจนงอหักล้องนั้นเกินควรไป แต่หมอแม่มไม่เอาใจใส่ในการรักษากิริยาปล่อยออกมาเสียงเอ็ก ๆ ฮ่า—เอ็ก ลั่นห้อง และนายเบ๋อก็ไม่เอาใจใส่อะไรหมด ยังคงทำหน้าเคร่งตึงถามคนนั้นคนนี้ว่า "ไง—เห็นยังไง" ตลอดเวลา โดยมั่นใจว่าปัญหาของตนดีเยี่ยม หมอแม่มร้องตอบทั้ง ๆ ยังกำลังหัวเราะงออยู่ว่า "เก่งจริงในทางประวัติศาสตร์ต้องให้ท้นเป็นน้ำเย็อร์วันแน่" "อ้าว! มะแล้—ถึงว่า—อย่าดูถูกซาหมัยเก่านา นี่เพียงแต่ตน ๆ ที่สำคัญ ๆ ก่านี่ยังมีอีกมาก วันอื่นจามาคุยด้วยอีก วันนี้ต้องกลับบ้านเสียที เย็นแล้ว" นายเบ๋อกล่าวพลางฉวยเสื้อหมวกขึ้นสวมใส่แล้วลาทุก ๆ คนออกจากร้านขายยาหมอแม่มไป

เวลานี้ราวย่ำค่ำ ข้าพเจ้ากับคุณต่องก็ลาหมอแม่มกลับตามนายเบ๋อไปด้วย ซึ่งหมอแม่มอิดออดไม่ใคร่จะยอมให้กลับ โดยจะให้รับประทานอาหารด้วยกันกับหมอแม่ม ข้าพเจ้าได้ชี้แจงว่าจะรีบไปธุระ วันอื่นจะมารับประทานอาหารด้วย วันนี้ขอตัวที่ หมอแม่มจึงยอมระหว่างเดินออกจากร้านขายยาหมอแม่มมาถนนใหญ่ ข้าพเจ้าชี้แจงเรื่องธุระของข้าพเจ้าให้คุณต่องฟังและขอให้ช่วยเขียนโดยเร็ว คุณต่องรับรอง และว่าถ้าได้หัวข้อเรื่องก็จะเขียนได้เร็วยิ่งขึ้น ขณะที่ยังลงเอยไม่ได้ว่า "เรื่อง

อะไร ๆ ก็ได้" นี้จะเขียนว่าอย่างไร ข้าพเจ้าขอให้คุณต่องช่วยคิดให้เสร็จ ตามแต่จะเห็นชอบ

พอเราเดินออกมาถึงถนนใหญ่ถึงที่ที่คอยรถรางก็ยืนคอยอยู่ และที่ตรงนั้นมีร้านเข้าเม่าทอดร้านหนึ่ง เจ้าของสองคนผัวเมียค่อนข้างมีอายุ ซึ่งขณะนี้กำลังช่วยกันเก็บร้านง่วนอยู่ และก็เจรจาสัพยอกกันไปพลางคล้ายผัวหนุ่มเมียสาวดังนี้

ผัว—"แม่อีแดง—แกนี่สวยมากนา หน้านวลยังกะจันทร์ข้าว แถวนี้ข้าไม่เห็นใครสู้แกด้าย—ผ่าชิ—เกิดไหน ขอให้พบแก ทุกชาติเถอะ"

เมีย—"อี! ข้าไม่เชื่อน้ำมนตร์แกหล็อก"

ตา—"อ้าว! หล่อนเดลายังงี้ ยอกไม่เชื่อข้าพูดจริง ๆ นา แกไม่ต้องสงสัยข้าหล็อก" แล้วทั้งสองคนตายายก็ช่วยกันเก็บร้านโดยไม่เกี่ยงงอนซึ่งกันและกัน ดูกอรปด้วยความรื่นเริงและสุขสำราญตลอดเวลา

ข้าพเจ้ารู้สึกขันและสังเกตว่า คุณต่องพยายามฟังการสนทนาของตายายคู่นี้อย่างทึ่ง พอรถรางมาเราก็ขึ้นรถรางพร้อมกัน เมื่ออยู่ในรถราง ข้าพเจ้าบอกกับคุณต่องว่า เรื่องยายกับตาคู่นั้นท่าจะสนุกดีขอให้เรียบเรียงเป็นเรื่องขึ้นคงจะใช้ได้ คุณต่องพะยักหน้าโดยเร็ว เห็นได้ว่า คุณต่องตั้งใจอยู่แล้ว พอจะลงจากรถรางแยกทางกัน ข้าพเจ้าหันมาเตือน คุณต่องให้ริบเขียน และตบแต่งให้เพราะดีขึ้น ซึ่งคุณต่องพะยักหน้ารับอีกแสดงว่าตรงกับความคิดคุณต่องแล้ว

ในตอนบ่ายวันรุ่งขึ้น เมื่อกลับจากที่ทำการ คนใช้ได้นำหนังสือผนึกซองมาให้ข้าพเจ้าซองหนึ่ง พอเห็นจ่าหน้าก็ทราบว่ามาจากคุณต่อง ข้าพเจ้าดีใจเพราะเชื่อแน่ว่าคงเป็นเรื่องที่คุณต่องรับจะเขียน พอฉีกออกอ่าน ข้าพเจ้ารู้สึกฉุนแทบจะโยนทิ้ง โดยคุณต่องไพล่ไปเขียนเป็นคำกลอน และวางรูปเรื่องดังนี้—

ละครร้ององก์เดียวจบ

เรื่องยายกับตา

ฉาก—ร้านขายเข้าเม่าทอด มีเตาและกะทะทอดเข้าเม่าและของเบ็ดเตล็ด เช่น ขนมดินสอพอง ธูปเทียน ฯลฯ ขาย ตัวละครมีเจ้าของร้านสองคนผัวเมีย อายุเลยกลางคน กำลังโต้ตอบกันระหว่างเก็บร้าน

ตา— “แม่เอ๋ยแม่อิแดง พักตร์ผ่องเพียง กันเก็บร้านวุ่นไป โดยไม่กินแหนง
จะแข่งแสงบุหลัน เลอลักษณ์ลาญู แคลงใจเอย
สวาทมหัศจรรย์ ดังรังสรรค์ด้วย (ยีดฉาก)
เทพศิลปา จะพิศไหนงามนั่นเย็น พอข้าพเจ้าอ่านจบ รู้สึกพิน คุณต่อง
ขวัญเนตร ยุพเรศผู้ยอดสิเนหา ก็พิน โดยตั้งใจจะให้เขียนเย็นเรื่องทำนอง
พี่จงจิตต์ฝากชีวิตกับกานดา ไม่ ชวนหัว แต่ไพล่ไปเขียนเย็นกลอน และขัน
เสื่อมซาสร่างรักแม้สักวัน ถึงม้วย ก็ขัน เมื่อนึกว่า คุณต่องนี้ดูออกจะมีท่าทาง
ดินม้วยฟ้าม้วยอากาศ ไม่ม้วยสวาท เอนไปในวิถีที่จะเย็นเซียนเสียให้ได้ กล่าว
นิราศเจ้าจอมขวัญ จะเกิดไหนขอ คือ มักจะทำอะไรที่ใคร ๆ เขาไม่ค่อยทำ เช่น
ให้พบประสพกัน จนสิ้นกัลป์เข้าสู่ เรื่องนี้น่าจะเขียนเย็นเรื่องชวนหัว แต่ไป
พระนิพพาน” แต่งเย็นกลอน และทำเย็นละครร้องมิฉาก
ยาย— “แม่อิแดงเยาวยอดสงสาร ได้สดับ แฉกอะไรไม่เข้าเรื่อง คล้ายกับว่าจะทำอะไร
รับรสพจมาน ซาบซ่านดวงฤดี แล้วแต่อารมณ์จะพาไป ทั้งนี้คงไปยึดเอา
แสนปรีดา พลางยิ้มละไมอยู่ในที คำพูดของข้าพเจ้าที่เรียกเจ้าเข้าเม่าผัวเมียว่า
แล้วเสาวนีตอของค์เชษฐา ที่ว่านี้ ยายตา เพื่อขัน ๆ นั้นเองมาเย็นนามเรื่อง
จะจริงหรือไรนา ข้าน้อยยังไม่เชื่อ ละครร้องเรื่องนี้ของคุณต่อง และที่แต่งเย็น
น้ำมนตร์ดี” กลอนก็คงยึดคำพูดของข้าพเจ้าที่สั่งว่าให้แต่ง
ตา— “หล่อนเอ๋ยหล่อนเด อย่าอักอ่วน ให้เพราะ ๆ ซึ่งข้าพเจ้าหมายความว่าให้สนุก
หวนเหไม่เชื่อพี่ รักเจ้าจริง ๆ ยิ่ง ขบขัน แต่คุณต่องเย็นคนนิยมโคลงฉันท์
ชีวี ขวัญพ้ายาหยีอย่ากริ่งใจ” กาพย์กลอนว่าเพราะ จึงเลยแต่งเรื่องนี้เย็น
ทั้งเอยทั้งสอง กลอนตามอารมณ์ของคุณต่อง ข้าพเจ้าคิด
ต่างปรองดองปรีดีจะมีไหน ช่วย จะส่งกลับไปให้ทำใหม่ให้เข็ดก็เห็นว่า เวลา

หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร

จวนแจเต็มที ะทำอะไรอีกก็ออกจะไม่ทัน กาล จึงบันทึกเรื่องนี้ตามความรู้สึกของข้าพเจ้า และกิจการที่ได้ดำเนิรไปในเรื่องที่จะเขียนเรื่องอะไร ๆ ก็ได้นี้ ดังปรากฏแต่ต้นมาแล้วนั้นขึ้นเสนอท่านบรรณาธิการ ขอเวนคืนการเขียนเรื่องอะไร ๆ ก็ได้ โดยเขียนไม่ถูกเมื่อท่านบรรณาธิการ เห็นรายงาน ของข้าพเจ้า ก็ตอบ ด้วย อาการ ยิ้มย่อง และเสียงขึ้น นาสิก ของท่านว่า “นี่แหละ คือ เรื่องอะไร ๆ ก็ได้ หละ” ข้าพเจ้ารู้สึกประหลาดใจที่ท่านบรรณาธิการมาทึกทักเอารายงานของข้าพเจ้าเป็นเรื่องอะไร ๆ ก็ได้ไป และรู้สึกขอบพระทัยพระเจ้าที่ทรงบันดาลให้ ท่านบรรณาธิการ เห็นเป็นเช่นนั้น

◎ สมัยมนุษย์ถือพุท ธเงินบาท น่าอนาถ นักหนา มากหน้าหนอ
มาแต่ตัว ไปแต่ตัว มัวเข็ขกรอ รวยเหลือพอ ยังมิหัน เกื้อกันเอย ฯ

พระศรี นิพนธ์

ผลของการปลอบโยน

อัตถากร เขียน

การปลอบโยนคืออะไร เราทราบกันอยู่ดีแล้ว ตั้งแต่แรกเกิดและรู้ความ เราได้รับการปลอบโยนจากพี่เลี้ยง, แม่นม หรือมารดาของเราเอง ในขณะที่เราร้องไห้เสียใจ เพราะไม่สมประสงค์ในสิ่งหนึ่ง เมื่อได้ยินเสียงหวานฉ่ำกรอกลงในหูเพียงคำหรือสองคำ เราก็ยิ้มออกมาได้อย่างประสาเด็ก ๆ ดูเถิดเด็ก ๆ ยังรู้จักค่าของการปลอบโยน! เราได้ยินคำเล้าโลมเอาใจเช่นนี้จากมารดาบิดาของเรานานหลายปีกว่าเราจะพ้นจากอกท่านไป ในระหว่างนี้ท่านจะปลอบเราว่า ไปโรงเรียนเถิดลูก คนดีของแม่ _ ตั้งใจเรียนเพื่อความดีของเจ้าเอง ในเวลาข้างหน้า อย่าขี้เกียจซี้หนู _ คนขี้เกียจย่อมไม่เจริญในชีวิต ถ้าสอบได้ปีนี้แม่จะให้รางวัล ฯลฯ คำไพเราะของบิดามารดาเราเหล่านี้ยังจับใจเราอยู่เสมอ และขณะนั้น เราย่อมยินดีปฏิบัติตามท่านด้วยเต็มใจ และผลของมันก็ปรากฏดีแก่เราอยู่ณบัดนี้.

เมื่อถึงคราวเราจำต้องต่อสู้กับโลก _ คือออกจากอกผู้ปกครอง หรือเรามีอายุพอสมควรออกจากสถานศึกษาเพื่อประกอบการอาชีพ เราขาดท่านทั้งสองไปในอันจะมาประเล้าประโลมเอาใจเรา แต่เราได้ผู้ปลอบโยนใหม่อีกขณะใดที่เรามีความท้อถอยในการงาน ถ้าขาดผู้คอยคะยั้นคะยอให้เรามีมานะแล้ว เราอาจละทิ้งงานนั้นเสีย โดยไม่คำนึงถึงเหตุผล และในที่สุดก็จะประสพแต่ผลร้าย อันรออยู่ปลายทาง แต่ถ้าในขณะนั้นมีคนที่เรารัก, เรานับถือมาพูดอะไรสองสามคำให้มีมานะแล้ว เราจะรู้สึกว่ากำลังไม่รู้ว่ามันมาจากไหนอีกตั้งยี่สิบสามสิบเท่า และเราจะประกอบการงานชิ้นนั้นสำเร็จไปโดยรวดเร็ว หรือได้ผลดีนโปเลียนก่อนที่จะได้เป็นมหาราชแห่งฝรั่งเศส ได้วิงวอนขอให้โยเซฟีนเขียนจดหมายยาว ๆ เพื่อปลอบโยนใจในขณะทำการรบอยู่ในสนาม

ยุทธ แต่โยเซพีนยอดหญิงหาได้ปฏิบัติตาม ไม่ นโปเลียนหัวเสีย จวนเจียนจะเลิกหวัง ชะนะในการรบครั้งนั้น และท้อถอยจนสั่ง การงานอย่างที่ไม่เคยสั่งทำ ให้ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาแปลกใจไปตามกัน ดูเถิด, ผลของการไม่ได้รับคำประเล้าประโลมจากหญิงที่เขารักเพียงจะขาดใจ!

การปลอบและการพูดเอาใจเช่นนี้เย็นของจำเย็นไม่แต่สำหรับเด็ก ผู้อยู่ในบังคับบัญชา, ผู้ที่ทำการไม่สมหวัง, ผู้ที่อยู่ในห้วงแห่งความรัก เท่านั้น แต่คำปลอบโยนจำเย็นสำหรับกิจการทุกสิ่งทุกอย่าง เราใช้คนๆ หนึ่งให้ทำการสำคัญให้เรา เพราะเราจำเย็นที่จะทำเองไม่ได้ ถ้าเราสั่งให้เขาทำพร้อมกับคำปลอบว่า "ฉันไว้ใจเธอว่าจะพยายามทำให้ดีที่สุด เพราะเห็นแก่ฉัน" เท่านี้คนรับใช้เราเขาจะปลื้มที่สุด และรับทำให้ด้วยใจยินดีและเยิกยาน.

ธรรมดามนุษย์เมื่อได้พยายามอย่างที่สุดแล้วไม่ได้ผลดีตอบแทนคุ้มค่า ก็มักจะลดความพยายามลง แต่ถึงกะนั้นหากมีผู้คอยเอาใจเขา เขาก็มีหวังว่าจะใช้ความพยายามต่อไป อีก ผู้ทำงานในสถานที่ราชการ หรือส่วนบุคคล เมื่อนายพูดกับเขาเพียงว่า "ฉันจะเลื่อนเธอในโอกาสแรก" เท่านี้ ผู้นั้นก็จะเป็นผู้เข้มแข็งในการงานยิ่งขึ้นอย่างน่าพิศวง ครูของเราพูดกับเราเพียงว่า "ฉันหวังว่าเธอคงสอบไล่ได้ ถ้าเธอพยายามยิ่งกว่านี้สักเล็กน้อย" เท่านี้ เราก็จะขยันที่สุด หากเรามีวิชชาอ่อนอยู่.

คำปลอบโยนของภริยาหรือของสตรีที่ตนรัก มีค่าเลิศกว่าคำปลอบโยนในสมัยใด ผู้ชายอาจตายเพราะหญิงที่ตนรัก ใช้คำปลอบอย่างหวานเพียงสองสามคำเท่านั้น — ดูนโปเลียน เถิด พระองค์รบชะนะเกือบทั่วยุโรป พระองค์เอาชะนะโยเซพีนของพระองค์ได้หรือ? ในคราวครอบครัวอยู่ในที่ขัดขัน ถ้าภริยาพูดแต่เพียงว่า "อย่าเพ่อตกใจ น้องจะเอาใจช่วยการงานคุณพี่ทุกอย่าง และการงานของคุณพี่จะสำเร็จ" ได้ยินเท่านั้น ใจของสามิมาอีกเย็นกองสองกอง.

ความรัก ให้ทั้งคุณและโทษ สำหรับผู้ยังไม่มีครอบครัว มันจะทำให้เขากลุ้มใจตาย หากเขาไม่มีอะไรเย็นเครื่องยึดว่าเขาจะสำเร็จ

ในความรักนั้น มันจะทำให้เขาหมดมานะ เมื่อหญิงคนรักไม่ให้คำปลอยโยนเขา _ งานการของเขาไม่อาจสำเร็จได้ และชีวิตของเขาทั้งอัน, อันควรเจริญ ก็อาจ ถูกตัด เย็น ต้นตาล ยอดด้วน ความรักมีอานุภาพยิ่งกว่าเงินตั้งล้าน ๆ _ หากฝ่ายชายได้รับรักจากหญิง, ได้รับคำมั่นสัญญา และเครื่องยึดที่แน่นอนว่าเขาจะสำเร็จประสงค์ในความรัก _ ได้รับคำปลอยโยนจากหล่อน.

เมื่อเรารู้ค่าของคำปลอยโยนแล้วเช่นนี้ เราจะไม่ใช้คำปลอยโยนให้เกิดประโยชน์แก่ตัวเรา และแก่ผู้อื่นหรือ ?

◎ นิสสัยมนุษย์ สุดแต่ใช้ สิ่งไหนบ่อย
โคคะอิน ผีนสุรา กัญชาใช้ ก็เลยพลอย ติดนั่น ผันไม่ไหว
จนเล่นไพ่ ไถลเที่ยว เย็นเกลียวเอย ฯ

พระศรี นิพนธ์

เนย

อยุธ เอกจันทร์

เย็นวันหนึ่งฝนตกหนัก มืดฟ้ามัวฝนมาตั้ง ๓ วันแล้วเพิ่งมาตกวันนั้นเอง ฟ้าร้องคราง กะหึ่ม ทำให้ปราสาทราชมนเทียรสั่นสะเทือนไปหมด ฟ้าแลบอยู่แปลบปลาบ พระมเหสีถึงกับเอาพระหัตถ์ปิดพระเนตร

พระราชารับสั่งว่า : "เป็นอะไร น้องรัก ?"

"ฟ้าแลบเข้าตาเพค่ะ หม่อมฉันกลัวเหลือเกิน"

"กลัวฟ้าแลบน่ะหรือ ?"

"ทั้งฟ้าแลบและฟ้าร้องนั่นแหละเพค่ะ ฟังซิ มันร้องครืนครานน่ากลัวหยอกเมื่อไร"

"ถ้าเช่นนั้นเย็นวันนี้อยู่ในห้องดีกว่า"

ฝนเทลงมาราวกับน้ำไหลออกจากกะบอก พระอุทยานน้ำท่วมนองไปหมด พื้นปราสาทก็ราวกับทะเล ใครจะออกจากห้องหนึ่งไปอีกห้องหนึ่งโดยไม่เปียกเย็นไม่มี ดูเหมือนว่าจะตกเสียไม่ให้ลืมหูลืมตา ไม่มีเวลาหยุด

พระราชาทรงหาวแล้วจึงตรัสว่า : "ขืนยังงี้บ่อย ๆ ก็โง่แย่ ไม่มีอะไรจะทำ จะเต้นรำก็ไม่ได้ เออ, น้องรัก เราจะเล่าอะไรกันดี ?"

พระมเหสีเลื่อนพระหัตถ์จากพระเนตร "ควรทรงคุยให้หม่อมฉันฟัง"

"โอ้ โฮ, จะสนุกหรือ ?"

"สนุกซิเพคะ"

"สนุกแต่เธอน่ะซิ แล้วพวกข้าหลวงล่ะ"

"พวกนั้นก็เหมือนกันเพค่ะ ชอบฟังใต้ฝ่าพระบาททรงคุยนัก"

พระราชาทรงพระสรวล

"น้องรัก พี่ไม่ใช่คนคุยเก่งจนคนทั้งหลายชอบฟังดอกนะ พี่เล่านิทานก็ไม่เย็น สู้เธอก็ไม่ได้ เธอเล่าเก่ง"

"ไม่มีอะไรจะเล่านี่เพคะ"

"ข้าหลวงของเธอจะเล่าให้เราฟัง ได้บ้างกะมัง ใครเล่าได้บ้าง ?"

พระมเหสีมองดูหน้าพวกข้าหลวง แล้วทูลว่า : "มีบางคนพอจะเล่าให้ฟังพอแก้กลุ้มได้ แต่หม่อมฉันไม่ทราบว่าจะถูกพระทัย หรือไม่"

"ทำไมจะไม่ชอบ มันจะเล่าเรื่องอะไร ?"

พระมเหสีทรงพระสรวล "ผู้หญิงสาว ๆ

ะเล่านิยายเรื่องอะไร ก็มีอยู่เรื่องเดียว พระราชารับสั่งว่า: "เล่านิทานให้ฟังเท่านั้น" สักเรื่องเถอะ หม่องลาต"

พระราชาเลิกพระโขนง "นิยายรักรึ?" หม่องลาตตริกตรอง: "ะให้ข้าพระองค์เล่าเรื่องชะนิดไรถวาย พระเจ้าข้า"

"เสด็จพี่คงชอบทำ นิยายรัก มาก กว่าฟัง นิยายรัก"

"อะไร ๆ ก็ได้ ให้พวกเราได้หัวเราะก็แล้วกัน วันนี้ฝนตก พวกเราเหงาใจเหลือเกิน"

พระราชากะซิบว่า: "น้องรัก, ตัวเธอเองมีนิยายรักตั้ง ๕๐ กว่าเรื่อง ที่ในหัวใจน้อย ๆ ของเธอเย็น ห้องสมุดของ นิยายรัก ที่เดียว พี่เห็นทะลุเข้าไปได้ เมื่อพี่มองซึ่งเข้าไปในลูกนัยน์ตาของเธอ ล้วนเย็นนิยายวิเศษทั้งนั้น"

หม่องลาตยังตริกตรองต่อไป หรี่ตาเล็กน้อยคล้ายกับว่า แก กำลังนึก พลิก สมุด นิยาย และให้เส้นประสาททั้งหมด มารวม ช่วยกัน ค้นหาเรื่องที่จะเล่า นางข้าหลวงกะเถิบเข้าล้อมแกรอบด้าน ต่างคนพอใจที่จะฟังนิทานของแก เพราะแกเย็นคนมีชื่อเสียงในทางนี้

พระนางพระพักตร์แดงเรื่อ: "ดูเหมือนหม่อมฉันได้ทูลไว้แล้วไม่ใช่หรือว่า ไม่มีใครคุยเก่งเท่าพระองค์"

"ข้าพระองค์เคย เล่าเรื่อง เนย ถวายแล้วหรือยังพระเจ้าข้า?"

"จำไม่ได้"

พระราชาทรงพระสรวล: "แต่ไม่ทำให้พวกข้าหลวงมันนึกสนุกกับเราด้วย เราหานักเล่านิทานมาสักคนหนึ่งจะดีกว่า ให้ใครไปตามหม่องลาต มาเถอะ"

"เอาละ, ข้าพระองค์จะเล่าเรื่องนี้ถวาย"

"ตามใจแก ตั้งต้นได้"

พระนางจึงให้นางข้าหลวงไปตาม หม่องลาต คนนี้อายุอยู่ในเกณฑ์ชราภาพ เนื้อหนังเหี่ยวแห้ง หน้าย่น นัยน์ตาดำ แต่งตัวแม้ะมอมแมมสักหน่อยแต่ก็ดูเริ่ยบ สักครู่แกก็เข้ามาเฝ้าฉะเพาะพระพักตร์พระราชาและพระมเหสี

เสียงพายุค่อยเบาลง พ่ารำคางเบา ๆ เช่นเดียวกัน ฝนก็ซาเม็ดลงมาก เริ่มมีสายลมอ่อน ๆ พัดผ่านทวารเข้ามา นักเล่านิทานเริ่มเล่าด้วยเสียงชัดเจนแจ่มใส มีดังและเบาตามเนื้อเรื่อง แกไม่ได้นั่งเล่าอยู่เฉย ๆ ขณะเล่าก็แสดงบทบาทเย็นตัวละคร ของแก ไปด้วย ทำเสียงน้อยเสียงใหญ่ พูดช้า ๆ ชัดถ้อยคำ

และยกมือส่ายศีรษะประกอบเรื่อง ถึงบางตอนก็ติหน้าติตาต่าง ๆ แกทำให้เห็นจริงเห็นจังได้ทีเดียว เวลาเดินเนื้อเรื่องลดเสียงลง เล็กน้อย แต่ก็คงชัดเนื้อเสียงอย่างเดิม ทั้งท้องพระโรงได้ยินเสียงของแกได้ทั่วกัน

"ในป่าแห่งหนึ่ง มีหมู่บ้านอยู่ตำบลหนึ่ง เวลานั้นการติดต่อไปมาหากันได้ลำบาก เพราะฉะนั้น ชาวบ้านในตำบลนั้นจึงยังโง่เขลาอยู่มาก ท่านจะบอกอะไรแก่พวกนั้น แม้จะไม่ใช่ความจริงเขาก็เชื่อถือ ในหมู่บ้านนั้นมีชายอยู่ ๒ คน เป็นคู่แข่งขันกัน คนหนึ่งต้องการจะบำเพ็ญตนเป็นคนเฉลียวฉลาดที่สุด แต่อีกคนหนึ่งคอยขัดเข้าไว้ จึงได้ โกรธนักโกรธหนา ตามปกติ ชาวบ้าน ผู้เฒ่าผู้แก่ ชอบ มา ชุมนุมปรึกษาหารือ กันใต้ต้นไม้ ใหญ่ใน เวลาเย็น ๆ ทุกคราวเข้าสองคนต้องมารวมอยู่ด้วย แล้วคอยพูดขัดกัน กะทบกะแทกกันเนื่อง ๆ ต่างคนต่างไม่ยอมว่าตนเป็นฝ่ายผิด หรือไม่ยอมให้คนอื่นมีความรู้มากกว่าตน หรือไม่ยอมให้คนอื่นมั่งมีกว่าตน หรือไม่ยอมให้พวกชาวบ้านนิยมชมชอบคนอื่นมากกว่าตน เจ้าคู่นี้ชื่อ หม่องลอน คนหนึ่ง และหม่องบาลู คนหนึ่ง

"วันหนึ่งมาประชุมกันใต้ต้นไม้ใหญ่อย่างเช่นเคย พูดกันถึงเรื่อง "อีกเร็วหรือนานกว่าฝนจะตก" หม่องลอน ว่าจะตกในเร็ว ๆ นี้ หม่องบาลูว่าอีกนาน หม่องลอนอ้างเหตุว่า ใน วัน ข้างขึ้น ลมได้ พัดมา จาก ทิศใต้แล้วและหม่องบาลูอ้างว่า อีกนานนักต้นสีเสียดจะผลิใบ ดังนี้จึงเกิดเถียงกันขึ้น แต่มีคนอีกคนหนึ่งชวนพูดถึงเรื่องวัวควายเป็นโรคต่าง ๆ เสีย หม่องลอน และหม่องบาลูจึงเลิกเรื่องนั้น หันมาแสดงความเห็นในเรื่องนี้ แต่ความเห็นนั้น ๆ ก็คงแย้งกันเช่นเคย ไม่ว่าพูดถึงเรื่องอะไรเป็นต้องได้เถียงกันทุกที ในที่สุดชักเลือดขึ้นหน้าด้วยกันทั้งสองข้าง หม่องลอนเริ่มว่า : "แกคิดว่าตัวแกรอบรู้อะไรไปเสียทุกอย่าง แต่แท้ที่จริงแกก็โง่อย่างธรรมดานี่เอง หม่องบาลู ใคร ๆ เขารู้ทั้งนั้น'

"หม่องบาลูชักเดือดที่ถูก สบประมาทต่อหน้าอารคำนัล จึงว่า : "อย่างข้านี่หรือโง่ ? ชะ ๆ ข้ารู้อะไรต่ออะไรที่ แกไม่รู้อีก มากนัก หม่องลอน ของแปลก ๆ เป็นกองเป็นเกวียนข้ารู้ทั้งนั้น รู้มากกว่าแกและดีกว่าแกด้วย'

"หม่องลอนหัวเราะพลางพูดว่า : 'อย่างไรก็ดี, ข้ายังไม่เคยได้ยินแกแสดงสิ่งที่ข้าไม่รู้ออกจากปากแกสักที ยิ่งเวลานี้โลกเรากำลังมีของแปลกเกิดใหม่ดายดื่น แกจะยิ่ง

ไม่รู้จักเลยทีเดียว ข้าจะบอกให้แกรู้จักของเล็กน้อยสักอย่างหนึ่ง—โอ, ของง่ายๆเท่านั้น หน้าอย่างแกจะไม่รู้จักมันเลย'

"หม่องยาลูว่า: 'บอกมาซิ ของอะไรที่แกว่ามันยากเย็นนักก็ได้'

"หม่องลอนว่า: 'กันว่าของเข็ดเตล็ดง่าย ๆ ถึงอย่างไรแกก็ไม่รู้จัก ที่แกรู้มีอยู่ ๒—๓ อย่างเท่านั้น'

"หม่องยาลูตอบว่า: 'ข้ารู้จักทุกอย่างที่แกรู้จัก และยังอย่างอื่น ๆ อีกมากมาย ก็อ้ายแกมันคนคุยโม้เท่านั้นเองนี่นา อ้ายของแสนประหลาดของแกนี่แหละข้าก็ต้องรู้ บอกมาซิ ของอะไร?'

"หม่องลอนพูดช้า ๆ อย่าง วางภูมิ ว่า: 'ถ้าแกฉลาด ก็ จง บอก พวก เรา สักหน่อย ว่า 'เนย' (Tawbat) คืออะไร? 'เนย' ได้ยินละนะ คืออะไร? ว่ามาซิ'

"ได้บอก แล้วว่า ชาวบ้าน แถบนี้ ล้วน แต่โง่เง่าเต่าตุ่นทั้งนั้น ตั้งแต่เกิดมายังไม่เคยได้พบได้เห็นเนย ริดนมวัวก็ไม่เป็น แน่นอนละ จึงไม่เคยทำเนยกิน อันที่จริงที่หม่องลอนอ้างเอาคำนี้ขึ้นขู่ ตัวหม่องลอนเองก็หารู้จักไม่ และไม่รู้ว่าคำว่า เนยนี้ หมายถึง อะไร ด้วยซ้ำ เคยได้ยินคนต่างถิ่นคนหนึ่งพูดจึงเก็บมาหักลำหม่องยาลู เมื่ออ้างเอาคำนี้ออกมาได้แล้ว จึงวางท่าอย่างผึ่งผาย ชายตามองดูหน้าชาวบ้านที่นั่งอยู่สลอน.

"เขาแกล้งย้ำขึ้นอีกว่า "เนย' ถ้าแกฉลาดจริงก็ต้องรู้ว่าอะไร บอกมาซิ'

"หม่องยาลูหน้าเสีย เมื่อตะกี้เขาอยากรู้จักคำนี้นัก แต่พอรู้เข้ามันกลับกวนใจเขาเสียอีก เขาไม่เคยได้ยินคำชะนิดนี้มาแต่ก่อนเลย ฉะนั้นจึงต้องแสดงอาการโง่ออกมาต่อหน้าชาวบ้านแถบนั้น

"ภายหลังเขา พยายาม ทำใจให้ กล้าขึ้น แล้วตอบว่า 'ข้าไม่เชื่อเลยว่าจะมีอ้ายคำพรรค์นี้ 'เนย' สำเนียงโง่ ๆ อย่างไรชอบกล ใครบ้างเคยได้ยินชื่อพรรค์นี้?'

"หม่องลอนยิ้มอย่างภาคภูมิแล้วว่า: 'ข้าซิเคยได้ยิน แต่อย่างแกไม่เคยได้ยินมานั่นแน่ละ ถึงท่านอาท่านลุงทั้งหลายที่อยู่นี่ก็ไม่เคยได้ยิน เพราะอะไร? ก็เพราะไม่มีปัญญาความฉลาดทัดเทียมข้า และยิ่งตัวแกเองไม่ได้ คันคว้า หา ข่าว ต่าง ๆ มาคิด มาตรองเหมือนข้าด้วยแล้ว แกกับข้าจึงมีภาษาต่างกันมากนัก'

"หม่องลอนรู้สึกปลาบปลื้มอย่างยิ่งที่ตนกำความมีชัยไว้ได้

"หม่องขาลูยังแข็งข้ออยู่อีกว่า: 'อย่างไร ๆ ข้าก็ยังไม่เชื่อว่าจะมีอ้ายคำอุยาทว์พรรค์นั้น แต่ถ้ามีจริง ๆ แปลความออกมา แล้วเราจะได้เชื่อถือว่าแกไม่ได้โกหกเรา'

"หม่องลอนว่า: 'อย่าจะบอกให้แกทำไม'

"หม่องขาลูว่า: 'เพราะตัวแกเองก็ไม่รู้อย่างนั้นสิ'

"'โอ, ตัวข้าน่ะรู้ดีทีเดียว ข้ารู้อะไรจำเป็นจะต้องบอกแกด้วยรึ? คนฉลาดน่ะเขาย่อมมีดีบังความรู้ของเขาไว้เสมอ ถ้าแกอยากมีความรู้อย่างข้าก็จงขยันหมั่นเพียรเรียนต่อไปใหม่เถอะ จะได้ฉลาดอย่างข้าบ้าง ข้าจะบอกให้แกก็ได้ แต่มันไม่มีประโยชน์อะไรและจะแสดงว่าข้าโง่กว่าแกด้วย'

"เขาวางท่าพูดจาในฐานผู้ที่มีความรู้สูงกว่า ทำให้ชาวบ้านพากันศรัทธาแก่กล้าขึ้น

"เมื่อขากลับบ้านคืนวันนั้น หม่องขาลูตั้งใจว่าเขาจะต้องออกเที่ยวหาเจ้า 'เนย' คำนั้น แล้วจึงจะกลับมาแก้ปัญหากับหม่องลอนใหม่.

"ดังนั้นพอรุ่งเช้าเขาก็อำลาภรรยาที่รักออกเดินทางเข้ามาเมืองหลวง ในวันเดียวกันนั้นหม่องลอนก็ออกจากบ้านไปเหมือนกัน ตัวเขาเองก็อยากจะลืมหาว่าเนยแปลว่าอะไร เพราะรู้ตัวดีอยู่ว่าถ้าขืนยืนกรานปฏิเสธไม่ขยายคำแปลออกมาเช่นนั้น พวกชาวบ้านก็จะรู้ไส้ และก็จะคัดเขาออกจากตำแหน่งอันโอ่โถงด้วยเกียรติยศ ดังนั้นจึงอำลาภรรยาออกเดินทางไปเหมือนกัน ต่างคนต่างไม่พบกัน.

"หม่องขาลูมาถึงเมืองหลวงก่อน เมื่อถึงประตูเมืองเย็นเวลารุ่งเช้า จึงเดินปนเปกับฝูงคนไปตามถนน รู้สึกตื่นเต้นด้วยแปลกถิ่น และเห็นผู้คนโดยมากเขาทำงานกันสับสน

"รำพึงกับตัวเองตลอดทางว่า: 'ประเดี๋ยวเราคงจะรู้ดอกว่า 'เนย' แปลว่าอะไร รีบเดินเข้าดีกว่า' รู้สึกลังเลใจด้วยฉุกคิดขึ้นมาว่า: 'เอ, เราเองก็ไม่กล้าจะไปถามใคร กลัวเขาหัวเราะเยาะเอา หรือมิฉะนั้นมันก็จะแกล้งบอกเราทุ่ย ๆ ไม่เอาละ อย่าถามเลย คอยตะแคงหูฟังเอาดีกว่า คงจะมีใครพูดคำนี้บ้าง แล้วเราก็สังเกตรู้เอาเอง'

"เดินเปื่อย ๆ ไปได้สักหน่อยก็เห็นผู้คนมากมาย นั่งกินเลี้ยงอยู่ในปะรำ เจ้าภาพเป็นพ่อค้ามั่งคั่ง กำลังมีการเลี้ยงเพื่อนฝูงและผู้คนที่สัญจรผ่านไปมา เพื่อฉลองในการที่บุตรชายของแกตัดกิเลสเข้าถือเพศสมณะ และในที่นั้นได้นิมนต์พระและแม่ชีมาฉันจังหันด้วย สถาน

ที่ก็ตบแต่งด้วยกระดาษสีและผ้างดงามนัก.

"หม่องขาลูหยุดมองอยู่ครู่หนึ่ง พ่อค้าเช้าภาพก็ออกมาต้อนรับ เป็นธรรมเนียมอยู่ว่าผู้เลี้ยงจะต้องเชิญผู้ผ่านไปมากินเลี้ยงด้วยเสมอ

"แกแสดงน้ำใจดีร้องเชิญว่า 'เชิญ, เชิญข้างใน รับประทานอาหารด้วยกัน เข้ามาข้างในก่อนซิ'

"หม่องขาลูจึงเข้าไปนั่งในปะรำ

"เช้าภาพตะโกนบอกคนใช้ให้นำเอาอาหารมาเลี้ยง แล้วแกก็ไปต้อนรับแขกอื่น ๆ ต่อไป

"หม่องขาลูกินพลางชมสิ่งต่าง ๆ พลางด้วยไม่เคยเห็นสถานที่หรูหราเช่นนี้ ส่วนเรื่อง 'เนย' นั้นเดียวนี้ก็ยังไม่รู้ว่าเป็นอะไรแน่ แล้วจะเอาอะไรไปคุยเมื่อกลับไปบ้าน เขายังพยายามที่จะค้นคว้าต่อไป เงี่ยหูคอยฟังเขาพูดกันก็แล้ว แต่ก็ยังคว้าน้ำเหลวอยู่

"เมื่ออาหารที่หม่องขาลูกินจวนหมด เช้าภาพก็เดินวนมาอีก แกคอยเดินตรวจดูว่าแขกของแกจะมีอาหารเพียงพอหรือไม่

"เมื่อแกมาถึงหม่องขาลู แกหยุดยืนอยู่ครู่หนึ่งแล้วพูดว่า: 'อร่อยดีไหม? ท่านได้รับของตามความประสงค์ทุกอย่างแล้วรึ? โอ๊ะ, ดูเหมือนท่านยังมิได้กิน 'เนย' กับเข้า. เฮ้ย, เอา 'เนย' มาให้ท่านคนนี้เร็ว.'

"หม่องขาลูมีความยินดีถึงกับย่นอยู่ในใจว่า 'สำเร็จละวะคราวนี้ แกบอกให้เอา 'เนย' มาให้ อ้ายคำนี้สำคัญนัก เราจะคอยดูว่าเอาอะไรมาให้จะได้จดจำไว้.'

"พวกคนใช้ไม่ได้ยินนายสั่ง จึงไม่มีใครเอา 'เนย' มาให้ แต่คนใช้เจ้ากรรมคนหนึ่งถือขานใส่มะนาวอยู่ เหลือบเห็นหม่องขาลูเหลียวหน้าเหลียวหลัง เข็นทีว่าต้องการอะไรสักอย่างหนึ่ง จึงเดินตรงมาหาแล้วส่งมะนาวให้ลูกหนึ่ง หม่องขาลูรับมาพิจารณา เขาไม่รู้จักมันอีกน่ะแหละ ไม่เคยพบเคยเห็นมะนาวเช่นเดียวกับไม่รู้จัก 'เนย' นั่นเอง จึงทึกทักเอาว่าเป็น 'เนย' เพราะเช้าภาพตะโกนโหวก ๆ ให้เอา 'เนย' มาให้ และของที่ได้รับก็คือ อ้ายนี่ แล้วมันจะเป็นอย่างอื่นไปได้อย่างไร.

"เขาย่นพิมพันว่า: 'ที่นี้รู้แล้วละวะ 'เนย' คือลูกกลม ๆ เขียว ๆ เล็ก ๆ—ขมมาก จะลืมเสียไม่ได้เป็นอันขาด'

"ในระหว่างนี้เอง หม่องลอนก็ถึงเมืองหลวง เที่ยวเร่ร่อนค้นคว้าหา 'เนย' แต่ไม่

กล้าออกปากถามใคร ด้วยกลัวเขาหัวเราะ
เยาะให้ เช่นเดียวกับหม่องขาลู ได้แต่คอย
ฟังว่าใครจะพูดบ้างเท่านั้น เขาเที่ยว_เที่ยว
ไปตามถนนหลายสายได้ พบของแปลก ๆ ได้
ยินคำแปลก ๆ แต่ 'เนย' คำเดียวเท่านั้น
ไม่ได้ยิน ในที่สุด ขณะที่เขาเดินเรียบอยู่
ข้างถนน เห็นหญิงคนหนึ่งทูนกะจาดเดินไป
ข้างหน้า ร้องตะโกน 'เนยจ้า! เนยแม่เอ๊ย'

"หม่องลอน ถึงกับเอานิ้วทะลวงเข้าไปในหู เพื่อจะให้ได้ยินชัดอีกสักหน่อย แล้วบ่นอุบอิบว่า: 'นั่นแน่ ยายนั่นกำลังบอกข่าวดีให้แล้ว เราต้องตามไปหาเรื่องพูดด้วย คงจะได้รู้จัก 'เนย' เป็นแน่'

"คิดแล้วรีบก้าวตามไป แม่หญิงคนนั้นเดินเสียเร็วจี๋ ปากก็ตะโกนร้องขายไม่ขาดเสียง ก่อนที่เขาจะตามทัน แกได้เลี้ยวเข้าไปในรั้วแห่งหนึ่ง พอหม่องลอนตามไปถึงประตูก็ไม่พบร่องรอยแกเสียแล้ว แท้จริงทางที่ตัดไปในรั้วนั้นทะลุออกถนนอีกสายหนึ่งได้ แต่ทว่ามีบ้านหลังหนึ่งตั้งขวางบังตาอยู่ หญิงคนนั้นแกลัดไปทางนี้ แต่หม่องลอนคาดการไม่ถึง จึงได้แต่ชะโงกเข้าไปดูเท่านั้น

"ในทันใดตาเหลือบไปเห็นสัตว์รูปร่างน่ากลัวตัวหนึ่ง กำลังยืนอยู่ใกล้ ๆ คอยาวเยาะให้ ของมันยื่นขึ้นไปขนระเบียงบ้าน ขาของมันยาวเก้งก้าง พอเห็นหม่องลอน ก็ร้องขึ้นด้วยเสียงอันดัง ผายหม่องลอน ก็เผ่นพับเดียวไปยืนอยู่หลังต้นไม้

"เขาถอนหายใจเฮือกด้วยโล่งอก แล้วค่อย ๆ ยื่นหัวพ้นต้นไม้ออกไปดูเจ้าสัตว์ประหลาด พลางบ่นว่า: 'แหม, หนีได้หวุดหวิดทีเดียว เราไม่ได้คาดเลยว่า 'เนย' คือ อ้ายสัตว์เช่นนี้' เขาแอบมองดูอีกด้วยความสนเท่ห์และหวาดกลัว แต่พอเห็นเขาผูกมันไว้ ก็ค่อยหายใจได้ทั่วท้อง

"เขาพูดอย่างมั่นใจว่า: 'เจ้าสัตว์นี่เองคือ 'เนย' ที่เราต้องการ อ้ายสัตว์ชะนิดนี้ไม่เคยเห็นที่ไหน ถ้าเราอธิบายเห็นจะทำให้ชาวบ้านเข้าใจได้ยาก เราต้องจดจำลักษณะไว้ให้แน่นอนทีเดียว 'เนย' คือ สัตว์รูปร่างสูงใหญ่ ตัวยาว คอเหมือนกาน้ำชา ลำตัวเหมือนห่าน มีก้อนโหนกอยู่บนหลัง ตีนเหมือนกะสอยทราย แต่ปากมันนี่แหละจะเปรียบกับอะไรดี ไม่เคยเห็นอะไร มีรูปร่างอย่างนี้ ปากล่างห้อยลงมา รูปร่างเช่นนี้ คือ รูปร่างของตัว 'เนย' นี่เขาคงเก็บสตางค์ค่าดูด้วย เพราะยายข้าเมื่อตะกี้แกเที่ยวตะโกนประกาศให้ลั่น

ไป' พอเข้าอยู่เคราะห์ร้ายตัวนั้นร้องขึ้นอีก
ทีหนึ่ง เขาก็โกยอ้าวไปยืนกะหืดกะหอบ
อยู่ที่ถนน

"'ไม่เป็นไร, คราวนี้เรารู้แล้วว่า 'เนย' คือ อะไร ?'

"ทั้งสอง คน ต่างกลับไป ถึงหมู่บ้าน เดิม ของตนในวันเดียวกัน และคืนวันนั้นเองได้ เปิดประชุมขึ้นที่ใต้ต้นไม้ ใหญ่อีก พวกชาว บ้านพากันกระหายใคร่อยากจะรู้ว่า เขาหาย หน้าไปไหนมาทั้ง ๒ คน และอยากฟังว่า ได้ผลอะไรมาบ้าง ค่ำวันนี้จะได้มีการโต้เถียง ปัญหาที่ยังค้างอยู่ให้เห็นดำเห็นแดงกัน อันจะ เป็นตัวอย่าง สำหรับชาวบ้านตำบลนี้ต่อไปภาย ภาคหน้า อย่างไร ๆ ก็คงสนุกไม่น้อย ดังนั้น จึงมีคนมาเป็นจำนวนมาก นั่งเรียงรายกันล้อม โดยรอบ

"หม่องลอน พอมาถึง ก็ยิ้มแย้ม แช่มใส ด้วยรู้สึกกระหยิ่มในใจที่ตนเป็นผู้รู้ว่า 'เนย' คืออะไร และเตรียมตัวจะปราย หม่องบาลู ตลอดจนข้อปัญหาใหม่ ๆ ของเขาให้วิ่งอู้ไป ทีเดียว เพราะเขาเองได้ไปถึงเมืองหลวง และได้เห็น 'เนย' ประจักษ์แก่ตาแล้ว หม่อง ลอน ไม่รู้ตอกว่า หม่องบาลูก็ไปเหมือนกัน ส่วนตัวหม่องบาลูเองก็มั่นใจแน่วแน่ในความมี

ชัย เขาไม่ได้กัด 'เนย' กินจนผิวกัดปาก ดอกหรือ ? ถ้าวันนี้เมื่อเขาตอบถูกแล้ว หม่อง ลอน จะเอาหน้าไปไว้ที่ไหน ?

"ชาวบ้านแถบนั้น มีนิสัยทำ อะไรไม่ริบ ร้อนพรวดเดียวถึงที่สุด ชอบค่อยทำค่อยไป จากของง่ายไปหาของยาก จากธรรมดาไปสู่ สำคญ ฉะนั้น ในชั้นแรกจึงเสนอญัตติเรื่อง ข้าว, เรื่องความร้อน, แล้วเรื่องราคาน้ำมัน เจ้าคู่ปรับสอง คน คงมีปัญหาโต้วาทีใน เรื่อง เหล่านี้ตามเคย เมื่อจวนจะสิ้นเวลาประชุม ในตอนนี้เองชาวบ้านทั้งหลายจึงหันเข้าหาญัตติ ที่กระหายใคร่ฟังความ จึงผู้สูงอายุคนหนึ่ง เริ่มพูดกับหม่องลอนว่า:

"'เมื่อก่อนนี้ แกได้พูดคำอะไรขึ้นคำหนึ่ง ว่า 'Rawmat' หรือ 'Sawcat' หรืออะไร ก็ไม่รู้คล้าย ๆ อย่างนี้แหละ'

"หม่องลอนว่า: 'อ้อ, Tawbat (เนย) น่ะซิ'

"'อ้า, ถูกละ แกควรบอกให้รู้บ้างซิว่า มันอะไรกัน พวกเราทุกคนอยากรู้'

"หม่องลอน จึงว่า: 'ได้ซิ, ฉันจะบอก พวกท่านตลอดจนหม่องบาลู ฉันได้เข้าไป ในเมืองหลวงมา และได้เห็นมาแล้วว่า 'เนย' คืออะไร ฉันได้กำหนดจดจำมาแน่นอนสำหรับ

มาขยายเบื้นความรู้ให้ท่าน เดี๋ยว, ให้ฉัน พ้นความจำสักหน่อย เอาละ, 'เนย' คือ สัตว์ชะนิดหนึ่งรูปร่างสูงใหญ่ ขายาว มีก้อน โหนกติดอยู่บนหลัง สีมันเหลือง ๆ นี่แหละ รูปร่างของ 'เนย' ละ สัตว์ชะนิดนี้ในกรุงมีมาก'

"พอหม่องบาลูได้ยินเข้าเช่นนี้ เขาแทบจะเป็นลมชัก จึงร้องว่า: 'เนย' เป็นสัตว์เออ, น่าหัวเราะ 'เนย' ไม่ใช่สัตว์ คงมีใครแกล้งหลอกแกมาแล้ว หม่องลอน'

"พวกชาวบ้านหันมาทาง หม่องบาลู ด้วยความพอใจ นี่เป็นเกมสำคัญละ!

"หม่องลอน เยาะเย้ยแล้วว่า: 'โอ, 'เนย' ไม่ใช่สัตว์อย่างนั้นรึ? ข้าได้เห็นกับลูกตาข้าเองนี่นะ อ้าว, ถ้าเช่นนั้น แกลองบอกมาบ้างซิว่า 'เนย' คืออะไร?'

"หม่องบาลู ตอบอย่างรวดเร็วว่า: 'แน่นอนละ, ข้าจะบอกแก 'เนย' คือผลไม้ชะนิดหนึ่ง ลูกเล็ก ๆ กลม ๆ รสขม นี่แหละรูปร่างที่แท้ของ 'เนย' ละ'

"หม่องลอนว่า: 'เหลวไหล, 'เนย' เป็นสัตว์ชะนิดหนึ่ง ทำไม, ข้าได้เห็นมาแล้วนะ'

"หม่องบาลูเถียงว่า: ''เนย' เป็นผลไม้ชะนิดหนึ่ง และข้าได้กินมันแล้ว'

"หม่องลอน หัวเราะแค้น ๆ แล้วพูดว่า: 'กิน 'เนย' น่ะหรือ? 'เนย' มันควรจะรูปร่างมันสูงเท่าบ้านและดุร้ายกว่าความสูงสักสองเท่า'

"หม่องบาลูอธิบายต่อไปว่า: 'มันโตสักเท่านี้' ทำมือชี้กับหัวแม่มือประกอบ 'และสีเขียว'

"หม่องลอนค้านว่า: 'สีเหลือง'

"การโต้เถียงรุนแรงขึ้นทั้งสองข้าง พวกคนฟังแยกกันถือหางทั้งสองฝ่าย ช่วยกันถุ่มเถียงเสียงโกลาหล พวกผู้หญิงได้ยินเข้าก็รีบมาดู จึงทำให้เหตุการณ์รุนแรงขึ้นเป็นลำดับ ผู้ใหญ่บ้านได้ยินว่าจะเกิดฮ้วนกันขึ้นที่ใต้ต้นไม้ใหญ่ จึงวิ่งแต้มา เพื่อจะห้ามปราม แกวิ่งมาถึงทันเวลาพอดี พวกนั้นกำลังคว้าตะบองได้คนละอัน และการโต้วาทีเรื่อง 'เนย' ๆ จวน ๆ จะกลายเป็นเหตุอุกฉกรรจ์อยู่แล้ว

"พอมาถึงผู้ใหญ่บ้าน ก็รีบตะโกนว่า: 'เลิกกันโว้ย บอกข้าให้รู้เรื่องก่อน นี่จะมาทะเลาะวิวาทเรื่องอะไรกัน? มา, ข้าจะตัดสินให้' พวกนั้นช่วยกันเล่าเรื่องให้แกฟังทันทีต้นเหตุมาจากปัญหาเรื่อง 'เนย' หม่องลอนได้เห็นและบอกว่า 'เนย' เป็นสัตว์ชะนิดหนึ่ง

หม่องขาลูได้กินและบอกว่า ‘เนย’ เย็นผลไม้อย่างหนึ่ง และคนอื่น ๆ ไม่มีใครเคยได้ยินคำนี้มาแต่ก่อนเลย แล้วทำอย่างไรปัญหานี้จึงจะตัดสินได้ว่าใครผิดใครถูก ? ที่จะตัดสินปัญหายาก ๆ เช่นนี้เห็นทีจะเย็นไปไม่ได้

“ตาผู้ใหญ่บ้านนึงอึงทำทีตรอง ตัวแกเองก็หารู้จัก ‘เนย’ ไม่ แต่อย่างไรก็ดีแกจะต้องสงบการวิวาทนี้ให้ได้ แต่ต้องอาศัยอย่างอื่นอุดหนุนเช่นในเวลานี้ ต้องการถ่วงเวลาให้ช้า แกชำเลืองสังเกตสีหน้าคนรอบ ๆ แล้วนึกในใจว่า: ‘ถ้าเราตัดสินเข้าข้างหม่องขาล พวกหม่องลอนก็คงจะฆ่าเรา และถ้าเราตัดสินเข้าข้างหม่องลอน พวกหม่องขาลูก็คงจะเล่นงานเราแย่เหมือนกัน เอ! อ้ายข้างไหนจะมีพวกมากหนอ ?’

“แต่ทั้งสองข้างมีพวกเท่ากัน ที่หนุ่มแน่นกำลังคะนองก็ขยับตะพดกะแทกกับพื้นดินเย็นจังหวะ

“เห็นแกยืนนิ่งอยู่ พวกนั้นจึงตะโกนว่า ‘ตัดสินซิ’

“ตาผู้ใหญ่บ้านโบกมือพลางพูดว่า: ‘อย่าให้มันร้อนรนไปนักเลยอ้ายน้องชาย, กับของง่าย ๆ พรรค์นี้ แกอยากรู้ว่าหม่องลอนกับหม่องขาลูใครจะถูกอย่างนั้นหรือ ?’

“เสียงคำรามตอบขึ้นพร้อมกันว่า: ‘ถูกละ’

“‘และใครเย็นฝ่ายผิด ?’

“เสียงคำรามตอบอีกว่า: ‘ยังงั้นซิ’

“ตาผู้ใหญ่บ้านจึงพูดขึ้นช้า ๆ และชัดเจนว่า: ‘แท้จริงไม่มีใครผิด ถูกทั้งสองคน’

“พวกชาวบ้านพากันตะโกนว่า: ‘ถูกทั้งสองคน เหลวไหล จะถูกทั้งสองคนได้อย่างไร ?’ แล้วขยับตะพดยิก ๆ จะเข้าฟาดข้อกัน

“ตาผู้ใหญ่บ้าน คงนั่งนิ่งและพูดอย่างใจเย็นว่า: ‘เอ้า, ข้าจะอธิบายให้ฟัง เงียบเสียสักหน่อยซิ ซ้ำเรื่องให้ข้าฟังอีกครั้งเถอะน่าหม่องลอน แกว่า ‘เนย’ คืออะไรนะ ?’

“หม่องลอนตอบว่า: ‘สัตว์ชะนิดหนึ่งและข้าได้เห็นมาแล้ว’

“‘แกล่ะ, หม่องขาลู ?’

“‘ข้าว่าเย็นลูกกลม ๆ เล็ก ๆ ข้าได้กินมันแล้ว’

“ชาวบ้านคนหนึ่งจึงสอดขึ้นว่า ‘มันเช่นนี้แหละ จะต้องมีคนหนึ่งผิด เราจะต้องส่งคนเข้าไปในกรุงสิบหาของที่ถูกสักคนหนึ่ง เพราะพวกเราจะหาใครรู้จักสักคนก็ไม่มี’

“ตาผู้ใหญ่บ้านท้วงว่า: ‘อะไร, ปัญหาขี้ประติ๋วอย่างนี้ ถึงกับส่งคนไปในกรุงเทียว

เรอะ? อย่าเลย, ให้ข้าตัดสินดีกว่า'

"พวกชาวบ้านต่างซุบซิบกันด้วยชักไม่แน่ใจขึ้นมา แต่ตาผู้ใหญ่บ้านคงยืนกรานว่า: 'ข้าเองจะพิจารณาเรื่องนี้ พวกแกทั้งหลายอย่าเข้าใจว่า การที่ข้ายังไม่ได้พูดอะไรเลยนี้ หมายความว่าข้าไม่รู้อะไรเลย ข้าปล่อยให้พวกแกพูด—พูดกันเสียก่อน ข้ารู้ดีว่าพวกแกอยากจะรู้ว่า 'เนย' คืออะไร ข้ารู้ดีทีเดียว แต่ข้าจำต้องยึดยังไว้ก่อน คนฉลาดน่ะเขาต้องนิ่งอยู่ก่อน จนกว่าจะถึงเวลาอันสมควร ยังนี้ข้าจะอธิบายละ'

"ตาผู้ใหญ่บ้านหยุดพูดเพื่อกินหมากเสียคำหนึ่ง พวกชาวบ้านพากันนั่งลงสงบใจฟัง แกจึงเริ่มพูดว่า: 'หม่องขาลู แกว่า 'เนย' คือ ผลไม้ หม่องลอน แกว่า 'เนย' คือสัตว์'

"คู่วิวาทผงกหัวรับ ชาวบ้านร้องว่า: 'ตัดสินซิว่าใครผิดใครถูก'

"เมื่อเสียงซู่ซ่าค่อยเงียบลง แกจึงพูดต่อไปอีกว่า: 'พวกแกยังไม่รู้ มันเป็นอย่างนี้ หม่องขาลูว่า 'เนย' เป็นลูกไม้เล็ก ๆ สีเขียว ถูกของเขา เมื่อ 'เนย' ยังเด็กอยู่เป็นผลไม้สีเขียว และหม่องลอนว่าเป็นสัตว์ใหญ่ก็ถูกอีกน่ะแหละ พอเจ้า 'เนย' โตขึ้นก็มีร่างกายเป็นสัตว์ชะนิดหนึ่ง 'เนย' เป็นของที่เปลี่ยนแปลงได้เช่นนี้เสมอ ครานี้พวกแกคงเข้าใจดีละนะ'

"แต่พวกชาวบ้านหาเข้าใจไม่ นิ่งงงตามๆกัน พยายามจะเข้าใจ แต่เหงื่อเข้ากรรมก็ไม่วายไหลโซมตามหน้าผากจนต้องเช็ดแล้วพยายามใช้ความคิดจะให้เข้าใจต่อไป โดยใช้วิธีนับนิ้วมือก็แล้ว เอาไม้ชิ้นเล็ก ๆ ขีดเขียนลงบนพื้นดินคล้ายโค๊ตลับ ซึ่งไม่มีใครอ่านของใครเข้าใจก็แล้ว แต่มันสมองพวกนี้ก็ยังไม่ยอมจะเข้าใจอะไรทั้งสิ้น ในที่สุดหมู่ชาวบ้านก็กระจายกันออก ชวนกันกลับบ้านพยายามปลุกปล้ำขบปัญหาอันแสนลำยากนี้ตลอดคืน

"ตั้งแต่วันนั้นมา ไม่มีปัญหาอีกแล้วว่าใครจะเป็นผู้ชาญฉลาดที่สุดในหมู่บ้าน หม่องลอนกับหม่องขาลูลาออกเสียแล้ว ตาผู้ใหญ่บ้าน จึงครอบครองตำแหน่งนี้แทนต่อไป"

ผู้เล่านิทานหยุดเล่า ผู้ฟังเงียบกริบ พระราชาจึงทรงพระสรวลแล้วตรัสว่า

"นิทานเรื่องนี้สนุกดีมาก น้องรัก เธอจะให้อะไรแก่นักเล่านิทานนี้บ้างเล่า ?"

พระนางรับสั่งตอบว่า: "หม่อมฉันยังไม่ยอมเชื่อแก อะไร, พวกชาวบ้านนั้นจะไม่มีใครรู้จักเนย เย็นไปไม่ได้"

พระราชา: "แต่พี่เชื่อว่า แกเล่าของแกจริง หรืออย่างไร ?"

หม่องลาตทูลว่า: "มันยากที่จะเย็นความจริงได้ พระเจ้าข้า ครั้งหนึ่งลุงของข้าพระองค์ไปได้สุนัขมาจากหมู่บ้านที่ว่านี้ตัวหนึ่ง"

พระราชา: "และอ้ายหมาตัวนั้นเองเล่านิทานให้ลุงแกฟัง"

พระมเหสีทรงพระสรวลก็ก ส่วนนักเล่านิทานริบเบ็ดอ้าวออกจากท้องพระโรง

◎ สมัยใหม่ ไยฝรั่ง คลั่งกำเริบ วางตัวเตี้ย แต่ทะเยอ เพ้อออุระ
เหยื่อนักการ เมืองขั้น รันเซอะซะ ลงท้ายฉะ กันกะฉ่อน เคือดร้อนเอย ฯ

พระศรี นิพนธ์

การบังคับบัญชา

ของ

นักเรียนใหม่

เย็นนิตยจริยาของนักประพันธ์ยันลือศักดิ์ ในนวินะสมัยที่จะออกตัวว่าถูกท่านบรรณาธิการคะยั้นคะยอให้เขียน เสียไม่ได้ก็เลยหวัดส่งมาให้ กระนั้นก็ดี เรื่องของท่านก็ยังเย็นที่พอใจนักอ่านเย็นส่วนมาก นามของข้าพเจ้าแสดงอยู่แล้วว่าข้าพเจ้าเย็นใคร จึงเกือบจะไม่ต้องบอก ก็ดูเหมือนจะได้ว่าที่ข้าพเจ้าเขียนนี้ไม่มีผู้ใดขอให้เขียน ข้าพเจ้าเรียนเขียนฉะนั้น เรื่องของข้าพเจ้าจะเย็นเพียงบทเรียนเด็ก ๆ เขียนเรื่อง "การบังคับบัญชา" ดูไม่น่าฟัง ควรจะเย็นผู้ใหญ่ผู้เคยได้ศึกษาและได้บังคับบัญชามาด้วยตนเอง เพราะ :—

"สิบรู้ไม่เท่าชำนาญ"

ถ้าผู้ใหญ่เขียน เรื่องของท่านจะเย็นบทเรียนของผู้ที่เคารพท่าน แต่ข้าพเจ้าเขียนขึ้นเพื่อให้สหายเด็กด้วยกันอ่านเล่นเย็นเครื่องหย่อนใจในเวลาว่างงาน แต่ถ้าจะมีผู้อื่นที่อยู่นอกวงความเจตนายอมสละเวลามาอ่านด้วยแล้ว ผู้เขียนก็รู้สึกเย็นพระคุณหาน้อยไม่

การบังคับบัญชานั้น ท่านว่าต้องกอร์ปด้วยองค์ ๓ คือ

๑) พระเดช

๒) พระคุณ

๓) พระกรุณา

ตามมติของข้าพเจ้า น่าจะเรียงเสียใหม่ตามความสำคัญขององค์เหล่านั้น คือ พระคุณเย็นที่ ๑ พระกรุณาเย็นที่ ๒ และพระเดชเย็นที่ ๓

ผู้ที่เกี่ยวข้องด้วยการบังคับบัญชานี้มีอยู่ ๒ จำพวก จำพวก ๑ คือฝ่ายสูงที่เรียกว่า "ผู้บังคับบัญชา" อีกจำพวก ๑ คือจำพวกต่ำซึ่งเรียกว่า "ผู้ใต้บังคับบัญชา" บุคคล ๒ จำพวกนี้ มักจะมีคดีพิพาทกันอยู่เนือง ๆ บางเรื่องเกิดแต่มูลเหตุที่ฝ่ายสูงใช้เดชจนเกินควร บางคราวก็เพราะอวิทยาของฝ่ายต่ำ

ผู้บังคับบัญชา

ผู้บังคับบัญชาที่ดี ควรสมบูรณ์ด้วยองค์ทั้งสามที่กล่าวแล้วข้างต้น ยิ่งขึ้นจะได้พิจารณาองค์เหล่านั้น ตามลำดับที่ได้จัดไว้ใหม่ :

พระคุณ — คุณนี้ข้าพเจ้าถือว่าสำคัญกว่าองค์อื่น ๆ ทั้งหมด จึงได้จัดไว้เป็นที่ ๑ เพราะจะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยการศึกษาเท่านั้น ต่างกับเดช ซึ่งอาจอาศัยอวิทยาเป็นมูลก็ได้ คุณอาจแบ่งออกได้เป็น ๗ ดังนี้ :

๑) ปราศจากอคติ ๔ ประการ

๒) ความไหวพริบ

๓) ความรู้เท่าถึงการ

๔) ความยุกติธรรม

๕) ความซื่อตรง

๖) ความรู้จักนิสสัย และความรู้ของผู้ใต้บังคับบัญชา

๗) ความรู้จักผ่อนผัน

๑) **อคติ ๔ ประการ** (ทางอันไม่พึงดำเนิร)

ก) ฉันทาคติ ผู้บังคับบัญชาไม่พึงลำเอียงเพราะความรัก

ข) โทษาคติ ผู้บังคับบัญชาไม่พึงลำเอียงเพราะไม่ชอบกัน

ค) โมหาคติ ผู้บังคับบัญชาไม่พึงลำเอียงเพราะมิถยามติ (false knowledge)

ฆ) ภยาคติ ผู้บังคับบัญชาไม่พึงลำเอียงเพราะความกลัว

๒) **ความไหวพริบ** : คือ รู้จักสังเกตเห็นโดยมิต้องมีผู้ใดกะตุ้นเตือนว่า เมื่อมีเหตุเช่นนั้นเกิดขึ้น จะต้องปฏิบัติการอย่างนั้น จึงจะบังเกิดผลดีที่สุด และเริ่มทำการหาผลเสียในขณะที่โอกาสยังเผยให้. พระเจ้านโปเลียนผู้เป็นมหายุทธบัณฑิต ทรงกล่าวไว้ว่า "มิใช่ความเคยชินอันใดที่ได้เผยสิ่งที่ข้าพเจ้าจักต้องปฏิบัติในเหตุการณ์ซึ่งผู้อื่นมิได้คาดหมายนั้นให้แก่ข้าพเจ้า สิ่งนั้นคือ ความคิด, ความตริตรอง"

๓) **ความรู้เท่าถึงการ** : คือ ความฉลาดล่วงรู้ในเหตุผลเมื่อทราบแต่เพียงส่วนใดส่วนหนึ่ง เช่นเมื่อได้สดับข้อความอันเป็นแต่เพียงข้อเค้า ก็สามารถไต่เต้าหยั่งรู้ถึงผลได้และกลับตรงกันข้าม และรู้จักปฏิบัติการให้เหมาะด้วยประการทั้งปวง

๔) **ยุกติธรรม** : ข้อนี้แหละเป็นมูลสำคัญอันขันดาลผล คือ ความผิดใจกันระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา บางครั้งผู้บังคับบัญชาได้ให้ความยุกติธรรมอย่างงาม

แล้ว แต่ความตื้นของผู้ใต้บังคับบัญชาเขิ่นม่านยดบัง 'ตา, ใจ' ของเขามิให้เห็นสิ่งนั้นได้ และบางคราวผ่ายสูงเข้าใจด้วยมิถยามติของตนว่าได้ให้ความยุกติธรรมแล้ว แต่ความจริงหาเขิ่นเช่นนั้นไม่ ไม่มีมาตราชะนิดใดนอกจากวิทยา จะสามารถยอกได้ว่าสิ่งที่ปฏิบัติไปแล้วนั้น ต้องด้วยทำนองคลองธรรมหรือไม่

เมื่อมีเสียงร้องขอความยุกติธรรม โดยมากมักจะเกี่ยวแก่ความเสมอภาค ความเสมอภาคในการบังคับบัญชา น่าจะหมายถึงความเสมอภาคตามส่วนสัมพันธ์แห่งมรรยาทของผู้ใต้บังคับบัญชา มิใช่เสมออย่างเส้นระดับและบังคับให้คนในบังคับบัญชาทุกคนอยู่ใต้เส้นนั้น ผู้ที่รบกวนใจผู้ใต้บังคับบัญชาและเขิ่นเหตุให้ผู้บังคับบัญชาจำใจต้องออกกำหนดกฎบังคับนั้น คือ ผู้ที่ทรามในความประพฤติ มิใช่ผู้ประพฤติดี จริงอยู่ เมื่อออกกฎหรือข้อบังคับใด ๆ แล้ว คนทุกคนที่อยู่ในบังคับบัญชาจักต้องอยู่ในอำนาจความครอบงำแห่งกฎนั้น แต่ก็ไม่ควรลืมว่าอำนาจแห่งกฎนั้นอยู่ในมือของผู้บังคับบัญชา ฉะนี้ จึงเห็นว่าผู้ประพฤติดี ควรได้รับสงเคราะห์พิเศษ ถ้าบังคับกวดขันคนทุกชั้น (แห่งความประพฤติ) เท่ากันหมด ผู้ประพฤติดีจะรู้สึกเดือดร้อนไม่น้อย และอาจทำให้เสียการงานก็ได้ ดังมินิติโบราณว่า :

"เมื่อใด พระราชา ทรงดำเนิรการในชนทุกเหล่าเหมือนกันไปหมด ไม่แตกต่าง (ตามฐานานุรูป) เมื่อนั้นอานุภาพ (ในพระคุณทั้งหลาย) อันเขิ่นกำลังของกิจการก็เสื่อมเสียรอบข้าง" — หิโตปเทศ.

๕) **ความซื่อตรง :** ต้องกระทำตนให้เขิ่นที่เชื่อถือและไว้วางใจของผู้ใต้บังคับบัญชาโดยประพฤติ ทั้งใจ และ วาจา ซื่อตรงต่อผู้ใต้บังคับบัญชา ไม่หันเหียนเปลี่ยนแปรคำพูดเพื่อความสะดวกครั้งหนึ่งคราวหนึ่ง ไม่เอาเปรียบผู้น้อย ไม่หาดีใส่ตัว โดยเอาความชั่วไปป้ายให้ผู้อื่น หรือลวงให้ผู้บังคับบัญชาเหนือตนเข้าใจผิดว่าเขิ่นงานที่ตนได้กระทำด้วยความรู้ความสามารถของตนเอง เมื่อไม่ใช่ ๆ

๖) **ความรู้จักนิสสัยและความรู้ของผู้ใต้บังคับบัญชา :** จิตตวิทยา เขิ่นความรู้อันหนึ่ง ซึ่งผู้บังคับบัญชาผู้สามารถจะขาดมิได้ มนุษย์มีนิสสัยต่าง ๆ กัน บางคนชอบชู่บางคนชอบปลอย บางคนชอบยอ ๆ ฉะนั้นจะใช้ชู่อย่างเดียว ปลอยอย่างเดียว หรือ ยออย่างเดียวไม่ได้ ต้องใช้ให้ถูกนิสสัยของเขาเขิ่นการจำเขิ่นอย่างยิ่ง ที่ผู้บังคับบัญชา

จักต้องทราบว่า ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน คนใด มีความรู้ในวิชชาใด มากน้อยเพียงไร เพื่อจะได้ใช้งานให้ต้อง และให้เหมาะแก่ความสามารถของผู้นั้น มิใช่ว่าเมื่อมีงานมาก็สักแต่ว่ามอยไปให้ทำ เมื่อทำไม่ได้ ก็หาว่าไม่สามารถ

๗) ความรู้จักผ่อนผัน : ข้อนี้เป็นการยากแก่ผู้ปฏิบัติอยู่บ้างเหมือนกัน การผ่อนผัน ถ้าอนุญาตให้มากเกินไป หรือไม่ให้มีเสียเลย จะทำให้เสียการงานเท่า ๆ กัน จึงผู้บังคับบัญชาจักต้องใช้ดุลพินิจสุวิจารณ์และผ่อนผันให้ เมื่อเห็นว่าจำเป็นจริง

กรุณา. เมื่อสมบูรณ์ด้วยคุณแล้ว ความกรุณามักจะเกิดขึ้นเอง ผู้บังคับบัญชาควรมีความกรุณาแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา เสมอญาติผู้อ่อนอาวุโสกว่าตน แต่ก็ไม่หมายความว่า จะให้ปล่อยเหลิงลอยลม จนเสียงาน ถ้ามีคดีเกิดขึ้น จะลงโทษก็ต่อเมื่อได้พิจารณาจนประจักษ์แจ้งด้วยตนเองแล้ว ไม่ควรลงทัณฑ์เพราะเพียงคำกล่าวหาของอีกฝ่ายหนึ่ง เมื่อเป็นแต่เพียงสงสัยว่าผิด ก็ยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่ผู้ถูกกล่าวหา ในการปรึกษาโทษ ควรนำมรรยาทในหนหลังของผู้กระทำผิดนั้นขึ้นพิเคราะห์ด้วย แม้ความผิดจะเป็นอย่างเดียวกัน ถ้าความประพฤติในอดีตของผู้ผิดนั้นต่างกัน โทษที่พึงได้รับควรต่างกัน ในการให้บำเหน็จรางวัล เมื่อถึงคราว ไม่ควรตระหนี่ กับการใช้งาน ควรให้เหมาะกับเวลา เพราะ :—

"การใช้ไม่เลือกเวลา ล่อให้มัวหวังเหนียวบำเหน็จ องค์เหล่านี้ผู้มีความคิดก็คงเข้าใจได้ว่า เป็นลักษณะของนายที่ใจโหด"

— หิโตปเทศ.

นายหนึ่ง แรงโกรธร้าย คำขาน
นายหนึ่ง บ่เจื้อขาน ทรัพย์บ้าง
นายหนึ่ง เมื่อเอางาน บ่ย่อง ยกนา
นายหนึ่ง ข่มคุณมล้าง สิ้นเสพไฉน

โลกนิติ สำนวนเก่า

หนึ่งใช้มิได้เลือก เวลา
สองล่อให้หวังปรา- โมทย์ไว้
สามตระหนี่นานา บำเหน็จ
ลักษณะนายฉะนี้ได้ ชื่ออ้างอัปรีย์

นิจถาลานุสรณ์ พิมพ์ไทยยุคเก่า

เดช. ได้กล่าวแล้วข้างบนว่า เดชอาจเกิดได้จากมูลที่ดีและที่ชั่ว ถ้าเกิดแต่มูลอันกอร์ปด้วยวิทยา เดชนั้นก็เป็นเดชที่พึงบูชา แต่ถ้าอาศัยอวิทยาเป็นมูล เดชนั้นจะเป็นเดชที่น่าชัง อย่างไรก็ดี เดชย่อมเป็นสิ่งจำเป็น

เสมอ เพราะคนพาลสันดานหยาบกลัวเดช เวลาเปล่า ไม่กลัวคุณ แต่ผู้บังคับบัญชาผู้กอรปด้วยองค์ทั้ง ๓ พึงใช้เดชเข็นอุบายสุดท้ายในการยังความสำเร็จแห่งกิจการ เมื่อวิธีอื่น ๆ ไม่ให้ผลแล้ว ถ้าการงานจะสำเร็จได้โดยวิธีละม่อมแล้ว ก็ด้วยเหตุใดเล่าจึงจะให้ใช้วิธีอันขืนขม ไม่ควรถือใจตนเข็นที่ตั้ง ไม่เมาอำนาจ เพราะ :

" อำนาจ, ทรัพยสมบัติ และ สตรี สามสิ่งนี้ ได้ทำคนให้บ้นย่ยมามากนักแล้ว "

ผู้ใต้บังคับบัญชา

ได้พรรณนาลักษณะและหน้าที่ของผู้บังคับบัญชามาโดยย่อพอเข็นนัยแล้ว บัดนี้ใคร่จะวิเคราะห์ลักษณะ และ หน้าที่ของผู้ใต้บังคับบัญชาบ้าง ซึ่งหมายความว่าผู้ใต้บังคับบัญชาจักต้องมีคุณลักษณะและปฏิบัติการอย่างไร จึงจะได้ดี ได้บอกไว้ในอารัมภกถาแล้วว่าเขตนาจะเขียนขึ้นเพื่อสหายเด็กด้วยกัน ฉะนั้นในตอนที่กล่าวถึงธรรมของผู้ใต้บังคับบัญชา ข้าพเจ้าจะพยายามมิให้เพื่อนเด็กทั้งหลายเสียผู้ที่อยู่ใน (หรือใต้) บังคับบัญชา ควรจะรู้สำนึกตนว่าอยู่ในฐานะอย่างไร และเพื่อเด็กที่ยังไม่รู้ ข้าพเจ้าขอยอกว่าเธออยู่ในที่บังคับ* _คับขนกะดุกกะดิกไม่ได้ ซ้ำยังต้องอยู่ในคำสั่งอีกด้วย เมื่อได้แสดงฐานะให้ประจักษ์เห็นปานนี้แล้ว ผู้ที่อยู่ทั้งในบังคับและบัญชา จะมิฤทธิ์มิเดชไม่ได้ ฉะนั้น องค์แห่งธรรมของผู้ใต้บังคับบัญชาจึงมิได้แต่เพียง ๒ เท่านั้น

คือ ๑) คุณ
๒) กรุณา

คุณของผู้ใต้บังคับบัญชานั้น วิภาคออกได้ดังนี้

๑) ความสามารถ
๒) ความเพียร
๓) ความไหวพริบ
๔) ความรู้เท่าถึงการ
๕) ความซื่อตรงต่อหน้าที่
๖) ความซื่อตรง

---

* บังคับ, คับแน่นจนกะดุกกะดิกไม่ได้ อุปสรรค 'บัง' ใส่ลงหน้าคำใด ทำให้คำนั้นมีน้ำหนักแห่งความหมายยิ่งกว่าธรรมดา เช่น บังควร ว่า ควรอย่างยิ่ง
บังเกิด ว่า เกิดอย่างพรั่งพรู
บังอาจ ว่า ห้าวหาญเต็มที่ — ถถาสริตสาคร

๗) ความรู้จักนิสัยนาย
๘) ความรู้จักผ่อนผัน
๙) มีหลักฐาน
๑๐) ความจงรักภักดี

๑) **ความสามารถ.** ในที่นี้หมายความว่าอาจทำการงานให้สำเร็จเป็นผลดีกว่าผู้ที่มีโอกาสเท่า ๆ กัน ว่าตามทางที่ควรเย็นแล้ว ความสามารถน่าจะสำคัญมาก เพราะผู้มีความรู้ ถ้าขาดความสามารถ ก็ไม่อาจใช้ความรู้ของตนให้เย็นประโยชน์ได้ กะนั้นก็ดี ยังมีผู้กล่าวแย้งว่า :

"ปากเป็นเอก เลขเป็นโท"

ปากเอกเลขท่านตั้ง เย็นโท ดอกเพื่อน
เพราะพูดดูดดวงมโน แน่นได้
ร้อยรักหักโมโห หาลาภ รวยแล
ฤๅอาจพูดเพื่อให้ ปากเย้พ้นเยิน

พระยาศรีสุนทรโวหาร
(จากหนังสือบุรุษเรืองนาม)

กับมีโบราณภาษิตเย็นเครื่องสนับสนุนว่า :

"คนถ่อยตลบตะแลงมักเย็นที่พอใจของสตรี คนไม่มีคุณความดีมักเย็นที่โปรดปรานของท้าวไท คนตระหนี่ มักเย็นที่อาศัยแห่งทรัพย์ศฤงคาร ภูเขาอันแห้งแล้งในสถานอันปราศจากประโยชน์และกลางทะเลมักเย็นที่พึ่งแห่งเทพวลาหกตกลงพรูพรั่ง" — หิโตปเทศ.

อย่างไรก็ดี ต้องนับว่าปากก็เย็นความสามารถอย่างหนึ่ง ฉะนั้นจึงเลยคลุมไปถึงด้วยว่า ทางใดเย็นทางที่จะหาดีให้ตัวได้แล้วทางนั้นแหละคือความสามารถ นอกจากนี้ยังต้องมีความสามารถในทางความประพฤติด้วย คือ สามารถระงับใจ ไม่ปล่อยตัวให้พัวพันอยู่กับความชั่ว ตั้งตนไว้ในที่ชอบ (อัตตสัมมาปนิธิ)

๒) **ความเพียร.** คือ ความกล้าหาญไม่ย่อท้อต่อการงาน แม้จะยากลำบากสักเพียงใดก็ยากขันเพื่อเอาชะนะข้อขัดข้องให้จนได้ ข้อนี้ไม่สู้จะเกี่ยวแก่วิชชานัก แต่เกี่ยวกับกำลังน้ำใจและกำลังกายมาก ฉะนั้นผู้ที่จะทำการงานได้ดี จำต้องรู้จักรักษาอนามัยด้วย (ทหารโดยฉะเพาะ) แม้จะมีใจเข้มแข็งและเต็มเปี่ยมด้วยความเพียรก็ตาม ถ้าเจ็บออดแอดอยู่เสมอ การงานก็จะสำเร็จไม่ได้

๓) **ความไหวพริบ.** (ดูในลักษณะของผู้ยังคับยัญชา)

๔) **ความรู้เท่าถึงการ.** (ดูในลักษณะของผู้ยังคับยัญชา)

๕) **ความซื่อตรงต่อหน้าที่.** คือ ตั้งใจปฏิบัติกิจอันเย็นหน้าที่ของตนด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ใช้ความรู้ความสามารถที่มีอยู่

เพื่อให้การงานสำเร็จผลอย่างงดงามที่สุด ไม่ผัดเพี้ยนการงาน ไม่ฉ้อโกงเวลาทำงาน โดยมาสาย ๆ แล้วกลับตามเวลากำหนด หรือมาและกลับตามเวลา แต่มานั่งคุยเสียบ้าง มานั่งเฉยเสียบ้าง ฯ

๖) **ความซื่อตรง.** ได้แก่การเคารพด้วยกาย, วาจา และใจ ต่อผู้บังคับบัญชา และการรักเพื่อนร่วมการงานกับตน ไม่คิดที่จะประหัตประหารเพื่อนโดยอุบายอย่างหนึ่ง อย่างใด ไม่ทำงานเพื่อหักหน้าเพื่อน ไม่เอาความผิดไปบ้ายให้เพื่อน ไม่เอางานของเพื่อนไปลวงผู้บังคับบัญชาว่าเป็นงานที่ตนทำ เพื่อหาความดี_เหล่านี้เป็นต้น เมื่อเพื่อนได้ดีควรพลอยยินดีด้วย ไม่ควรอิจฉาริษยา เพราะความริษยาเป็นเหตุให้เกิดความคิดทุจริตให้นึกเสียว่าที่เขาได้ดีนั้น เขาต้องมีอะไรดีสักอย่างหนึ่ง ซึ่งตนมองไม่เห็น หรือไม่ทราบ

๗) **ความรู้จักนิสสัยนาย.** จิตตวิทยาเป็นความรู้อันจำเป็นแก่ทั้งฝ่ายสูงและฝ่ายต่ำ ผู้บังคับบัญชาต้องรู้จักนิสสัยผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อให้งานสำเร็จไปด้วยดี และผู้ใต้บังคับบัญชาต้องรู้จักนิสสัยผู้บังคับบัญชา เพื่อความเจริญของตน การได้ดีมิใช่อยู่ที่ความสามารถทำการงานหรือความรู้อย่างเดียว แต่อยู่ที่การทำงานถูกใจนายด้วย_"อันเสวกจะทำงานให้ถูกใจเจ้านายนั้น เป็นของยาก"_ ฉะนั้นจึงว่าต้องรู้จักนิสสัยนาย เพื่อทำการงานให้ถูกใจ ความเจริญจึงจะมี

๘) **ความรู้จักผ่อนผัน.** ในข้อนี้สำหรับผู้บังคับบัญชา ได้กล่าวแล้วว่าจำต้องใช้คัมภีร์สุวิจารณ์ เพื่อวินิจฉัยว่าจะควรผ่อนผันหรือไม่ สำหรับผู้ใต้บังคับบัญชานั้นง่ายมาก แม้ตนจะเป็นฝ่ายถูก ก็ควรยอมแพ้ ประการที่ ๑ เพื่อแสดงคารวะต่อผู้ใหญ่* (ไม่ฉะเพาะแต่ผู้บังคับบัญชา) ประการที่ ๒ เพื่อหลีกเลี่ยง 'ไม้มีด' ซึ่งจะมีมาในอนาคต โทษาคติของนาย เรื่องที่ผู้น้อยไม่ใคร่ยอมลดละก็คือเรื่องที่เกี่ยวแก่ความยุกติธรรม ผู้ที่ร้องขอความยุกติธรรมต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ และผู้ที่จะให้ความยุกติธรรมได้ก็ต้องมีความรู้เช่นกัน ความรู้อย่างเดียวเท่านั้น ที่เป็นตราชูวิเศษสำหรับชั่งความยุกติธรรม ควรรู้เสียด้วยว่า

---

* คำว่าผู้ใหญ่นั้น ให้ถือเอาสัญญาบัตรเป็นกำหนด. สมุห์โว่ง คุยไว้ใน 'ไทยเขษม' (ปีที่ ๓ เล่ม ๑ วันที่ ๑๕ พฤษภาคม พ. ศ. ๒๔๖๘) ว่า "นั่นแหละ มัน อัตโถ อักขรสัญญาโต" แล้วท่านสมุห์แปลภาษาของท่านว่า คนทุกวันนี้ มิได้โตด้วยอักขระมหาบาเรียน, โตด้วยสัญญาบัตรกัน.

ความยุกติธรรมในยุคนี้มีน้อยเต็มทีแล้ว ในไสยศาสตร์ ว่า _

"กลียุค _ สัตยธรรมคงยังเหลืออยู่เพียง ๑ ส่วนใน ๔ เท่านั้น องค์แห่งพระนารายณ์กลายเขียสีดำ บรรดาปฏิบัติทั้งปวง อันมีในพระเวท อิกทั้งกุศลธรรม และ ยัญญกรรม เสื่อมถอยไป อุบัททวะ, พยาธิ, ความระอา และโทษะ, ทุกข์, ทุรนทุราย, อดอยาก และ ภัยต่าง ๆ ได้มีขึ้นเบื้นลำดับ นรชนเสื่อมลงเบื้นลำดับ"

เมื่อทรายดังนี้แล้ว จึงไม่ควรจะหวังความยุกติธรรมให้มากนัก จะได้ไม่รู้สึกเดือดร้อนหรือทุรนทุราย และเพื่อบรรเทาความระอา, โทษะ, ทุกข์, และทุรนทุราย ขอให้นึกภาษิตต่อไปนี้วันละหลาย ๆ ครั้ง

"เบื้นผู้น้อยค่อยก้มประณมกร เหนื่อยไปก่อนจึงสบายเมื่อปลายมือ"

แต่ยังมีบางท่านเห็นว่า ถ้าท่องมนตร์ดังว่านั้นก็จะยังไม่พ้นทุกข์ เพราะยังมีความมักใหญ่ใฝ่สูงอยู่อิก ท่านจึงแก้เสียใหม่ว่า _

"เบื้นผู้น้อยค่อยก้มประณมกร เหนื่อยไปก่อนแล้วจึงตายเมื่อปลายมือ"

๙) **มีหลักฐาน.**

ก) **มีทรัพย์.** รพินทรนารถตะกูร กล่าวว่าสมัยนี้โลกบูชาเงินเบื้นพระเจ้า ซึ่งเบื้นของจริง ถ้าเรามีเงินพอ จะสามารถทำการอย่างหนึ่งอย่างใดได้ตามปรารถนา

ข) **มีสกล.** ข้อนี้เกี่ยวแก่การลูบหน้าปะจมูก มักมีผู้เข้าใจผิดและกล่าวคำบริภาษผู้อุดหนุนญาติ (และมิตร) ของเขาเสมอ เมื่อไม่รักไม่อุปการะญาติพี่น้องแล้วจะไปรักไปช่วยใคร

๑๐) **ความจงรักภักดี.** ข้าพเจ้าหมายถึงความภักดีที่ลูกข้างมีต่อเจ้าของงาน มิใช่ต่อลูกข้างชั้นสูงที่เจ้าของงานข้างไว้เพื่อควบคุมดูแลให้กิจการดำเนิรไปตามความประสงค์ของเขา (เจ้าของงาน) ลูกข้าง เมื่อมีความภักดี ควรรู้สึกว่าตนทำงานเพื่อเจ้าของงาน มิใช่เพื่อลูกข้างผู้คุมงาน ถ้าสามารถทำความเข้าใจในตนเองได้ดังนี้แล้ว ก็พอจะบรรเทาความทุรนทุรายหรือความเดือดร้อนอันเกิดแต่ความกดขี่หรือความข้าต่าง ๆ ของผู้คุมงานนั้นได้ ลูกข้างผู้คุมงานควรรู้สึกว่าตนก็เบื้นลูกข้างในตำแหน่งผู้คุมงาน ทำการเพื่อเจ้าของงาน อาศัยเงินค่าข้างเบื้นเครื่องยังชีพเช่นเดียวกัน ฉะนั้น ควรแหละหรือที่จะมากดขี่และสำแดงอำนาจขวาง ๆ

การศึกษาของโลกในเวลานี้เจริญขึ้นมาก

และข้าพเจ้าเชื่อว่ายังจะก้าวหน้าต่อไปอีกกะนั้นก็ดี แผนการศึกษาก็ยังไม่บริบูรณ์ การศึกษาที่มีอยู่ในเวลานี้เป็นไปในทางนอกกายเสียมาก ส่วนทางใจซึ่งเป็นการศึกษาที่ข้าพเจ้าเห็นว่าเป็นการสำคัญยิ่งกว่าการศึกษาแผนกอื่น ๆ นั้น อาจกล่าวได้ว่าแทบจะไม่ได้มีเสียเลย ความบกพร่องในองค์สำคัญนี้แหละเป็นเหตุให้ลูกจ้างพิพาทกับนายจ้าง สามีกับภรรยา รัฐบาลกับผู้อยู่ในปกครอง ฯ และเป็นมูลแห่งความอุบาทว์ทั้งปวง

กรุณา. โอกาสที่ผู้ใต้บังคับบัญชาจะได้แสดงน้ำใจกรุณาต่อผู้บังคับบัญชานั้นมีน้อยที่สุด แต่ที่ว่าจะมีบ้างเหมือนกันนั้น ข้าพเจ้าไม่นึกเลยว่าจะมีผู้ใดสงสัย

ความจำกัดแห่งเวลาไม่สงเคราะห์ให้เขียนได้โดยพิสดาร อย่างไรก็ดี ถ้าเท่าที่ได้เขียนแล้วนี้ แม้จะยังมิยกพร่องอยู่อีกมาก อันเป็นสามานยลักษณะของผู้รู้น้อยก็ดี จะทำให้เพื่อนเด็กเราเห็นว่ามีสาระบ้างเล็กน้อย ผู้เขียนก็รู้สึกว่าได้ผลเกินคาดหมาย ส่วนผู้ที่เห็นตรงข้าม ก็ขอได้อภัยแก่ข้าพเจ้าโดยนัยที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นแล้วว่าข้าพเจ้าเรียนเขียน

◎ ขุนนางเจ้า น้ำวกมล คนเย็นข้า เหมือนมาลา อุบะร้อย งามห้อยหอม
ต่างมอยเกล้า เจ้าชีวิต จิตต์ประนอม พึงถนอม สุขสันติ์ ด้วยกันเอย ฯ

พระศรี นิพนธ์

ใครจริง

"ทิดคุ่ย"

"เมียหรือ?" ชายหนวดดก แก้มตอย พูดอย่างท่าทางขึงขัง "พวกนี้เราทำอ่อนข้อไม่ได้ ของฉันเย็นไง, พี่ ตอนแรกได้กันใหม่ ๆ หัวสูงพิลึก ครั้นแล้วปรายเสียอยู่หมัดเลย, พ่ายผ่า"

ข้าพเจ้าเหลือบมองไปดูจากที่มีเสียงอ้อแอ้ดังมา ก็ปรากฏว่า มีชาย อายุรุ่นเลย กลาง คน ๒ คน และอีกคนกำลังหนุ่ม ดูเหมือนจะเย็นทิด พึ่งลาสิกขาบทมาใหม่ ๆ กำลังนั่งล้อมโต๊ะไม้หยาบ ๆ อยู่ทางมุมห้อง ในร้านธงแดง เถ้าแก่ตั้งสุ้ย ข้าพเจ้าเหลือบเห็นวัตถุที่มีอยู่บนโต๊ะ ถ้าความสังเกตและความจำไม่เลวนัก ก็ว่า มีขวดเอ้หมึงที่กำลังอยู่ในระดับครึ่ง ๑ ขวด ถ้วยแก้วที่มีน้ำสีเหลืองยังคงอยู่ภายในเพียงแก้วเดียว คือของคนหนุ่ม อีก ๒ แก้วยังว่างเปล่า เพราะเข้าใจว่าเจ้าของ ไม่ประสงค์ปล่อยให้เยิด ระเหย เสียกลิ่นอยู่ได้นานกะมัง ใต้โต๊ะมีขวดซึ่งภายในไม่มีอะไรหกแล้ววางอยู่ ๒ ขวด

"ผู้หญิงละก็อย่างนี้" คนที่นั่งตรงข้ามออกความเห็นเสริม "หยิ่งก็ปานนั้น, ถือตัวก็ปานนั้น อวดรู้ก็ปานนั้น ชอบข่นขู่จิกปานนั้น ร้ายทุกอย่าง ฉันมาตลาดคราวใดกลับไปต้องบ้านแตกสาแหรกขาดเกือบทุกที"

"ร้ายกาจอย่างนั้นเชียวหรือพี่?" มิเสียงถาม

"โธ่, นี่ยังเพลามือไปเสียอีกน่ะ ตอนที่หาว่าฉันเมา ในเมื่อฉันไม่เมานี่เอง เกิดฉะเถียงกันเสียงลั่นบ้านทุกที เย็นนิสัยของแม่อีแดงอีกอย่างหนึ่ง ถ้าโกรธฉันแล้ว ต้องต่อยหม้อ ต่อยไห ขว้างซามทุกครั้ง"

ทิดสึกใหม่ เหลือบดูอย่างสงสัย แล้วเอามือแตะถ้วยแก้วที่ยังคงมีน้ำสีเหลืองอยู่กว่าครึ่ง สายตาของทั้ง ๒ คู่มองตามอย่างเสียดาย

"เอาเสียซี เดี๋ยวจะขางเสีย" คนหนวดดกแก้มตอบหนุน

"น้องแทนยังรู้ใจฉันน้อยนัก มิเช่นนั้น

จะเห็นความเด็ดขาดในเรื่องปรายเมี่ย พ่ายผ่า! มีอย่างมีธรรมะเนี่ยมที่ไหน ฟามจริงเมี่ยโกรธผัว จะทำลายของอย่างนั้น”

“แล้วผลที่เขากระทำเบื้นอย่างไร, ลุงชุ่ม?” ทิดสิกใหม่อครนอยู่ไม่ได้ จึงสอดถามขึ้นกลางคัน

“ก็อย่างไร ซื้อกันใหม่อีกน่ะแหละ” ผู้ถูกเรียกว่าลุงชุ่มตอบ ตอนนี้ผู้พูดยกขวดขึ้นรินลงในถ้วยแก้ว พลางยกขึ้นดวดโดยรวดเร็วชำนาญ และบ้วนน้ำลายครั้งหนึ่ง หยิบแกล้มเข้าปากเคี้ยวอย่างน่าอร่อย

“อุทาหรณ์ก็เหมือนอย่างเหล้าในแก้วอย่างที่ลุงดื่มเมื่อกี้, หลานชาย, เมื่อหมดแล้วก็ต้องซื้อใหม่ เบื็นกฎธรรมดาโลก”

“ตังเหย, ไหนลองรัฐบาลมาดูอีก ๓ แก้วศักมือเที่ยง ๆ หน่อย” เสียงนายแทนบงการสั่งเจ้าของร้าน แล้วกล่าวต่อไป

“เมียอย่างของพี่ชุ่ม ถ้าเลวถึงกับทำให้ของภายในบ้านเสียหายอย่างนั้น แก้ด้วยปาก ด้วยมือยังไม่พอ ต้องเท้าด้วย”

“คือ อย่างไรลุงแทน?” คนหนุ่มกล่าวถาม

“คือ ต้องถีบส่งด้วย พุด, หลานชาย เจ้ายังหนุ่ม_ยังไม่เคยมีเมีย เจ้าจึงยังไม่เห็นฤทธิ์พวกนี้ หนุ่ม ๆ อย่างเจ้าบางทีจะปรายมันยาก”

“แล้วลุงปรายอย่างไร?”

“ต้องมีวิธี_ลุงว่าต้องมีวิธี” พลางยกแก้วที่เจ้าของร้านพึ่งนำมาวางลงใหม่ ดื่มอย่างไม่น่าเบื่อ

“แม่พวกนี้ เขามียทมารยา บทงอนติดตัวเสมอ ถ้าเราไม่กำหรายเสียแต่ต้นมือนานไปก็ขี่คอเราเล่นเลย _ ไหนพังของพี่ชุ่มเขาก่อน”

นายพุดผู้เริ่มรู้จักกับเหล้าอ้าปากค้าง พังผู้ให้อรรถาธิบายในเรื่องครอบครัวอย่างสนใจ

“แม่อีหนู” ลุงชุ่มพูด แล้วใช้มือทุบโต๊ะ “แม้ว่าแก่บ้านนี้แล้วก็ยังมีผีสิงวิญญาณอยู่อย่างหนึ่ง_ผีการพะนัน” นายแทนชิงพูด

“ญาติมิตร ล่ะซี _ เหมือนกัน, ของฉัน_แก้ว่าฉันกินเหล้าได้ เขาก็เล่นไพ่ได้ เลวคนแท้ ๆ อุตส่าห์ทนหลังขดหลังแข็ง นั่งอยู่ได้ทั้งวัน อยากให้เบื็นลมตายคาวงไพ่ อย่างหนังสือพิมพ์เคยลงสักที”

"ตายดิเหมือนกันจะได้รู้สึกเข็ดเสียบ้าง" ลุงชุ่มกล่าวลอย ๆ

"แล้วปรายได้ไหมในที่สุด?" นายพุดถามลุงชุ่ม

"อย่าพูดเลย ผู้หญิงนั้นทำผิง ๆ งอน ๆ กับเราตอนแรก ถ้าอย่าปล่อยให้เหิมใจได้แล้วปรายง่ายที่สุด อาวุธที่ถืออยู่ในมือ เพื่อปรายพยศนั้น ต้องเทียม ๆ กับประตักที่เดียว"

"ไม่ร้ายไปหรือลุง?" นายพุดถามอีก

"เปรียบเทียบให้ฟัง _ ระวังคนหนุ่ม ๆ อย่างหลาน เมื่อโดนศรอนงค์เข้าแล้ว บางทีหัวใจจะอ่อน, สงสาร ทำไม่ได้_แต่นั่นก็คือมารยาจากธรรมชาติของผู้หญิงอย่างหนึ่ง จงรู้ไว้" นายพุดถาม "การปกครองผู้หญิงมันยุ่งยากออกอย่างนี้เทียวหรือ?"

"แน่นอน, มีเมียคนหนึ่งเท่ากับเลี้ยงม้าใหม่ ๆ ไว้ตัวหนึ่ง ต้องบังคับให้กลัวแส้และเชื่อฟัง"

ลุงชุ่มหันไปสั่งเถ้าแก่ติ่งสุ้ยให้เอาแก้วเปล่าไปเพิ่มเติม การเล่าจึงชะงักลงครั้งหนึ่ง ครั้นแล้วแกได้กล่าวเสริมต่อไป

"ปราบพยศผู้หญิงยิ่งและยากกว่าปราบพยศม้าลุงจึงไม่ปล่อยไว้เดียวนี้เย็นอย่างไร ขืนเสียงกับลุงไม่ได้ถึง ๒ คำ มองตายิบเดียวรู้ทีเลย ฉะนั้นยังนับว่าค่อยมีตำแหน่งปลดเปลื้อง ภาระไม่ต้องนั่งไกวเปลลูก, กวาดเรือน และหุงเข้าเองแล้ว__นี่เพราะอะไร อำนาจใจของลุง ลุงมาตลาดได้อย่างอิสสระ กลับไปถ้าถามชวนทะเลาะปรายเสียก่อนเลย หนักเข้าเลยเข็ด"

"ยังดีของพี่ชุ่มไม่มีหิ้ง" นายแทนพูดอย่างอ้อแอ้ "ของฉันล่ะน่าหมั่นไส้พิลึกซื้อหมากเด็กรุ่น ๆ กินก็ไม่ได้ นั่นแหละพิษสงของเขาก็ปาน ๆ ของพี่ ในที่สุดก็ปรายเสียหมอยรายคายแก้ว ไม่มีปากเสียงเลย_และถ้ายิ่งมาพบเห็นกำลังกินเหล้าอยู่อย่างนี้แล้ว แทนที่จะใช้คำพูดส่งสลุตเข้าใส่ กลับเข้ามาฉอเลาะ ถ้ามีสตางค์มา โดนปะเหมาะอารมณ์ดี ๆ ขอสตางค์กินเหล้าได้เลย พ่ายผ่า_! นี่เย็นอย่างนี้ อำนาจหัวใจอันเข้มแข็งต้องกระทำให้เห็นจริงเห็นจังเลย ในเมื่อเราพอจะกระทำได้ อย่าลืมอำนาจใจ_หลานพุดถือไว้เสมอเย็นข้อเตือนใจว่า อย่ากลัวเมียเราผู้เย็นสามี สามีแปลว่าเจ้าของ_เจ้าของ

ย่อมกระทำอะไร ๆ ได้แก่ของ ๆ เขา—เฮอ! อีกอย่าง คือ เสน่ห์" แล้วก็มีเสียงเรอ, ข้วน น้ำลาย แล้วคายเศษอาหาร

ข้าพเจ้าหลบสายตาจากผู้ที่เล่าขยง นึก สะอิดสะเอียนแทน ที่รู้ว่าเหล้าทำให้แกมีอันเป็นไปเช่นนั้น

ลุงชุ่มพูดต่อไป "ความจริงในเรื่องธรรมชาติของเพศหญิง เขื่นอย่างที่น้องแทนว่านั้นถูกแล้ว หลานพุดต้องระมัดระวัง ยังคับและปรายให้เชื่อง ทั้ง...."

เสียงกล่าวได้หยุดชะงักลงเพียงนี้ เพราะปรากฏว่ามีสตรีรุ่นอายุเลยกลางคน ๒ คน เดินกะหีดกะหอยเข้ามายืนเท้าสะเอวแต้อยู่ใกล้ ๆ โต๊ะนั้น ในเวลาชั่วขุนทันด่วนมากจนข้าพเจ้าเองก็แปลกใจว่า แกปุบปับเข้ามาอย่างไรกันรวดเร็วเช่นนั้น

สภาพในขณะนี้คือ ชวนก่อความฉงนสนเท่ห์ให้แก่ข้าพเจ้าอย่างยิ่ง ที่ได้เห็นผู้ชายแทนหยิบของแกล้ม แต่กลับถือค้างอยู่ในมือ—ลุงชุ่มจับแก้วจะดื่ม แต่ไม่ได้ดื่ม มองดูหญิงอ้วนโดยกิริยาประหวั่นครั่นคร้าม ส่วนผู้ชายพุดทิดสีกใหม่นั้นคงประหลาดใจ—ไม่น้อยไปกว่าข้าพเจ้าดุจกัน เขาเพ่งดูท่าทางของหญิงผู้สง่า แล้วหันมาเหลือบดูคู่นั่งประจำโต๊ะอย่างนึกวิตกแทน

ชาย ๒ คนนั้น วางกิริยาหงอลงมาก ประหนึ่งว่าได้กลายตัวจากราชสีห์ลงมาเป็นแมวเราดี ๆ นี่เอง

หญิงคนอ้วนตู่ส่งสุรเสียงดังอย่างกับยี่ใหญ่ แล้วชี้หน้าลุงชุ่ม

"นี่หรือไปดูเข้าที่นา กลับโกหกมานั่งดูเหล้าอยู่นี่ _ ไป _ ไปบ้าน อย่าต้องให้พูดมาก_" พลางแกตรงเข้าดึงใบหูลากออกมาจากโต๊ะอย่างง่ายดายเหมือนลากใบหูแมว

หญิงหน้ารูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าผมทรงดอกกะทุ่มมองดูนายแทนอย่างดีเดือด มือคันสั่นอยู่เร่า ๆ พลุ่งออกมาว่า "ไปอ้ายแทน, ร้านเหล้าไม่ใช่โรงทำงานของมึง เดี๋ยวแม่ตบซักเ—" แล้วแกก็เอามือดึงผม ลากออกมาจากโต๊ะ พลางกล่าวต่อไป "เลี้ยงคนใหญ่ ๆ ยากกว่าเลี้ยงเด็ก ๆ คือและใช้ยากจริง"

๒ คู่ผัวเมีย พากันเดินออกจากร้านทั้ง ๆ ที่เจ้าของร้านยืนดูอยู่โดยความประหลาดใจ และเพราะความประหลาดใจ ไม่ได้ทำให้ออก

คำถามอย่างไรด้วย ก็โดยที่เห็นคนหนุ่มยังนั่งซิมเซื่อง อยู่ด้วย ความติปัญหาไม่ตก ว่าเวลานั้นเกิดเรื่องอะไรกันแน่.

"นี่เมื่อกี้เขาไม่ได้ให้ค่าเหล้าและค่าอะไร ๆ ไว้เลยหรือ?" นายพุดถามเสียงอ่อย ๆ เมื่อทรงตัวลุกจากโต๊ะเข้ามาหาเจ้าของร้าน

"ป่าวเลย รวมหมด ๓ บาท ๑๙ สตางค์" เถ้าแก่ตั้งสุ้ยเข้าของร้านตอบ

"ตายโหง!" เสียงอุทาน "ไม่พอที่เลยกูมาพังเขาถกกันเรื่องผู้หญิง เรื่องไม่กลัวเมีย ครั้นแล้วก็ไม่เห็นใครจริงสักคน และซ้ำยังเสียค่าเหล้าด้วย"

ข้าพเจ้าเห็นเขาซักจะกะดาก ๆ เท่าที่สังเกตได้ขัดนั้น จึงเลยเลี่ยงออกมานอกร้านนั้นทันที.